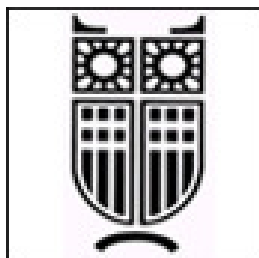

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

Διπλωματική Εργασία

«Ο ΤΕΡΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ»

Παναγιώτης Εμ. Καψανάκης

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών με ειδίκευση:
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ
ΣΠΟΥΔΕΣ»**

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013

Διπλωματική Εργασία

«Ο ΤΕΡΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ»

ΕΡΓΑΣΙΑ
που υποβλήθηκε στο
Τμήμα Διεθνών Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών
του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος
στις Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές

Παναγιώτης Εμ. Καψανάκης

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

		σελ.
	ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	
	Εισαγωγή	
1.1	Το Πρόβλημα.....	3
1.2	Σκοπός της Εργασίας.....	5
1.3	Τρόπος Προσέγγισης και Περιορισμοί.....	6
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	
	Τυπολογία Πολέμου με Βάση τον Τρόπο Τερματισμού	
2.1	Εισαγωγή.....	8
2.2	Θεωρητικές Διαστάσεις της Τυπολογίας.....	8
2.3	Κατηγοριοποίηση με βάση την Ταυτότητα των Οντοτήτων.....	10
2.4	Τυπολογία με Βάση τον Τερματισμό του Πολέμου.....	11
2.4.1	Διάκριση με Βάση το Επίπεδο Συμφωνίας ή Διαπραγματεύσεων.....	12
2.4.2	Διάκριση με Βάση το Σκοπό που Επιτεύχθηκε.....	15
2.5	Μία σύνθεση των Κατηγοριοποιήσεων.....	16
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	
	Η Έννοια της "Νίκης"	
3.1	Γενικά.....	19
3.2	Τι είναι «Νίκη».....	20
3.3	Κατηγορίες Νίκης.....	21
3.4	Διάσπαση της αρχικής ιδέας της Νίκης.....	22
3.5	Ανάλυση της Έννοιας.....	23
3.5.1	Κλίμακες Ανάλυσης της Επιτυχίας.....	25
3.6	Σημείο Κορύφωσης	27
3.7	Αμφισημία, Τροποποίηση και Ακαταλληλότητά της Αναγνωρισμένης Επιθυμητής Τελικής Κατάστασης	28
3.8	Αντικρουόμενες Μετρήσεις Κόστους – Οφέλους.....	29
3.9	Συμφυής Υποκειμενικότητα της Νίκης.....	30
3.9.1	Συνιστώσες Ερμηνείας της Νίκης.....	30
3.10	Παρανοήσεις Γύρω από την Έννοια της Νίκης.....	32
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	
	Θεωρητικές Προσεγγίσεις του Τερματισμού του Πολέμου	
4.1	Προσέγγιση στον Τερματισμό του Πολέμου.....	34
4.2	Οικονομική Συναλλαγή.....	35
4.2.1	Με Σκοπό τη Διαπραγμάτευση.....	36
4.2.2	Χαρακτηριστικά της Διαπραγμάτευσης στον Τερματισμό του Πολέμου.....	37
4.3	Επιβάρυνση με Κόστος.....	39
4.3.1	Κόστος και Τερματισμός.....	40

4.3.2	Αναμενόμενη Χρησιμότητα.....	41
4.4	Ο Ρόλος των Ηγετών.....	43
4.4.1	Τα όρια της λογικής.....	43
4.4.2	Ορθολογικοί Δρώντες.....	44
4.4.2.1	Πότε Πρέπει να Τερματιστεί ο Πόλεμος με Βάση την Ορθολογική Σκέψη.....	45
4.4.2.2	Στοιχεία που Προκαλούν Παρέκκλιση από την Ορθολογική Απόφαση.....	47
4.4.3	Μη Ορθολογικοί Δρώντες.....	49
4.5.4	Ειρηνόφιλοι - Πολεμοχαρείς, Καθήκον και Προδοσία.....	51
4.5	Εσωτερική Πολιτική - Κοινή Γνώμη.....	53
4.5.1	Επηρεασμός και Αλλαγή Κυβέρνησης.....	54
4.5.2	Κοινωνικές Τομές και Αντίληψη των Εξελίξεων.....	56
4.5.3	Καθοδήγηση από την Ηγεσία.....	57
4.5.4	Μεταστροφή της Κοινής Γνώμης.....	58
4.5.5	Η Εσωτερική Δυναμική της Διαδικασίας Τερματισμού του Πολέμου	61
4.5.6	Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.....	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Ανάλυση της Έννοιας του Τερματισμού του Πολέμου

5.1	Γενικά.....	64
5.2	Ανάλυση της Έννοιας του Τερματισμού του Πολέμου.....	65
5.2.1	Γιατί οι Πόλεμοι Τερματίζονται.....	65
5.2.2	Απομάκρυνση από το «Ιδανικό».....	66
5.2.3	Τερματισμός και Συμβολισμοί.....	67
5.2.4	Μη αντιστρεψιμότητα και Αναλογία.....	68
5.2.5	Νέα Ισορροπία Ισχύος.....	70
5.3	Στρατηγική και Τερματισμός του Πολέμου.....	71
5.3.1	Πολιτική Επιλογή και Στρατιωτική Διάσταση του Τερματισμού του Πολέμου.....	71
5.3.2	Καθορισμός και Τροποποίηση των Στόχων.....	73
5.3.3	Πολιτικές και Στρατιωτικές Εκτιμήσεις και η Δυσχέρεια της Ορθής Επιλογής.....	75
5.3.4	Σχεδιασμός για τον Τερματισμό του Πολέμου.....	76
5.4	Τερματισμός πριν την Καταστροφή.....	78
5.4.1	Η Λύση της Κλιμάκωσης του Πολέμου.....	78
5.4.2	Η Πρόκληση Φθοράς σαν Διαπραγματευτική Στρατηγική.....	80
5.4.3	Η Παράδοση σαν Στρατηγική και Πολιτική Έννοια.....	81
5.5	Επιρροή του Είδους του Καθεστώτος στον Τερματισμό.....	82
5.5.1	Ο Ρόλος της Αντιπολίτευσης.....	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Συμπεράσματα

6.1	Διαπιστώσεις από τον τρόπο προσέγγισης του θέματος.....	87
6.2	Κυριότερα Συμπεράσματα.....	87
6.3	Εισηγήσεις.....	93

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

95

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄	
Κλίμακες Μέτρησης της Νίκης που Ακολουθεί τη Στρατιωτική Επικράτηση στο Πεδίο της Μάχης	97
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄	
Διαφορετικές Αντιλήψεις για τη Νίκη	99
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ΄	
Επεξηγηματικά Γραφήματα περί Κόστους και Χρησιμότητας στον Τερματισμό του Πολέμου	101
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	104

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο πόλεμος σαν φαινόμενο, απασχολεί διαρκώς το ενδιαφέρον μου λόγω επαγγελματικής συνάφειας, ωστόσο, μέχρι το επιχειρησιακό επίπεδο. Η ακαδημαϊκή μου ενασχόληση όμως, μου έδωσε το έναυσμα να ασχοληθώ περαιτέρω με το πεδίο, αντικρίζοντάς το, από διαφορετικές οπτικές γωνίες και επίπεδο.

Από την επαγγελματική τριβή μου, όσο και στην ακαδημαϊκή μου πορεία, διαπίστωσα ότι, ενώ δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην αποτροπή, στην έναρξη και τη διεξαγωγή του πολέμου, περιέργως, ο τερματισμός του, δεν παρουσιάζεται να καταλαμβάνει αντίστοιχο χώρο. Αυτό, αρχικά με έκανε να απορήσω, δίνοντας μια βιαστική απάντηση, ότι πιθανόν σε έναν πόλεμο που εξελίσσεται, ο τερματισμός αυτορυθμίζεται.

Η αρχική και επιφανειακή επισκόπηση της βιβλιογραφίας, επιβεβαίωνε σχεδόν την αρχική μου εικόνα. Το θέμα του τερματισμού φαίνεται να το περιβάλλει σύγχυση, δεν περιγράφεται από αντίστοιχη θεωρία ενώ βιβλιογραφικά αντιμετωπίζεται στο πλαίσιο άλλων πεδίων, όπως οι μελέτες για την ειρήνη. Η αίσθηση των δυσμενών επιπτώσεων από την άγνοια των παραγόντων που καθορίζουν-επηρεάζουν τη λειτουργία του, είναι προφανής. Η δύναμη των περιστάσεων και της ιστορίας μπορεί να «κλειδώσει» τα εμπόλεμα μέρη σε μια καταστροφική διαδικασία, επί της οποίας έχουν ελάχιστο έλεγχο, επιβαρυνόμενα με ανούσιο δυσβάσταχτο κόστος, φυσικό και πνευματικό. Αντίθετα, η μελέτη του τερματισμού του πολέμου, μπορεί να συνδράμει τις ηγεσίες, στην λήψη έγκαιρων και ορθών αποφάσεων για αποσόβηση της παράτασης των πολέμων και στην βέλτιστη επιλογή και επίτευξη των στρατηγικών (πολιτικών) στόχων του πολέμου.

Η σοβαρότητα του αντικειμένου, σε συνδυασμό με την έλλειψη θεωρίας και το προσωπικό ενδιαφέρον, αποτέλεσε πρόκληση που με ώθησε να αναζητήσω ορισμένες απαντήσεις σχετικά με τον τερματισμό του πολέμου, στο πλαίσιο αυτής της διπλωματικής εργασίας. Η παρούσα, δεν φιλοδοξεί ασφαλώς να εξαντλήσει το θέμα, ωστόσο καταβάλλεται μία προσπάθεια εισαγωγής στις διάφορες πτυχές του προβλήματος, προκειμένου να δοθούν ερεθίσματα, για περαιτέρω διερεύνηση, κατανόηση, προβληματισμό και οργάνωση του αντικειμένου.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Καθηγητή Χαράλαμπο Παπασωτηρίου, που πρόθυμα αποδέχτηκε να διαθέσει μέρος του πολύτιμου χρόνου του για την επίβλεψη και αξιολόγηση, της διπλωματικής αυτής εργασίας. Οι συζητήσεις μαζί του κατά τη διάρκεια του μεταπτυχιακού μαθήματος της «Στρατηγικής Ανάλυσης», αποτέλεσαν πηγή προβληματισμού αλλά και έμπνευσης τόσο για την πρόταση του θέματος, όσο και την ανάπτυξη της εργασίας. Επιπλέον, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένεια μου, για την αμέριστη συμπαράσταση σε όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Εισαγωγή

Όντας η εξουσία, παράγωγο συμφερόντων, δυνατοτήτων και θέλησης, η σύγκρουση προκαλείται από την αλλαγή στην αντιληπτή ισορροπία δυνάμεων, η οποία με τη σειρά της, οδηγεί σε μια διαταραχή στη δομή των προσδοκιών που καθορίζει το status quo. Ο πόλεμος είναι το παζάρι που διαπραγματεύονται οι πραγματικοί στόχοι των αντιπάλων, η πραγματική σχέση της στρατιωτικής και οικονομικής δύναμης τους, το φρόνημα, η ποιότητα της ηγεσίας τους και η δύναμη της βούλησης τους. Αν και αποτελεί κοινή λογική να αναγνωρίσουμε ότι κάθε πόλεμος πρέπει να τελειώνει, όπως ο F. Ikle αναφέρει στο βιβλίο του με τον αντίστοιχο τίτλο, ωστόσο η διαδικασία τερματισμού του πολέμου εξακολουθεί να αποτελεί άγνωστο έδαφος για την πλειοψηφία των κοινωνικών επιστημόνων, φορέων χάραξης πολιτικής, καθώς και στρατιωτικών αναλυτών.

1.1 Το Πρόβλημα

Από τότε που ο Machiavelli έγραψε το γνωστό βιβλίο «The Prince» το 16ο αιώνα, οι δυτικοί συγγραφείς αναλύουν τον πόλεμο στο πλαίσιο της διεθνούς πολιτικής. Παραδοσιακά, σχεδόν όλη η μελέτη που αφιερωνόταν στον πόλεμο, επικεντρωνόταν στην έναρξη του. Μόνο πρόσφατα οι επιστήμονες έδωσαν μεγαλύτερη προσοχή στα ερωτηματικά που συνδέονται με τον τερματισμό του. Ο λόγος για αυτό το πολλαπλασιασμό των μελετών είναι διττός. Πρώτον, οι επιστήμονες έχουν αναγνωρίσει ότι η έναρξη του πολέμου και ο τερματισμός του συνδέονται, καθώς παράγοντες που καθορίζουν, τότε αρχίζει ένας πόλεμος συμβάλουν στον προσδιορισμό του πότε τερματίζεται. Δεύτερον, ότι ο πόλεμος δεν αποκλείει κατά την εξέλιξη του τη διαρκή διαπραγμάτευση, συνεπώς πέρα του απόλυτου αλλά σπάνιου αποτελέσματος της ολοκληρωτικής νίκης, είναι δυνατό να διαμορφωθούν συνθήκες για τον τερματισμό του, αφενός μειώνοντας την καταστροφικότητα του, αφετέρου προπαρασκευάζοντας το πεδίο για την ειρήνη.¹

Ενώ δεν υφίσταται επαρκής βιβλιογραφία περί τερματισμού του πολέμου σε

¹ Mattes Michaela and Morgan T. Clifton, "When Do They Stop? Modeling The Termination Of War", p.180

σχέση με την καθ' εαυτού μελέτη του πολέμου, το φαινόμενο εξετάζεται συναρτήσει διαφόρων τομέων των διεθνών σχέσεων όπως η πολιτική θεωρία, η φιλοσοφία, ο πασιφισμός, οι συναφείς οικονομικές θεωρίες. Το διεθνές δίκαιο και η διπλωματική ιστορία. Παρ' όλα αυτά, εξακολουθεί να μην υπάρχει γενικώς αποδεκτή θεωρία του τερματισμού του πολέμου, με την έννοια ενός συνόλου προτάσεων ή αξιωμάτων σαν «προϊόν της αφαιρετικής αιτιολογίας και υποκείμενο εμπειρικής δοκιμασίας»².

Ο τερματισμός του πολέμου, είναι ένα εμπειρικό φαινόμενο που είναι δύσκολο να μετρηθεί. Τα ερωτήματα, που απαιτούν απαντήσεις είναι άμεσα και αυτονόητα: Γιατί τερματίζεται ένας πόλεμος; Πότε τερματίζεται; Ποιες οι συνθήκες που επικρατούν για να συμβεί; Ποιο το αποτέλεσμα του τερματισμού και πως αναγνωρίζεται από τους αντιπάλους; Και άλλα, κάπως πιο λεπτομερή όπως: Ποιες οι δράσεις αυτού που ηττάται και ποιες αυτού που νικά ώστε να προκαλέσουν ή να παρατείνουν τον τερματισμό; Τι μπορεί να σημαίνει ότι κάποιος νίκησε; Πως αλληλεπιδρούν οι πολιτικοί με τους στρατιωτικούς; Ποιος είναι ο κυριότερος παράγοντας που καθορίζει τον τερματισμό; Πως επηρεάζει η εσωτερική πολιτική κατάσταση των εμπολέμων; Πως οι ηγέτες προσπαθούν να καθοδηγήσουν την κοινή γνώμη; Προφανώς δεν είναι τα μόνα που απαιτούν απάντηση για μια ενδελεχή μελέτη του αντικειμένου, ωστόσο θεωρώ ότι αποτελούν τη βάση για να αναπτυχθεί γύρω τους μια επαρκή θεωρία.

Οι επιστήμονες μελετούν τον τερματισμό του πολέμου με δυο τρόπους . Ο **πρώτος** περισσότερο στενός εστιάζεται στην ανάπτυξη μίας αυστηρής, ποσοτικής μεθόδου ικανής να προβλέπει, πότε και γιατί ο πόλεμος τερματίζεται σε ένα συγκεκριμένο σημείο και κατά πόσο και πως, το σημείο μπορεί να προβλεφθεί . Η πλειοψηφία των ποσοτικών μελετών που υιοθετούν τη στενή προσέγγιση, συμπεριλαμβάνουν κάθε φορά ευρύ αριθμό μεταβλητών που εξηγεί τον τερματισμό του πολέμου, ωστόσο, μερική συμφωνία εντοπίζεται σχετικά με την επίδραση της κάθε μεταβλητής.³ Εκτιμάται, ότι φιλοξενεί μεγαλύτερες βλέψεις και ελπίδες για τη θέσπιση μιας αυστηρής, ποσοτικής, επιστημονικής και την προβλεπτικής θεωρίας εξηγώντας πώς οι πόλεμοι τερματίζονται. Ο **δεύτερος** τρόπος είναι εμπειρικός, συγκριτικός, ευρύτερος του πρώτου, με διασταλτική ερμηνεία, εξετάζει τον τερματισμό του πολέμου

² Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 21

³ Massoud Tansa George, "War Termination", p. 491

εντός μεγαλύτερου χρονικού φάσματος και απαντά σε ερωτήματα σχετιζόμενα με την φύση και την επιτυχία της κατάπαυσης του πυρός. Συσχετίζει τον τερματισμό του πολέμου με γνώση της ιστορίας, αξιών, κινήτρων, και τη μεταπολεμική οικονομική και πολιτική σταθερότητα των εμπλεκομένων. Η ευρύτερη προσέγγιση, αν και εμπειρική και συγκριτική, είναι ωστόσο περισσότερο ιμπρεσιονιστική στη φύση και έχει λιγότερες αξιώσεις για την ακρίβεια και την προφητική της δύναμη.⁴

Η μεγάλη απόσταση ως προς το αντικείμενο που εξετάζουν οι παραπάνω τρόποι, λίγο βοηθά στη δημιουργία κατάλληλου στιβαρού θεωρητικού πλαισίου για τον τερματισμό του πολέμου και κατ' επέκταση στην εξέλιξη του φαινομένου σε επιστημονικό ερευνητικό πεδίο. Οι ιθύνοντες πιθανό να παραμένουν αδαείς, κάτι που θα αποτυπώνεται στο γεγονός ότι, αν και το ερώτημα του τερματισμού αναδεικνύεται με την έναρξη ή κατά την εξέλιξη του πολέμου, ελάχιστη σημασία δίνεται στο στρατηγικό σχεδιασμό που προηγείται.⁵ Αυτό έχει ένα σοβαρό αντίκτυπο. Την τάση οι αντίπαλοι να ακολουθούν στρατηγική επέκτασης του πολέμου, με την ελπίδα θετικότερου επιτεύγματος. Συνεπώς, οι πόλεμοι να εισέρχονται σε σταθεροποίηση και τέλος και οι εμπλεκόμενοι συνεχίζουν να αναζητούν τη νίκη πολύ πέρα από το σημείο - που εκ των υστέρων διαπιστώνουν ότι έπρεπε να είχαν αποφασίσει την λήξη - με σαφή δυσμενέστερο απολογισμό.⁶ Περαιτέρω αλλά εξίσου σημαντικό, οι αντιμαχόμενοι θα συνεχίσουν να βλέπουν τον πόλεμο και την ειρήνη σαν διακριτές φάσεις, που διαχωρίζονται από τις διαπραγματεύσεις μετά από μία νίκη, διακρίνοντας τους στρατιωτικούς και πολιτικούς ρόλους. Οι στρατιωτικοί εστιάζουν αποκλειστικά στην επικράτηση στο πεδίο της μάχης, με τους πολιτικούς ηγέτες να αναλαμβάνουν την εγκαθίδρυση της ειρήνης. Έτσι ενισχύεται ακούσια, η απόξευση των στρατιωτικών μέσων από τους στρατηγικούς (πολιτικούς) στόχους που οφείλουν να εξυπηρετούν, δίνοντας την εντύπωση της έλλειψης πλήρους και κοινής αντίληψης, της πραγματικής έννοιας της νίκης.⁷

1.2 Σκοπός της Εργασίας

Σκοπός της εργασίας είναι να φωτίσει τις κινητήριες δυνάμεις που δημιουργούν

⁴ Handel Michael, "The Study Of War Termination, p. 52.

⁵ Ikle Fred Charles, *Every War Must End*, pp.17-18.

⁶ Vasquez John, *The War Puzzle Revisited*, pp. 234-235.

⁷ Tuck Christopher, "Conflict Termination in Iraq", p. 17-21.

τις συνθήκες για τον τερματισμό του πολέμου σε στρατηγικό επίπεδο, συσσωματώνοντας στοιχεία και από τους δύο τρόπους μελέτης, σε μία συνολικότερη εικόνα του φαινομένου.

Ιδανικά, η απώτερη φιλοδοξία, να αποτελέσει θρυαλλίδα για το κέντρισμα του ενδιαφέροντος, ώστε να εξελιχθεί η μελέτη του σε ανάλογη έκταση και βαρύτητα, με αυτή της έναρξης του πολέμου, ώστε να καταρριφτεί εάν είναι δυνατό η γενικότερη πεποίθηση ότι «είναι πάντα ευκολότερο να εμπλακείς σε έναν πόλεμο από ότι να τον τερματίσεις».

1.3 Τρόπος Προσέγγισης και Περιορισμοί

Η εργασία θα αποτελέσει βιβλιογραφική έρευνα με σύνθεση απόψεων υπό το πρίσμα ενός ορθολογικού μοντέλου αντί περιπτωσιολογικής μελέτης και σύγκρισης, προσπαθώντας να δοθεί μια όσο το δυνατό πολύπλευρη εικόνα του αντικειμένου και σε όσο βάθος, επιτρέπει η έκταση μιας διπλωματικής εργασίας.

Τα επιχειρήματα που θα αναπτύσσονται θα είναι επαρκώς «στρογγυλεμένα» ώστε να ανταποκρίνονται σε όλα τα είδη των πολέμων, καθώς θα ήταν αδύνατη η προσέγγιση και ανάλυση κάθε παράγοντα ξεχωριστά, για κάθε τύπο πολέμου, όπως αυτοί ορίζονται στο κεφάλαιο της τυπολογίας, με την οποία αρχίζει η προσπάθεια. Φυσικά, όπου η διαφοροποίηση των συνθηκών και περιστάσεων είναι χαρακτηριστική, αναλόγως του τύπου του πολέμου, αυτό θα τονίζεται, σαν σημαντικό στοιχείο της έρευνας.

Η εργασία δεν θα προσεγγίσει τις περιπτώσεις των ειρηνευτικών αποστολών - επεμβάσεων ακόμη και εάν εμπεριέχουν χρήση ένοπλης βίας. Επιπλέον δεν θα γίνει ιδιαίτερη αναφορά στην τεχνική των διαπραγματεύσεων που αν και μέρος της συνολικής διαδικασίας του τερματισμού ενός πολέμου, αποτελεί επιστημονικό πεδίο ήδη αρκετά ανεπτυγμένο. Η εργασία θα ασχοληθεί σε επίπεδο απλής περιγραφής περιπτώσεων τερματισμού που αφορά σε μη ορθολογικούς δρώντες, καθώς εκ φύσεως οι αποφάσεις των, διακρίνονται χαρακτηριστικά από τυχαίες καταστάσεις, που δεν μπορεί να παραμετροποιηθούν σε μια ερευνητική προσέγγιση περιορισμένης έκτασης. Τέλος δεν εξετάζεται η επιρροή και επέμβαση τρίτων σε έναν πόλεμο, όπου για τον

επηρεασμό τους, θα ελάμβαναν μέρος και άλλοι πυλώνες ισχύος ενός ήδη ενπεπλεγμένου σε πόλεμο, που δεν εξετάζονται εδώ.

Η διάταξη της ύλης χωρίζεται πλέον του τρέχοντος σε επιπλέον πέντε κεφάλαια. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια προσπάθεια διάκρισης των πολέμων με διαφορετικά κριτήρια ώστε να γίνει το δυνατό αντιληπτή η ευαισθησία και η πολυπλοκότητα του χαρακτηρισμού του είδους ενός πολέμου. Εμμένουμε φυσικά στην τυπολογία με βάση τον τερματισμό του πολέμου που αποτελεί αντικειμενικό κριτήριο. Στο τρίτο κεφάλαιο, πραγματοποιείται ανάλυση της έννοιας της νίκης και κατ' επέκταση της ήττας σαν κατάσταση του τερματισμού του πολέμου. Στο τέταρτο κεφάλαιο, πραγματοποιείται η παράθεση των συνηθέστερων προσεγγίσεων για την εξήγηση του φαινομένου του τερματισμού. Στο πέμπτο, γίνεται μια λεπτομερή ανάλυση σημαντικών παραμέτρων της έννοιας του τερματισμού του πολέμου. Η εργασία ολοκληρώνεται με το κεφάλαιο των συμπερασμάτων, όπου γίνεται συγκεφαλαίωση του προβλήματος, αλλά και παρατίθενται ορισμένες προτάσεις προς την κατεύθυνση της εξέλιξης της μελέτης του θέματος. Επιβοηθητικά της ανάλυσης εννοιών παρατίθενται παραρτήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Τυπολογία Πολέμου με Βάση τον Τρόπο Τερματισμού

2.1 Εισαγωγή

Κάθε τυπολογία οφείλει να δημιουργεί διάκριση κάνοντας αντιληπτά φαινόμενα, φωτίζοντας ότι είναι αιτιολογικά σημαντικό και συσκοτίζοντας τα ασήμαντα. Η κατηγοριοποίηση που δημιουργεί, αξιολογείται με την ικανότητά της να παράγει νέα ευρήματα, αλλά και να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην κατασκευή θεωρίας. Η λεπτομερής εξέταση των υπαρχουσών βάσεων δεδομένων, για το φαινόμενο του πολέμου, δείχνει ότι, συσσωρευμένη γνώση για αυτόν και περεταίρω, για τις διεθνείς σχέσεις, δεν είναι δυνατό να παραχθεί ακολουθώντας αποκλειστικά μια επαγωγική - νομολογική διαδικασία δοκιμών, αλλά με την σύνθεση των κομματιών ενός παζλ, από κάθε αποδεικτικό στοιχείο, σταθμισμένο για την βαρύτητά του, ανάλογα της εγκυρότητας των διαδικασιών που τα παρήγαγε.⁸

2.2 Θεωρητικές Διαστάσεις της Τυπολογίας

Η βασική υπόθεση στην οποία εδράζεται η τυπολογία του πολέμου, είναι ότι ο πόλεμος αποτελεί σύνολο φαινομένων που διακρίνονται μεταξύ τους από διάφορες θεωρητικές διαστάσεις. Κρίνεται σκόπιμο λοιπόν, να γίνει αναφορά σε κάποιες βασικές διαχωριστικές τομές με βάση ιδιαίτερα στοιχεία, τα οποία χαρακτηρίζουν τις πολεμικές συγκρούσεις και τις κατηγοριοποιούν, χωρίς να αποτελούν δόγμα ή να διεκδικούν μοναδικότητα ή/και απόλυτη πληρότητα. Η παρακάτω κατηγοριοποίηση βασίζεται σε **τρεις** διαφορετικές θεωρητικές διαστάσεις.

➤ Η πρώτη και σημαντικότερη είναι η **κατανομή των δυνατοτήτων** μεταξύ των εμπολέμων. Με τον όρο δυνατότητα νοείται, η βάση των πόρων που ένας δρών μπορεί να χρησιμοποιήσει για την επίτευξη ορισμένων σκοπών. Οι πόλεμοι μεταξύ οντοτήτων ίσων δυνατοτήτων, ορίζονται σαν πόλεμοι **αντιπαλότητας** (wars of rivalry), ενώ αυτοί μεταξύ άνισων σαν πόλεμοι **ευκαιριών** (wars of opportunity). Ο όρος δυνατότητα επιλέγεται εδώ κυρίως διότι έχει αποδειχθεί ότι είναι πιο χρήσιμος στην εμπειρική ανάλυση, σε σχέση με τις θεωρητικά πιο σημαντικές αλλά άμορφες έννοιες

⁸ Vasquez John, "Types of War, Peace", p. 322.

της δύναμης και της κατάστασης. Επιπλέον, θεωρείται δεδομένο, ότι μακροπρόθεσμα η δυνατότητα, θα φέρει στο δρόντα πολιτικές επιτυχίες ή αποτυχίες που θα αντανakλούν τη φήμη και θέση (status) του, στην παγκόσμια διεθνή ή περιφερειακή ιεραρχία.

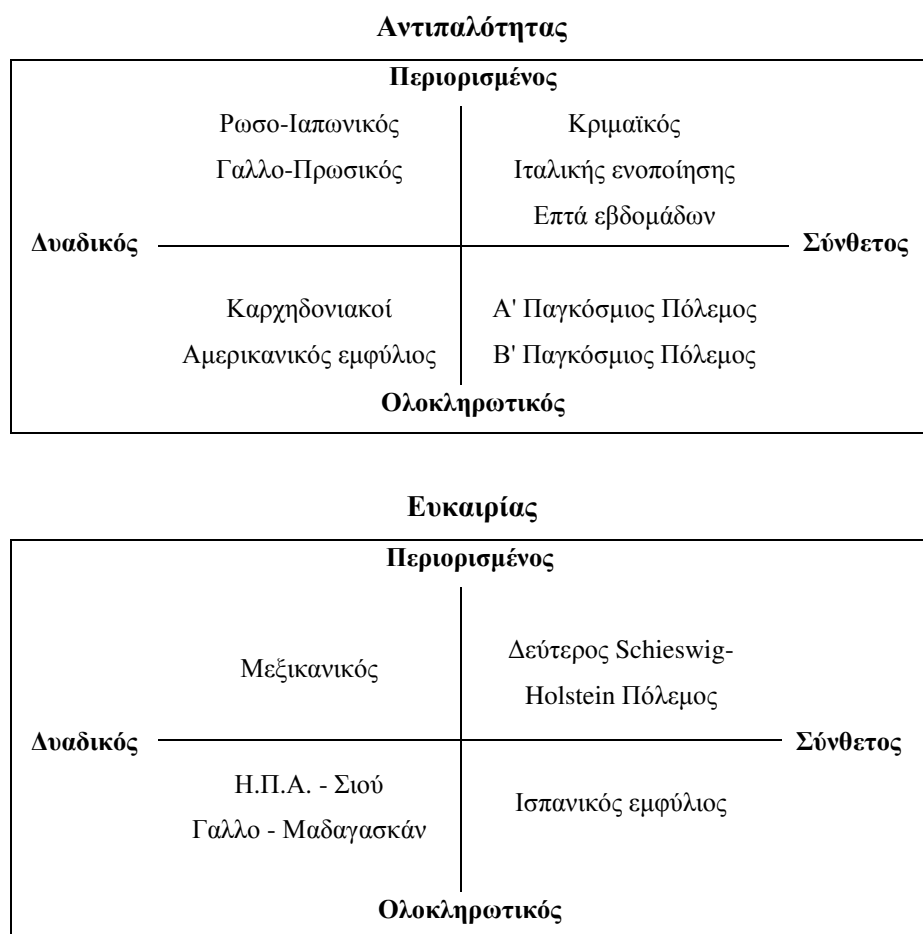
➤ Η δεύτερη διάσταση είναι η γνωστή διάκριση που πρώτα τονίστηκε από τον Clausewitz και αφορά κυρίως την ποσότητα των **μέσων και των πόρων** που χρησιμοποιούνται σε έναν πόλεμο, διακρίνοντάς τον σε περιορισμένο και ολοκληρωτικό. Παρά την ευγλωττία πολλών αναλυτών, να καταστεί η διάκριση μεταξύ περιορισμένου - ολοκληρωτικού πολέμου σαν η κύρια διαχωριστική τομή, είναι η δυσκολότερη από τις τρεις διαστάσεις να συλληφθεί. Ο απλούστερος δείκτης είναι το αποτέλεσμα των πολέμων. Ο **ολοκληρωτικός πόλεμος** (total war) τερματίζεται με την πλήρη καταστροφή του αντιπάλου, είτε μέσω των απαιτήσεων της άνευ όρων παράδοσης, είτε με την πλήρη εξόντωση. Οι ολοκληρωτικοί πόλεμοι είναι πόλεμοι επιβίωσης, έχουν την τάση να κινητοποιούν όλους τους πόρους και τα μέσα κατά τη διεξαγωγή της μάχης, χωρίς να αποκλείεται η περίπτωση να τηρούνται κάποιες δεσμεύσεις (π.χ. η μη χρησιμοποίηση συγκεκριμένων τύπων όπλων, όπως χημικά). Τερματίζεται με το νικητή να αφαιρεί από τον ηττημένο την πολιτική του ανεξαρτησία, επιβάλλοντας μια νέα κυβέρνηση (συμπεριλαμβανομένης της άμεσης διακυβέρνησης από το νικητή) και προκαλεί μια ειρηνική διευθέτηση, επιφέροντας σημαντικές αλλαγές χωρίς ωστόσο να διαπραγματεύεται με τα μέλη της κυβέρνησης της οντότητας που ηττήθηκε. Ο **περιορισμένος πόλεμος** (limited war) χαρακτηρίζεται από τους συγκεκριμένους και στιβαρούς στόχους των αντιμαχομένων, αφήνοντας μεγάλο μέρος του εδάφους και της ανεξαρτησίας του αντιπάλου ανέπαφα. Περιορίζεται τόσο, στο πού, όσο και στο πως θα διεξαχθεί.

➤ Η τελευταία διάσταση κατατάσσει τους πολέμους ανάλογα με τον αριθμό των συμμετεχόντων. Έτσι η σύγκρουση μπορεί να χαρακτηριστεί **δυαδική** (dyadic war) ή **σύνθετη** (complex war). Η διάκριση αυτή τονίζεται στο έργο του L. Richardson, ο οποίος σε μια ανάλυση καταλόγου 200 πολέμων (παραλείποντας τους εμφυλίους) που διεξήχθησαν μεταξύ 1480-1941, διαπίστωσε ότι οι 117 είχαν έναν μόνο συμμετέχοντα σε κάθε πλευρά, θέτοντας τη δυαδική μορφή σαν την τυπική μορφή του πολέμου για το υπόψη χαρακτηριστικό.⁹ Επιπλέον, πολυπλοκότητα μπορεί να χαρακτηρίζει τους

⁹ Vasquez John, "Types of War, Peace", p. 319.

σύνθετους πολέμους, με τον υπόψη όρο να καταδεικνύει ότι, τα αίτια και η πολιτική δυναμική του πολέμου μπορεί να διαφέρουν για κάποια (ή το καθένα) από τα εμπλεκόμενα ζεύγη.

Είναι προφανές ότι κάθε πόλεμος χαρακτηρίζεται από τουλάχιστο ένα χαρακτηριστικό τοποθετώντας τον χωροταξικά μεταξύ δίπολων, μη λαμβάνοντας υπόψη την περίπτωση της μετεξέλιξης κάποιων πολέμων σε άλλης μορφής - τύπου. Παρακάτω παρουσιάζεται η κατηγοριοποίηση σχηματικά περιλαμβάνοντας χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Σχήμα 1: Σχηματική Απεικόνιση της Κατηγοριοποίησης του Πολέμου

2.3 Κατηγοριοποίηση με Βάση την Ταυτότητα των Οντοτήτων

Προς επίρρωση του γεγονότος της ύπαρξης διαφορετικών σχετικών αλλά όχι ίδιων κατηγοριοποιήσεων, θα μπορούσε να εντοπιστεί ακόμη μια παράμετρος όπως η ταυτότητα των εμπλεκόμενων μερών, που διακρίνει τους πολέμους όπως παρακάτω:

- **Διακρατικοί** πόλεμοι στους οποίους οι αντίπαλοι είναι διεθνώς αναγνωρισμένα εθνικά κράτη.

- **Υπερσυστημικοί** πόλεμοι στους οποίους μόνο η μία πλευρά είναι μέλος του διεθνούς συστήματος κρατών, περιλαμβάνοντας το δίπολο επεκτατικών και αντι-αποικιακών πολέμων.

- **Εμφύλιοι** πόλεμοι που περιλαμβάνουν εξεγέρσεις και ανταρτοπόλεμους εσωτερικά σε ένα μέλος του διεθνούς συστήματος κρατών. Για αυτή την ιδιαίτερη κατηγορία που συχνά συγχέεται μπορεί να περιοριστεί περαιτέρω με τρεις όρους, σε στρατιωτική δράση: (α) εσωτερικά ενός κράτους (β) με την ενεργή συμμετοχή της εθνικής κυβέρνησης (γ) με επαρκή αντίσταση και από τις δυο πλευρές. Έτσι αποκλείονται αποικιακοί, εθνικοαπελευθερωτικοί πόλεμοι, λαϊκή βία, σφαγές και γενοκτονίες.¹⁰

Από τη στιγμή που η μελέτη του τερματισμού του πολέμου θεμελιωδώς ασχολείται με την αλληλεπίδραση των εμπόλεμων, ένα σύστημα ταξινόμησης με βάση την ταυτότητα τους είναι αυταπόδεικτα ικανό.¹¹

Η παραπάνω τυπολογία αν και ικανοποιεί το πρότυπο επιστημονικό κριτήριο της ύπαρξης θεωρητικών κατηγοριών, που είναι αμοιβαία αποκλειόμενες και λογικά εξαντλούμενες, μπορεί να επικριθεί σαν μη ιστορική. Υπό αυτή την έννοια, μοιάζει με τις περισσότερες θετικιστικές προσπάθειες μελέτης του πολέμου. Υποθέτει ότι οι πόλεμοι ανεξάρτητα από το προηγούμενο ιστορικό, λίγο ή πολύ προκαλούνται από το ίδιο σύνολο των μεταβλητών. Ένας μαρξιστής ή ένας φοιτητής της ιστορίας θα ήθελε μια τυπολογία, που θα αναγνωρίζει ότι ο τύπος του πολέμου, που κάποια δύναμη συμμετέχει, θα ποικίλει σημαντικά ανάλογα με τη δική του οικονομική και ιστορική εξέλιξη. Από αυτή την άποψη, εδώ, ο σκοπός που έχει θέσει ο εκκινητής του πολέμου (ή αλλιώς ο επιτιθέμενος), καθορίζει τον τύπο του πολέμου που θα αγωνιστεί.

2.4 Τυπολογία με Βάση τον Τερματισμό του Πολέμου

Όπως είναι προφανές, διάφορες συνθήκες, από τον αριθμό των συμμετεχόντων

¹⁰ Hjalte Tin, *A Typology of Civil Wars*, p. 7.

¹¹ Pillar Paul, *Negotiating Peace: War Termination as a Bargaining Process*, p. 16.

και την ένταση των εχθροπραξιών, μέχρι το σκοπό του επιτιθέμενου αλλά ενδεχομένως και του αμυνόμενου μπορεί να διαφοροποιούνται κατά την εξέλιξη του πολέμου. Οι παράγοντες που το προκαλούν είναι πολλαπλοί και ενδεχομένως απρόβλεπτοι. Συνεπώς, μια τυπολογία βάσει κάποιου γεγονότος - φαινομένου που είναι καταγεγραμμένο και αναλλοίωτο, μπορεί να πετύχει κατηγοριοποίηση πιο στιβαρή και μη αμφισβητήσιμη. Ένα τέτοιο φαινόμενο είναι ο **τρόπος τερματισμού του πολέμου**.

Ο τερματισμός του πολέμου, μπορεί να χαρακτηριστεί με ακρίβεια με βάση, αφενός τις συνθήκες που τελικά επικράτησαν και τους σκοπούς επέτυχαν οι αντιμαχόμενοι, αφετέρου με ποιο επίπεδο συμφωνίας ή διαπραγματεύσεων επήλθε ο τερματισμός. Τα δύο αυτά στοιχεία μπορούν να κατηγοριοποιήσουν απόλυτα τους πολέμους αφού αναφέρονται σε **γεγονότα** και όχι σε σχεδιαζόμενους στόχους ή σκοπούς.

2.4.1 Διάκριση με Βάση το Επίπεδο Συμφωνίας ή Διαπραγματεύσεων

Με βάση το **επίπεδο συμφωνίας ή διαπραγματεύσεων** διακρίνονται 3 κατηγορίες:

➤ Τερματισμός μέσω διαπραγματεύσεων:

- **Κατάπαυση του πυρός, Ανακωχή ή Εκεχειρία.** Παρά το γεγονός ότι οι όροι αυτοί συχνά χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, το διεθνές δίκαιο τους διακρίνει. Η κατάπαυση πυρός αναφέρεται σε αναστολή των εχθροπραξιών σε ένα συγκεκριμένο θέατρο πολέμου για ένα σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα (συνήθως μερικές μέρες), για πρακτικούς λόγους. Η ανακωχή ή η εκεχειρία αναφέρεται σε συμφωνία που εφαρμόζεται συνολικά στον πόλεμο, είτε για ένα περιορισμένο χρονικό διάστημα, ή επ 'αόριστον, συχνά για να διευκολύνει τη διαπραγμάτευση μιας μόνιμότερης κατάστασης ειρήνης. Εάν οι διαπραγματεύσεις για την ειρήνη αποτύχουν, μια μακρόχρονη ανακωχή μπορεί να αποτελέσει de-facto ειρήνη, όπως στην περίπτωση της Κορέας, και του Κασμίρ.¹²

- **Επίσημη συνθήκη ειρήνης.** Είναι ένα τυπικό νομικό μέσο για τη δημιουργία κατάστασης μόνιμης ειρήνης μεταξύ κυρίαρχων κρατών. Στους διεθνείς πολέμους με περισσότερους από δύο συμμετέχοντες, μια ενιαία συνολική συνθήκη

¹² Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 10.

μπορεί να υπογραφεί από όλους τους εμπολέμους (π.χ. τη Συνθήκη του Παρισιού για τη λήξη των Ναπολεόντειων πολέμων), αλλά η χρήση των διαφόρων διμερών ή πολυμερών συνθηκών αποτελεί πιο κοινή πρακτική σε περίπτωση μεγάλων πολέμων συνασπισμού, όπως ένας Παγκόσμιος Πόλεμος. Των επίσημων συνθηκών, συχνά προηγείται ανακωχή και αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης, σε ξεχωριστή και συχνά χρονοβόρα, ειρηνευτική διάσκεψη.

- **Κοινή πολιτική συμφωνία.** Πρόκειται για συμβατικές δεσμεύσεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών που έχουν διμερή ή πολύπλευρη φύση. Αυτό το είδος της συμφωνίας συνήθως ορίζει, το πως η σύγκρουση θα τερματιστεί και ενδεχομένως πως η ειρήνη θα διατηρηθεί. Ένα παράδειγμα είναι η «Συμφωνία για τερματισμό του πολέμου και την αποκατάσταση της ειρήνης στο Βιετνάμ», η οποία προέβλεπε κατάπαυση του πυρός, απόσυρση των στρατευμάτων των ΗΠΑ, απελευθέρωση των αιχμαλώτων πολέμου, αποκατάσταση μιας διαχωριστικής γραμμής μεταξύ Βορείου και Νοτίου Βιετνάμ και διεθνή εποπτεία της ανακωχής.

➤ Μονομερής Επιβολή Διακανονισμού

- **Γενική Συνθηκολόγηση.** Αποτελεί στρατιωτική συμφωνία στην οποία η μία πλευρά εγκαταλείπει τον στρατιωτικό εξοπλισμό της. Η παράδοση (όπως διαφορετικά αναφέρεται) συμβαίνει όταν μια στρατιωτική επιχείρηση ή πόλεμος τερματίζεται με μια συμφωνία υπό την οποία οι εχθροπραξίες σταματούν και ο έλεγχος της εναπομείνουσας στρατιωτικής ικανότητας εκχωρείται στον νικητή.¹³ Γενική συνθηκολόγηση με τη συμμετοχή όλων των δυνάμεων, συνήθως ακολουθείται από κάποια πολιτική συμφωνία.¹⁴

- **Άνευ όρων παράδοση.** Συμβαίνει όταν μία εμπόλεμη δύναμη έχει ηττηθεί ολοκληρωτικά, δίνοντας στον νικητή την ευκαιρία να καταλάβει το έδαφός της και να υπαγορεύσει τους όρους της ειρήνης. Ενσωμάτωση του εδάφους από τον νικητή, υπονοείται και θεωρείται «νόμιμη» μόνο αν αναγνωρίζεται γενικά, από τη διεθνή κοινότητα. Ορισμένοι ισχυρίζονται ότι ακόμη και άνευ όρων παράδοση περιέχει κάποιο στοιχείο τουλάχιστον σιωπηρής διαπραγμάτευσης. Ωστόσο, η διάκριση εδώ είναι ότι η ουσιαστική δυνατότητα «δούναι και λαβείν» που χαρακτηρίζει γνήσια διαπραγμάτευση είναι απύουσα. Κλασικό παράδειγμα αυτού του τύπου αποτελεί η παράδοση των

¹³ Kecskemeti Paul, *Strategic surrender: The politics of victory and defeat*, p. 8.

¹⁴ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 11.

δυνάμεων του Άξονα στο Β΄ΠΠ Παγκόσμιο Πόλεμο.

➤ Μη ρητή συμφωνία

- **Εξόντωση - Εκδίωξη.** Σε αυτές τις περιπτώσεις, η μία πλευρά καθίσταται ανίκανη να συνεχίσει τη μάχη, είτε μέσω της καταστροφής της ως οργανωμένη στρατιωτική δύναμη (όχι κατ' ανάγκη έως τον τελευταίο άνδρα) ή την απομάκρυνση από τη χώρα ή το θέατρο των επιχειρήσεων. Ενώ αποτελούσε αρκετά κοινή πρακτική στους αρχαίους χρόνους και αποικιακούς κατακτητικούς πολέμους, είναι σχετικά σπάνια στους σύγχρονους διακρατικούς πολέμους, όχι όμως και στους εμφυλίους. Ενώ η τύχη της ηγεσίας του καθεστώτος μπορεί να είναι ένα ζήτημα, η συνεχιζόμενη ύπαρξη της χώρας ως κυρίαρχο έθνος δεν τίθεται σε αμφιβολία. Μια εξαίρεση θα μπορούσε να αναφερθεί αυτή της ιταλικής προσάρτησης της Αιθιοπίας μετά από πόλεμο του 1935-1936.

- **Απόσυρση.** Υπό ορισμένες συνθήκες, ένας πόλεμος μπορεί να τερματιστεί απλά με τη μονομερή αποχώρηση ενός ή κάποιων από τους εμπόλεμους. Για τις χώρες που μοιράζονται κοινά σύνορα, αυτό απαιτεί τη σιωπηρή συμφωνία του άλλου μέρους. Πόλεμοι στα σύνορα της Κίνας με την Ινδία και Βιετνάμ αποτελούν παραδείγματα, όπου με τη μορφή σύγχρονης εκστρατείας καταστολής, η Κίνα απέδειξε την αξιοπιστία των απειλών της και στη συνέχεια αποσύρθηκε. Μια εντελώς διαφορετική κατάσταση προκύπτει στην περίπτωση μιας εκτός τόπου ενέργειας, όπως αυτή της Γαλλίας με την αποχώρησή της από Μεξικό το 1867. Σε αυτή την περίπτωση, μια μεγάλη δύναμη εγκατέλειψε μια υπερπόντια περιπέτεια για να μειώσει τις ζημιές της.¹⁵

- **Διακήρυξη Νίκης.** Στην περίπτωση των διακρατικών πολέμων όπου έχουν παύσει τις εχθροπραξίες μέσω παράδοσης ή κατάπαυσης του πυρός και οι διαπραγματεύσεις έχουν φθάσει σε αδιέξοδο, εξέλιξη στην ειρηνευτική διαδικασία μπορεί να δοθεί με μονομερή δήλωση του νικητή. Για παράδειγμα, απορρίπτοντας τη Συνθήκη των Βερσαλλιών οι Ηνωμένες Πολιτείες διακήρυξαν ειρήνη με τη Γερμανία με πράξη του Κογκρέσου το 1921. Πολλοί εμφύλιοι πόλεμοι, τελειώνουν με το θάνατο ή την εξορία των ηγετών, της πρώην κυβέρνησης. Αντίθετα, ηττημένοι αντάρτες, μπορεί απλά να παραμείνουν χωρίς προοπτική επί μακρό σε δυσπρόσιτες περιοχές. Συνεπώς, χωρίς οργανωμένη αντιπολίτευση ή αντίπαλο να διαπραγματευτεί, ο νικητής

¹⁵ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 12.

διακηρύσσει απλά τη νίκη. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η διακήρυξη αποτελεί μια συνέχεια της εξόντωσης - εκδίωξης.

Είναι προφανές ότι μεταξύ τους οι παραπάνω κατηγορίες, δεν αλληλοαναιρούνται κατ' ανάγκην, συνεπώς ενδέχεται ένας πόλεμος να τερματιστεί με τρόπο, από τη σύνθεση αυτών.¹⁶

2.4.2 Διάκριση με Βάση το Σκοπό που Επιτεύχθηκε

Εναλλακτικά επιπλέον κατηγοριοποίηση μπορεί να πραγματοποιηθεί με βάση τα **αποτελέσματα** και ειδικά του **σκοπού που επιτεύχθηκε**. Με βάση μια σύντομη ανασκόπηση των βάσεων δεδομένων ιδρυμάτων ή ερευνητών, όπου καταχωρούνται βασικά κατηγορικά δεδομένα των πολέμων, μπορούν να γίνει ομαδοποίηση τους ανάλογα του τρόπου τερματισμού των συγκρούσεων. Τέσσερα είδη πολέμων φαίνεται να είναι το προϊόν της σύγκλισης των ιστορικών δυνάμεων και συνεπώς πιο επιρρεπείς σε αυτού του είδους την ανάλυση. Πρόκειται για πολέμους, συστατικούς κράτους, εμφύλιους πολέμους, επεκτατικούς πολέμους και πολέμους μετάβασης εξουσίας.

➤ Οι πόλεμοι για τη **σύστασης κράτους** τερματίζονται με τη δημιουργία ενός κράτους ή την επέκταση της εδαφικής του βάσης. Οι πόλεμοι του Λουδοβίκου XIV, οι αμερικανικοί πόλεμοι του «πρόδηλου πεπρωμένου» (όπως χαρακτηρίζονταν) και οι πόλεμοι της γερμανικής και της ιταλικής ενοποίησης, αποτελούν αντίστοιχα παραδείγματα. Επιπλέον, οι πόλεμοι που επιδιώκουν να επεκτείνουν τις παραμεθόριες περιοχές τους, σε βάρος ενός φθίνοντος γείτονα, αλλά και οι ρωσο-τουρκικές αντιπαραθέσεις του 19ου αιώνα ανήκουν σε αυτή την κατηγορία. Επειδή οι πόλεμοι αυτοί, έχουν πολύ συγκεκριμένους στόχους που αφορούν τον εδαφικό έλεγχο τείνουν να αποτελούν περιορισμένους πολέμους.

➤ Οι **εμφύλιοι πόλεμοι** τερματίζονται με τον έλεγχο του κρατικού μηχανισμού, συμπεριλαμβανομένων εξουσιών και αρμοδιοτήτων. Με αυτή την έννοια, πολλές κοινωνικές επαναστάσεις είναι εμφύλιοι πόλεμοι. Σε αντίθεση με τους πολέμους σύστασης κράτους, οι εμφύλιοι πόλεμοι είναι ολοκληρωτικοί. Ενδιαφέρουσα περίπτωση αποτελούν οι εμφύλιοι πόλεμοι που τερματίζονται με απόσχιση, καθώς διεξάγονται για να δημιουργήσουν μια νέα κατάσταση, χωρίς να τείνουν στην

¹⁶ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 13.

απόκτηση νέων εδαφών, ωστόσο αντιτάσσονται στον κρατικό μηχανισμό. Συνεπώς οι αποσχιστικοί πόλεμοι, «αιωρούνται» μεταξύ των εμφυλίων (Ισπανικός εμφύλιος πόλεμος) και των συστατικών κράτους, προσφέροντας ενδιαφέρουσες περιπτώσεις ανάλυσης του ρόλου του εδάφους και της πολιτικής δικαιοδοσίας σε πολέμους. Οι εμφύλιοι πόλεμοι, ειδικά των τελευταίων δεκαετιών, έχουν τερματιστεί κυρίως είτε με ολοκληρωτική στρατιωτική νίκη από τη μία πλευρά έναντι του αντιπάλου, είτε με μια διευθέτηση μέσω διαπραγματεύσεων που διατηρεί φυσικά τους εμπολέμους, ωστόσο με την υποχρέωση να επικυρώσουν συνθήκη με αποδεκτή κατανομή σημαντικών πόρων.¹⁷

➤ Οι **επεκτατικοί πόλεμοι** ολοκληρώνονται με την απόκτηση οικονομικού πλούτου, κάτι που επιτυγχάνεται συνήθως με τον εδαφικό έλεγχο ή την ανέλιξη στην παγκόσμια ιεραρχία (αυξημένο status). Οι υπ' όψη πόλεμοι περισσότερο από κάθε άλλο είδος, είναι πόλεμοι ευκαιρίας όπου απαιτείται σημαντική διαφορά στις δυνατότητες, καθώς και μια ποικιλία από άλλες «τυχαίες» περιστάσεις. Λόγω της δυσκολίας για άσκηση - θέσπιση οικονομικού ελέγχου σε έναν ξένο πολιτισμό, αυτοί οι πόλεμοι, άσχετα με το πόσο περιορισμένοι είναι στην αρχή (όπως η βρετανική παρουσία στην ανατολική Αφρική και την Ινδία), τελικά οδηγεί σε προσπάθειες διείσδυσης πλήρως στο στόχο.

➤ Τέλος, οι **πόλεμοι μετάβασης εξουσίας** αποτελούν κλασικούς αγώνες μέχρι τέλους, όπου ο στόχος δεν είναι τίποτα λιγότερο από την πλήρη καταστροφή του αντιπάλου, με τη νίκη να αντιπροσωπεύει την ανάληψη της ηγεσίας του συστήματος ή υποσυστήματος.

Αν και αυτή η ιστορική προσέγγιση είναι ριζικά διαφορετική και ανταγωνιστική με από αυτή που προτείνεται από την συμπεριφοριστική τυπολογία, οι δύο μπορεί να σχετίζονται.

2.5 Μία Σύνθεση των Κατηγοριοποιήσεων

Οι **επεκτατικοί** πόλεμοι τείνουν να είναι δυαδικοί ολοκληρωτικοί πόλεμοι ευκαιριών και οι **μετάβασης εξουσίας**, ολοκληρωτικοί πόλεμοι αντιπαλότητας. Οι άλλοι δύο τύποι είναι πιο περίπλοκοι. Οι **εμφύλιοι** πόλεμοι είναι ολοκληρωτικοί και συνήθως διεξάγονται μεταξύ ίσων δυνατοτήτων αντιπάλων, γεγονός που τους καθιστά πολέμους αντιπαλότητας που είναι δυαδικοί, αν δεν υπάρχει εξωτερική παρέμβαση.

¹⁷ Monica Duffy Toft, *Securing the Peace: The Durable Settlement of Civil Wars*, p. 1.

Ωστόσο, επειδή οδηγούν συχνά σε παρέμβαση μεγάλης κλίμακας, μπορούν να μετατραπούν σε πολέμους ευκαιρίας.

Οι πόλεμοι **σύστασης κράτους** είναι εξίσου περίπλοκοι. Παρατηρώντας κανείς τους πολέμους που δημιουργούν για πρώτη φορά ένα σύγχρονο έθνος-κράτος (οι πόλεμοι του Λουδοβίκου XIV ή της γερμανικής ενοποίησης), μπορεί αυτοί να περιλαμβάνουν δυαδικούς πολέμους αντιπαλότητας (όπως ο γαλλο-πρωσικός πόλεμος), επιπλέον των περιορισμένων πολέμων ευκαιρίας. Φυσικά, αυτές οι συγκρούσεις, συνήθως καταλήγουν με έναν δρώντα να γίνεται κυρίαρχος πάνω στον άλλο, όπως στη Γερμανία επί της Αυστροουγγαρίας και της Ινδίας επί του Πακιστάν.¹⁸

Ελλείπει άλλων δρώντων που μπορεί να μεσολαβήσουν σε ένα πόλεμο που δεν καταλήγει σε μια γρήγορη νίκη, οι πόλεμοι αντιπαλότητας τείνουν να γίνουν ολοκληρωτικοί. Αντίθετα, οι πόλεμοι ευκαιρίας παραμένουν περιορισμένοι, σχετιζόμενοι ωστόσο με εδαφική επέκταση. Ωστόσο δεν αποκλείεται να μετατραπούν σε ολοκληρωτικούς, επειδή η μία πλευρά δεν είναι σε θέση να προβεί σε ορθολογικούς υπολογισμούς, ωθούμενη από ψυχρό ένστικτο για την ολοκληρώσει τους σκοπούς της. Συνήθως αυτό σημαίνει ότι ο ισχυρότερος αντίπαλος θέλει να καταλάβει ή να αποικίσει το έδαφος του ασθενέστερου (μικρών δυνάμεων). Τέτοιοι **επεκτατικοί** πόλεμοι γίνονται ολοκληρωτικοί, όταν οι κατεκτημένοι είναι πολιτιστικά τόσο ανόμοιοι, ώστε δεν υπάρχει επιθυμία να αφομοιωθούν από τους κατακτητές, δεν χρειάζονται ή δεν θεωρούνται ως εμπόδιο. Η έλλειψη αυτή πολιτιστικής ομοιότητας, μπορεί να εξαλείψει ηθικές αναστολές, καταλήγοντας ακόμη και σε γενοκτονία.¹⁹

Αυτό που διακρίνει τον περιορισμένο από τον ολοκληρωτικό πόλεμο, είναι η ικανότητα των συμμετεχόντων να περιορίζονται, σε στόχους που αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης και δεν εγείρουν θέματα επιβίωσης. Ο κύριος παράγοντας που καθορίζει αν ένας πόλεμος θα είναι περιορισμένος είναι η φύση των θεμάτων και οι προκλήσεις περί των οποίων οι εμπόλεμοι αγωνίζονται. Οι πόλεμοι που τερματίζονται με τροποποίηση των συνόρων και συγκριτικά ήσσονος σημασίας διακυβεύματα (όπως τα οικονομικά, στρατηγικά, ή αποικιακά πλεονεκτήματα), δεν

¹⁸ Vasquez John, "Types of War, Peace", p. 321.

¹⁹ op.cit. p. 323.

μπορούν να συγκριθούν με πολέμους που προκάλεσαν θεμελιώδεις αλλαγές, στην παγκόσμια τάξη και κανόνες του παιχνιδιού, που έγειραν ηγεμονικές αξιώσεις, ή έθεσαν εκτεταμένες ιδεολογικές απαιτήσεις.²⁰

Η διάκριση μεταξύ δυαδικών και σύνθετων πολέμων φαίνεται να είναι πιο σημαντική για την κατανόηση των ολοκληρωτικών πολέμων των μεγάλων δυνάμεων. Αυτοί οι πόλεμοι προέρχονται από άλλους που ξεκίνησαν με την προσδοκία ότι θα είναι δυαδικοί, αλλά για διαφόρους λόγους δεν ήταν δυνατό να παραμείνουν στο επίπεδο, του αριθμού των αρχικών αντιπάλων. Αυτό συνέβη και στους δύο Παγκόσμιους Πόλεμους, όπου ο αρχικά επιτιθέμενος και οι σύμμαχοί του, τηρούσαν την ελπίδα ότι οι σύμμαχοι των αμυνομένων δεν θα εμπλέκονταν, κάνοντας μάλιστα προσπάθειες να τους κρατήσουν ουδέτερους. Παρ' όλα αυτά, ο επιτιθέμενος ήταν πρόθυμος να αναλάβει τον κίνδυνο της παρουσίας περισσότερων αντιπάλων. Αυτό υποδηλώνει, ότι οι επιτιθέμενοι δεν λογίζουν πάντα τη σχέση κόστους – οφέλους, με επαρκή λογικό και συνοπτικό τρόπο και ότι η αναμενόμενη θεωρία χρησιμότητας, είναι λιγότερο εφαρμόσιμη σε σύνθετους πολέμους και ιδιαίτερα ολοκληρωτικούς από ότι σε δυαδικούς. Η ελπίδα για την αντιμετώπιση τέτοιων πολέμων εξηγεί γιατί μεγάλες δυνάμεις, είναι απρόθυμες ή ανίκανες να περιορίσουν τον πόλεμο στα αρχικά συμβαλλόμενα μέρη. Μόλις ο πόλεμος επεκτείνεται, τότε το σύνολο της ατζέντας των θεμάτων όλων των συμμετεχόντων, έρχεται στο προσκήνιο, τους καθιστά ανεπηρέαστους σε διαπραγματεύσεις, οδηγώντας σε ένα ολοκληρωτικό πόλεμο, όπου τερματίζεται με τους νικητές να «τα παίρνουν όλα». Έτσι, φαίνεται να καταλήγουν, σε τροποποιήσεις στην παγκόσμια ή περιφερειακή ιεραρχική κατάταξη δυνατοτήτων (status).

²⁰ Vasquez John, "Types of War, Peace", p. 323.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η Έννοια της «Νίκης»

«Είναι απαραίτητο να υπάρχει απόλυτη σαφή γλώσσα του τι είναι νίκη, διότι είναι ο μόνος τρόπος να αποκατασταθεί οποιαδήποτε συνοχή σε ό,τι μια κοινωνία - φορείς χάραξης πολιτικής και λαός - μπορεί να αναμένει να επιτύχει όταν αποφασίσει να χρησιμοποιήσει στρατιωτική δύναμη»

William Martel²¹

3.1 Γενικά

Η έννοια της νίκης αποτελεί τεράστιο θεωρητικό έρεισμα και ταυτόχρονα πρόκληση για την κοινότητα των επαγγελματιών της διεθνούς ασφάλειας σήμερα. Οι θεωρητικοί του πεδίου, αντιπαρέρχονται ή ασχολούνται ακροθιγώς με το απλούστερο θέμα «τι είναι νίκη» και «πότε θεωρείται ότι κάποιος νικά», αναλύοντας το πολύ πιο σύνθετο του «πώς κάποιος νικά».²²

Ο όρος «νίκη», διαχρονικά έλαβε διάφορες ανόμοιες και συχνά ασαφείς έννοιες, για τους νικητές και τους ηττημένους. Ταξινομώντας πολλές φορές την ουσία μαζί με άλλες γενικές αφηρημένες, και συχνά απόλυτες έννοιες, επηρέασαν τις επιλογές και τις δράσεις ατόμων, επιφορτισμένων να λαμβάνουν αποφάσεις ή ακόμη και την κοινή γνώμη. Εξισώνοντας τη νίκη με την ήττα του αντιπάλου, μπορεί ακόμα να είναι συνεπής εν μέρει με τη συμβατική χρήση, αλλά η σύγχρονη παγκόσμια εμπειρία δείχνει, ότι μία τέτοια εξίσωση είναι μάλλον η εξαίρεση και όχι ο κανόνας. Περεταίρω, μετά το τέλος του Ψυχρού Πόλεμου, καταγράφονται όλο και σπανιότερα στρατιωτικοί θρίαμβοι στη μάχη, να αποφέρουν σημαντικά μεταπολεμικά κέρδη.

Η νίκη μπορεί να επηρεάζει το πεπρωμένο των εθνών, διαμορφώνοντας, τη συμπεριφορά της συμμαχίας, τις αντιλήψεις περί αξιοπιστίας και αποφασιστικότητας, τις μεταπολεμικές προσδοκίες και τα πάθη για εκδίκηση. Η ανεπαρκής κατανόηση της πολυπλοκότητας της έννοιας της, μπορεί να οδηγήσει σε παράλυση στη λήψη αποφάσεων, σε απώλεια της εσωτερικής και εξωτερικής υποστήριξης, σε κλιμάκωση

²¹ Αναπληρωτής καθηγητής Διεθνούς Ασφάλειας στο Fletcher School του Tufts University.

²² Bone Bartholomees, "Theory of Victory", p. 25.

της βίας μεταπολεμικά, σε «πύρρειο νίκη» και τελικά, στην αποτυχία της πολιτικής.²³

Η πολιτική αποτελεί τον κυρίαρχο και τον περιοριστικό παράγοντα της ισχύος, με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις να αποτελούν ένα από τα μέσα της. Τονίζοντας την υποταγή των στρατιωτικών στην πολιτικούς στόχους, οι θεωρητικοί, αντιδρούν σε αυτό που θεωρούνταν ως μια τάση ώστε ο πόλεμος να καταστεί το «τελικό» ή το «απόλυτο», θέτοντας έτσι τα θεμέλια για μια επανεκτίμηση της νίκης, με την εφαρμογή του κριτηρίου της πολιτικής τέχνης και όχι των εχθροπραξιών.

3.2 Τι είναι «Νίκη»

Δεδομένου ότι ο πόλεμος λειτουργεί ως ο τελικός κριτής σε διαφορές μεταξύ ανθρώπων και λαών, η νίκη δεν περιλαμβάνει κατ' ανάγκη την ήττα του αντιπάλου, αλλά οφείλει να εστιάζει στην επίτευξη των σκοπών για τους οποίους η σύγκρουση υπάρχει. Συνεπώς ένας **γενικός ορισμός** για τον όρο «νίκη» θα μπορούσε συμβατικά να αναφερθεί σαν «η παύση της ένοπλης σύγκρουσης, υπό συνθήκες ικανοποιητικές για τουλάχιστον έναν από τους αντιπάλους με βάση τους καθορισμένους σκοπούς του»²⁴

Στη σύγχρονη δυτική σκέψη στη μεταψυχροπολεμική παγκόσμια ρύθμιση ασφαλείας η (στρατηγική) νίκη, αποτελεί έννοια που περιλαμβάνει την επίτευξη συνδυασμού αλληλένδετων πληροφοριακών, στρατιωτικών, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών, και διπλωματικών στόχων, όπως αναλύονται περαιτέρω στο Παράρτημα Α'. Αν και νίκη, δεν συνεπάγεται απόλυτη επιτυχία σε κάθε στοιχείο, παρ' όλα αυτά, η επίτευξη ορισμένων ελάχιστων κατώτατων ορίων **σε όλα** καθίσταται αναγκαίο. Σε αντίθεση με τη στρατιωτική επικράτηση, η στρατηγική νίκη αποτελεί πολύπλοκη, δαπανηρή και αργή διαδικασία, με διαφορετικά χρονοδιαγράμματα ολοκλήρωσης. Το απώτερο όραμα της νίκης περιλαμβάνει την ασφάλεια, την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, την οικοδόμηση πολιτικών θεσμών και τη συμφιλίωση σαν αλληλοεξαρτώμενους πυλώνες, όπου εάν κάποιος είναι ευάλωτος, το σύνολο της δομής μπορεί να καταρρεύσει.

Η νίκη στον πόλεμο αποτελεί **μια εκτίμηση** ή κατά μια άλλη οπτική ένα

²³ Mandel Robert, "Reassessing Victory in Warfare", p. 461.

²⁴ O'Connor Raymond, "Victory in Modern War", p. 367.

αμάλγαμα απόψεων, παρά ένα γεγονός. Μπορεί να εκφράζεται ή και να μην έχει καμία σχέση, με αντικειμενικά κριτήρια όπως, οι απώλειες προσωπικού ή εδάφη που κατακτήθηκαν ή απωλέσθηκαν, τα οποία είναι μετρήσιμα και έχουν σημασία στο επίπεδο που έχουν επιπτώσεις στην αντίληψη της νίκης. Ωστόσο αυτό που έχει ουσία είναι η **συνολική αντίληψη της κατάστασης**.

Σε αυτό το σημείο εισάγεται και η διαφοροποίηση της έννοιας του όρου win (συμβατικά εδώ θα αναφέρεται σαν «επικράτηση») που ανταποκρίνεται σε στρατιωτική νίκη, με τον όρο victory που αναφέρεται σε νίκη συνολικά (ή στρατηγική νίκη).

Η άμεση αλληλεπίδραση των αντίπαλων, προκαλεί στενά συνδεδεμένα και αλληλοεξαρτώμενα αποτελέσματα. Καθώς η νίκη αποτελεί εκτίμηση και όχι αποδεδειγμένο συμπέρασμα, η «αίσθηση» της νίκης μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τον αντιμαχόμενο. Συνεπώς τη στιγμή που η μία πλευρά θεωρεί ότι επέτυχε μια μεγάλη νίκη δεν σημαίνει ταυτόχρονα ότι η άλλη υποφέρει μία μεγάλη ήττα, ενδεχομένως μάλιστα να μην το θεωρεί καν ήττα.

3.3 Κατηγορίες Νίκης

Η σημασία της νίκης εξαρτάται από το επίπεδο του πολέμου (τακτικό, επιχειρησιακό, στρατηγικό). Η **επικράτηση** σε **τακτικό** επίπεδο αποτελεί σχεδόν αποκλειστικά στρατιωτική δραστηριότητα και γίνεται ευκολότερα κατανοητή και γενικά αξιολογήσιμη με βάση λογικά ποσοτικά κριτήρια. Συγκριτικές αναλογίες απωλειών ή καταστροφών, διαφοροποιήσεις εδαφικής κατοχής, συλληφθέντες αιχμάλωτοι κ.λπ. συμμετέχουν ετεροβαρώς και παράγουν μια λογική εκτίμηση της νίκης ή ήττας, που δεν μπορεί, παρά να είναι ευρέως αποδεκτή. Η **επιχειρησιακή νίκη** είναι εξίσου διάφανη τουλάχιστον στην πιο απλή της μορφή. Μια εκστρατεία επιτυγχάνει ή αποτυγχάνει βάσει κριτηρίων, που είναι συνήθως κατανοητά και ποσοτικά μετρήσιμα. Η **στρατηγική νίκη** ωστόσο, είναι πιο περίπλοκο και βαθύτερο ζήτημα αφού ανταποκρίνεται σε πολιτικό αποτέλεσμα.

Αν ο πόλεμος είναι μια πολιτική πράξη, η νίκη σε αυτόν αποτελεί πολιτική κατάσταση, ορίζεται στο πολιτικό επίπεδο, και συνεπώς, η επικράτηση ή η νίκη σε τακτικό ή επιχειρησιακό επίπεδο, είναι στείρα εάν δεν ευνοεί πολιτικά αποτελέσματα.

Είναι δυνατόν να επιτευχθεί μια συντριπτική τακτική νίκη, που δεν παράγει επιχειρησιακά ή στρατηγικά αποτελέσματα. Αυτό είναι το χαρακτηριστικό που επέτρεψε στον Σαντάμ Χουσεϊν, μετά τον πρώτο πόλεμο του κόλπου, να ισχυριστεί στο λαό του ότι νίκησε, καθώς αν και υπέστη ένα τεράστιο τακτικό και επιχειρησιακό πλήγμα, το καθεστώς του είχε επιζήσει, κάτι που αποτελούσε το στρατηγικό στόχο του.²⁵

Εναλλακτικά της παραπάνω κατηγοριοποίησης, ο Martel διακρίνει τρεις άλλες κατηγορίες: Την **τακτική** νίκη που συνεπάγεται μια περιορισμένη ποσοτικά προσδιορίσιμη νίκη, όπως η καταστροφή της αντίπαλης αεροπορίας ή η κατάκτηση εδάφους. Την **στρατηγική** νίκη, που αποτελεί συσσώρευση αυτών των τακτικών νικών αθροιστικά μέχρι του επιπέδου της κατανίκησης του αντιπάλου. Τέλος η σπάνια περίπτωση της **μεγάλης στρατηγικής νίκης**, όπως αυτή του Β'ΠΠ, η οποία μεταμορφώνει τον κόσμο ανατρέποντας επικρατούσες ιδεολογίες επαναπροσδιορίζοντας παγκόσμιες πολιτικές²⁶

3.4 Διάσπαση της Αρχικής Ιδέας της Νίκης

Αποτελεί σύνηθες λάθος, να συγχέεται η στρατιωτική νίκη με την πολιτική νίκη (ή στρατηγική) που δεν θεωρείται εξασφαλισμένη όταν σταματούν οι πυροβολισμοί. Για να υπολογιστεί σαν νίκη, ένας ηγέτης οφείλει να διατηρήσει τον πολιτικό έλεγχο που απαιτείται, εξασφαλίζοντας μια συμφέρουσα και διαρκή ειρηνική διευθέτηση.²⁷ Η νίκη στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον εξελίσσεται σε δύο διασυνδεδεμένες, αλλά και διαφορετικές χρονικές φάσεις. Συγκεκριμένα:

α. Η πρώτη φάση, που θα μπορούσε να ονομαστεί «**νικώντας τον πόλεμο**» και συμβαίνει όταν ο αντιμαχόμενος φέρνει έναν πόλεμο σε επιτυχημένη στρατιωτική ολοκλήρωση.

β. Η δεύτερη φάση - που θα μπορούσε να ονομαστεί «**κερδίζοντας την ειρήνη**» (εναλλακτικά σταθεροποίηση, ανοικοδόμηση, μεταπολεμική μετάβαση, ή επιχειρήσεις Φάσης IV), συμβαίνει όταν ο τέως αντιμαχόμενος, προσπαθεί μέσω της αποκατάστασης μεταπολεμικής σταθερότητας, να αποκομίσει τα ανταποδοτικά κέρδη

²⁵ Bone Bartholomees, "Theory of Victory", p. 26.

²⁶ Beckerman Gal, "In Modern Warfare, What Does Victory Mean?", p. 5.

²⁷ Bond Brian, *The Pursuit of Victory: From Napoleon to Saddam Hussein*, pp. 201-2.

του πολέμου. Πολλοί, συμπεριλαμβανομένου και του Υπουργείου Άμυνας των Η.Π.Α. αναφέρονται σε αυτή τη συνολική επιτυχία με τον τίτλο «στρατηγική νίκη». Ιστορικά παραδείγματα αφθονούν στα οποία στρατιωτική νίκη, έχει ακολουθηθεί από στρατηγική αποτυχία.²⁸

3.5 Ανάλυση της Έννοιας

Η νίκη έχει καταστεί όρος πολλαπλών χρήσεων που χρησιμοποιείται για να περιγράψει αόριστα την έννοια της επιτυχίας στον πόλεμο²⁹. Ένα επιθυμητό ή αποδεκτό αποτέλεσμα μπορεί να είναι μια προϋπόθεση για τον τερματισμό των εχθροπραξιών, αλλά το τέλος της μάχης, δεν σημαίνει κατ' ανάγκη νίκη, για κάποιον από τους αντιπάλους. Μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις, η νίκη και ο τερματισμός του πολέμου είναι ανταγωνιστικές έννοιες. Είναι πιθανό και ενίοτε επιθυμητό, να τερματιστεί ο πόλεμος χωρίς να παράγει νικητή, όπως επίσης είναι δυνατό, να συνεχιστεί ένας πόλεμος με την ελπίδα να επιτευχθεί η νίκη ή να αποφευχθεί η ήττα.

Το ερώτημα εάν είναι δυνατό να **νικήσουν και οι δύο αντίπαλοι**, παραπέμπει στην απορία «γιατί τότε ξεκίνησε ο πόλεμος» και «ποια η χρησιμότητα των απωλειών», ωστόσο θεωρείται δύσκολο να απαντηθεί, λόγω της φύσης του πολέμου, αλλά και της νίκης καθαυτής. Ο πόλεμος είναι μια δυναμική διαδικασία, καθώς κατά την εξέλιξη του οι πολιτικοί στόχοι τροποποιούνται. Έτσι, η διευθέτηση που θα παραχθεί στο τέλος και επί της οποίας θα εκτιμηθεί η νίκη και η ήττα, μικρή σχέση θα έχει με τα αρχικά πολιτικά ζητήματα.³⁰ Τα προβλήματα που προκάλεσαν τον Α΄ΠΠ (τουλάχιστον τα πιο άμεσα πολιτικά ζητήματα), ενδεχομένως να μπορούσαν να έχουν επιλυθεί χωρίς τέσσερα χρόνια ολοκληρωτικού πολέμου, όπου η τελική διευθέτηση της ειρήνης δεν είχε σχεδόν τίποτα να κάνει με τα πρωτότυπα θέματα που αντιμετωπίζονταν. Ακόμα, εάν οι πολιτικοί σκοποί του τεκμαρτώς **ηττημένου** είναι πολύ περιορισμένοι, όπως επίδειξη ικανότητας, ένδειξη αποφασιστικότητας, ή αποστολή μηνυμάτων στους αντιπάλους, μπορεί εύκολα να ισχυριστεί, ότι ολοκλήρωσε τους στόχους του, συνεπώς

²⁸ Ο Ναπολέοντας πέτυχε μια μακρά σειρά εμβληματικών στρατιωτικών επικρατήσεων αλλά φάνηκε ανίκανος ή άβουλος να αναλάβει την αλλαγή της Πρωσικής Αυστριακής ή Ρωσικής κοινωνίας που θα εμπέδωνε τη νίκη του. Κατ' αναλογία η καθαρή στρατιωτική επικράτηση στον Α΄ΠΠ των δυτικών συμμάχων δεν μετατράπηκε σε στρατηγική νίκη καθώς δεν υπήρχε βούληση να προβούν σε τροποποίηση των στοιχείων της γερμανικής κοινωνίας και κουλτούρας που ωοτόκησε ένοπλη επιθετικότητα.

²⁹ Martel William, *Victory in War: Foundations of Modern Military Policy*, p, 87.

³⁰ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 29.

και αυτός νίκησε.³¹ Τέλος, είναι δυνατό **καμία πλευρά** να μην θεωρηθεί νικήτρια. Ο Liddell Hart έγραψε, «Ειρήνη μέσω αδιέξοδου, που συμπίπτει να αναγνωρίζεται από κάθε πλευρά, είναι τουλάχιστον προτιμότερη από την ειρήνη που μπορεί να προκύψει μέσω της κοινής εξάντλησης και συχνά παρέχει καλύτερη βάση για διαρκή ειρήνη».³² Με αυτό υπονοούσε ότι η αποφυγή της ήττας, ή γενικά η επιβίωση του σαφώς ασθενέστερου, μπορεί να σημαίνει νίκη αν αυτός καταλήξει να είναι ο πολιτικός στόχος.

Η φράση «δεν υπάρχουν νικητές στον πόλεμο» αποτελεί ισοπεδωτική αναφορά των ειρηνιστών, που ωστόσο δεν περιγράφει ολοκληρωμένα το γεγονός, ότι ο τερματισμός του πολέμου είναι ένα περίπλοκο ζήτημα και ότι η νίκη που καταγράφεται, στο μείζον των περιπτώσεων απέχει μακριά από τους διατυπωμένους προ του πολέμου στόχους.³³ Στο Παράρτημα Β' παρατίθενται ενδεικτικά κατάλογος δεκαπέντε διαφορετικών αντιλήψεων περί τη νίκη, ομαδοποιημένες σε τέσσερις κατηγορίες.

Η νίκη **δεν αγνοεί** το κόστος. Ο Liddell Hart τόνισε ότι «η νίκη είναι άχρηστη αν διαλύει την οικονομία του νικητή, τις ένοπλες δυνάμεις ή την κοινωνία».³⁴ Η δήλωση αυτή επιστρέφει στο σημείο που είναι δυνατόν μια τακτική επικράτηση ή επιχειρησιακή νίκη να μετρηθεί σαν στρατηγική ήττα σαν τελικό αποτέλεσμα.³⁵ Οι Η.Π.Α. μάλιστα φαίνεται να λάμβαναν σοβαρά υπόψη (θεωρητικά τουλάχιστο) τη νοθεσία Clausewitz «να μην κάνουν το πρώτο βήμα χωρίς να λάβουν υπόψη τους το τελευταίο» με το «δόγμα Weinberger» δίνοντας έμφαση στην σημασία του σαφούς ορισμού πολιτικών και των στρατιωτικών στόχων πριν δεσμευτούν δυνάμεις σε πόλεμο.³⁶

Η νίκη συνεχίζει να αναγνωρίζεται σαν τέτοια, όταν χαρακτηρίζεται από

³¹ Παράδειγμα αποτελεί η Αίγυπτος κατά τον αραβο-ισραηλινό πόλεμο το 1973, όπου αν και σε δυσμενή στρατιωτική κατάσταση με τους Ισραηλινούς να διεξάγουν αντεπίθεση σε απομονωμένες δυνάμεις, σε πολιτικό επίπεδο, μπορούσαν να παραβλέψουν το γεγονός. Ο Πρόεδρος Anwar Sadat βρισκόταν σε θέση να διαπραγματευτεί και να αποδεχθεί τους όρους της συμφωνίας ειρήνης του Camp David ακριβώς επειδή μπορούσε πειστικά (τουλάχιστον στον αιγυπτιακό λαό), να ισχυρίζεται νίκη στον πόλεμο.

³² Liddell Hart Sir Basil, *Strategy*, p. 370.

³³ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 18.

³⁴ Liddell Hart Sir Basil, *Strategy*, pp. 366-370.

³⁵ Bone Bartholomees, "Theory of Victory", p. 31.

³⁶ Summers Harry Jr., "War: Deter, Fight, Terminate: The Purpose of War is a Better Peace", p. 28.

διαχρονική βιωσιμότητα. Η νίκη στον πόλεμο με την πάροδο του χρόνου επαναξιολογείται συνεχώς τόσο για το τι επιτεύχθηκε, όσο και για το εάν αυτό που επιτεύχθηκε ήταν σωστό και ως εκ τούτου η θεώρησή της, δεν είναι κατ' ανάγκη μόνιμη.³⁷ Οι νίκες σε τακτικό και επιχειρησιακό επίπεδο λόγω της σταθερότερης βάσης κρίσης τους, τείνουν να παραμένουν σταθερές. Μόνο πολύ οριακές νίκες σε αυτά τα επίπεδα υπόκεινται σε επανερμηνεία. Τούτο ισχύει επίσης και σε πολύ σημαντικές στρατηγικές νίκες. Είναι πολύ πιο δύσκολο να αξιολογήσει κανείς εκ νέου, μια ολοκληρωτική νίκη που αποφασιστικά ρυθμίζει τα πολιτικά ζητήματα. Ωστόσο στις άλλες περιπτώσεις η νίκη σε στρατηγικό επίπεδο δηλαδή η αξιολόγηση των πολιτικών αποτελεσμάτων, υπόκειται σε αναθεώρηση.³⁸ Έτσι η νίκη φαίνεται λοιπόν να εξελίσσεται σε πολλαπλές επάλληλες κλίμακες.³⁹

3.5.1 Κλίμακες Ανάλυσης της Επιτυχίας

Η νίκη και ήττα, είναι δυνατό να απεικονιστούν με όλες τις ενδιάμεσες διαβαθμίσεις τους σε μια εννοιολογική κλίμακα **επιτυχίας** (success).⁴⁰ Αν και πολιτικά αντίθετες έννοιες, δεν είναι δυαδικές, αλλά υπάρχουν πολλά σημεία κατά μήκος της κλίμακας που σκιαγραφούν τις ενδιάμεσες καταστάσεις (σχήμα 2).

Σχήμα 2. Κλίμακα Επιτυχίας

Η νίκη ικανοποιεί πλήρως όλους τους τεθέντες σκοπούς, ενώ η ήττα είναι καταστροφική, ωστόσο το σύνηθες αποτέλεσμα του πολέμου για τους αντιμαχόμενους εν τέλει, βρίσκει κάπου ενδιάμεσα. Όπως φαίνεται, υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ της επικράτησης και της νίκης, αν και μερικές φορές χρησιμοποιούνται εναλλακτικά. Η διαφορά είναι ότι η νίκη είναι ουσιαστική πλήρης και ίσως τελική, καθώς επιλύει τα υποκείμενα πολιτικά ζητήματα. Είναι σίγουρα πιθανό η επικράτηση στο πεδίο της

³⁷ Bone Bartholomees "Theory of Victory", p. 30.

³⁸ Ο Α΄ΠΠ αν και έμοιαζε σαν μια αγγλο-γαλλο-αμερικανική νίκη το 1918, στην πάροδο του χρόνου ο βαθμός αποφασιστικότητας επαναξιολογήθηκε και χαρακτηρίζεται πια σαν μια στρατιωτική επιτυχία που δεν έλυσε και σε ορισμένες περιπτώσεις επιδείνωσε τα υποκείμενα γεωπολιτικά ζητήματα.

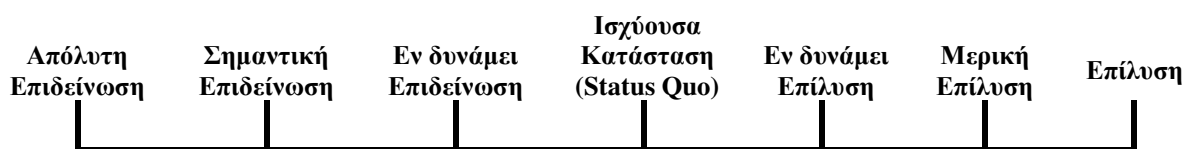
³⁹ Martel William, *Victory in War: Foundations of Modern Military Policy* pp. 94-95; Gray Colin, *Defining and Achieving Decisive Victory*, pp. 9-10.

⁴⁰ Bone Bartholomees, "Theory of Victory", p. 27.

μάχης, να εξασφαλίζει μερικούς πολιτικούς στόχους, αλλά δεν καταφέρνει να φτάσει την απόλυτη πολιτική επιτυχία που εξισώνεται με τη νίκη. Στο άλλο άκρο καταγράφεται η ήττα. Η ήττα είναι επίσης μια ολοκληρωτική αντίληψη, που σημαίνει, αποτυχία στο πεδίο της μάχης, στην επίτευξη πολιτικών στόχων και περεταίρω επιδείνωση των υποκειμένων θεμάτων.

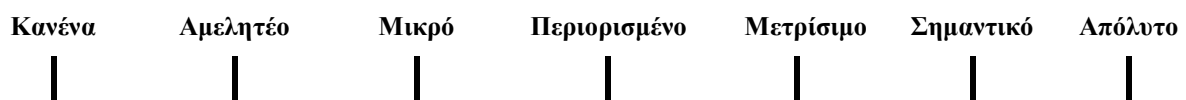
Για την πληρέστερη κατανόηση της έννοιας του δίπολου νίκη - ήττα, η επιτυχία διασπάται σε εκφάνσεις **αποφασιστικότητας** (decisiveness) και **επιτεύγματος** (achievement) και παρουσιάζεται στις ακόλουθουσες κλίμακες.⁴¹

Η κλίμακα αποφασιστικότητας απεικονίζει τα πιθανά **αποτελέσματα** (σχήμα 3). Ξεκινά από την πλήρη επίλυση των υποκειμένων πολιτικών ζητημάτων, ισορροπεί στην προ του πόλεμου κατάσταση (status quo) και εκτείνεται μέχρι την απόλυτη επιδείνωση, σε ένα ευρύ φάσμα διαβαθμίσεων επίσης. Χαμηλότερα επίπεδα επιτυχίας αντικατοπτρίζουν χαμηλότερα επίπεδα επικράτησης στο πεδίο της μάχης, ή μικρότερο βαθμό αποφασιστικότητας, για την προώθηση ή επίλυση βασικών πολιτικών θεμάτων. Εν ολίγοις η αποφασιστικότητα εκτιμά την επίδραση στα πολιτικά ζητήματα.

Σχήμα 3. Κλίμακα Αποφασιστικότητας

Επίτευγμα θεωρείται το πόσο καλά ένας εμπόλεμος εκτελεί στρατηγικές του στο πεδίο της μάχης, στην επιχείρηση γενικότερα και στο άμεσο πολιτικό πεδίο. Το επίτευγμα (σχήμα 4) μπορεί να κυμαίνεται από την μη επίτευξη κανενός στόχου, μέχρι την απόλυτη επιτυχία των στόχων.

Σχήμα 4. Κλίμακα Επιτεύγματος

⁴¹ Bone Bartholomees, "Theory of Victory", p. 28.

Η κλίμακα **επιτεύγματος** είναι μακράν η κύρια κλίμακα που χρησιμοποιείται σε εκτιμήσεις της νίκης τακτικού και επιχειρησιακού επιπέδου και συχνά συγχέεται με την κλίμακα επιτυχίας. Οι δύο κλίμακες είναι στενά συνδεδεμένες, δεδομένου μάλιστα ότι σε επιχειρησιακό και στρατηγικό επίπεδο, η κλίμακα επιτεύγματος περιλαμβάνει τόσο στρατιωτικά όσο και πολιτικά ζητήματα. Η διαφορά είναι ότι μπορεί κάποιος να επιτύχει πολιτικούς στόχους χωρίς κατ' ανάγκη να επιλυθούν πολιτικά ζητήματα.

Συναφώς ο Θουκυδίδης αξιολογεί τον τερματισμό του πολέμου σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή, μέσα από το πρίσμα του συμφέροντος, του φόβου και της τιμής, που αποτελούν και τις τρεις αιτίες του πολέμου, δείχνοντας την άμεση σχέση μεταξύ έναρξης και τερματισμού του.⁴²

3.6 Σημείο Κορύφωσης

Σύμφωνα με τον Clausewitz η νίκη έχει **σημείο κορύφωσης** (culmination point) σε επίπεδο τόσο στρατιωτικής και όσο και εθνικής στρατηγικής. Το σημείο αυτό αποτελεί σημείο ισορροπίας μεταξύ της επιθετικής και της αμυντικής στάσης. Η επίθεση δεν μπορεί να εξελιχτεί περεταίρω, χωρίς ο επιτιθέμενος να γίνεται πιο αδύναμος από τον αμυνόμενο. Σαν τέτοιο περιγράφεται το νοητό σημείο στο σχεδιασμό και εκτέλεση, **μέχρι** το οποίο:

- Σε επιχειρησιακό επίπεδο, ένα ικανοποιητικό αποτέλεσμα της εκστρατείας σε σχέση με τους στρατηγικούς στόχους της εκστρατείας, **είναι δυνατό** να επιτευχθεί.
- Σε επίπεδο στρατιωτικής και εθνικής στρατηγικής, ο τερματισμός πολέμου με θετικό αποτέλεσμα, σε σχέση με τους αντικειμενικούς σκοπούς του πολέμου, **είναι ακόμη** πιθανό σενάριο.⁴³

Το σημείο κορύφωσης της νίκης, σχετίζεται με τη στρατηγική έκβαση μιας εκστρατείας και την έκβαση ενός πολέμου εν τω συνόλω. Αποτελεί μακροπρόθεσμη εικόνα στην εξέλιξη της εκστρατείας και του πολέμου και αφορά σε όλους τους εθνικούς και συμμαχικούς πόρους, που μπορεί να διατεθούν για μεγάλο χρονικό διάστημα.

⁴² Garrard Mark, "War Termination in the Persian Gulf Problems and Prospects", p. 7.

⁴³ Kirchbach Hans-Peter, *Clausewitz and the Culmination Point of Victory*, p. 8.

Εσφαλμένος υπολογισμός του σημείου κορύφωσης ρισκάρει, από την επίτευξη του στρατηγικού στόχου της επιχείρησης, μέχρι και την ήττα στον πόλεμο. Σε αντίθεση με το σημείο κορύφωσης της επίθεσης, κατά τη διάρκεια του πολέμου, μόνο μια φορά ο κάθε αντιμαχόμενος θα φτάσει στο σημείο κορύφωσης της νίκης και μια μόνο πλευρά θα καταφέρει τελικά να αδράξει την ευκαιρία επιτυχώς, να αποκτήσει μια θετική τελική έκβαση, της εκστρατείας ή του πολέμου. Θεωρείται παράλογο να εκκινήσει κανείς έναν πόλεμο, ή να τον συνεχίσει, αν μια προσεκτική εκτίμηση κατά το σχεδιασμό κάνει προφανές, ότι δεν είναι δυνατό να επιτευχθεί σημείο κορύφωσης της νίκης.⁴⁴

3.7 Αμφισημία, Τροποποίηση και Ακαταλληλότητά της Αναγνωρισμένης Επιθυμητής Τελικής Κατάστασης

Κάθε αντιμαχόμενος εισέρχεται σε έναν πόλεμο με κάποιο προκαθορισμένο αντικειμενικό σκοπό, που αποτελεί την επιθυμητή τελική κατάσταση (end state). Αυτός συχνά δηλώνεται **αμφίσημα** από την αρχή και οι στρατιωτικές δυνάμεις σπάνια λαμβάνουν πολιτικούς στόχους, που περιέχουν τη σαφήνεια που επιθυμούν.⁴⁵ Η εξέλιξη του πολέμου ανατρέπει την αναμενόμενη πορεία και συνεπώς μπορεί να απαιτηθεί η **τροποποίηση** του και η δυναμική μεταβολή της στρατηγικής, σε ανταπόκριση των μεταβαλλόμενων συνθηκών του πεδίου της μάχης.

Μετρώντας τη νίκη με όρους επίτευξης των πολεμικών στόχων, εγείρονται ερωτήματα για την **καταλληλότητά** τους, που μπορεί να κάνουν την επίτευξη τους άνευ σημασίας, ή άσχετη με τις πραγματικές υποκείμενες επιθυμίες, για την επομένη του πολέμου. Ιστορικές περιπτώσεις αφθονούν όπου οι προσδιοριζόμενοι στόχοι των νικητών, με το πλεονέκτημα της ύστερης γνώσης, να αποδεικνύονται λανθασμένοι. Για παράδειγμα, στον απόηχο του πολέμου του Κόλπου το 1991, οι Η.Π.Α., μετά από μια εμβληματική στρατιωτική νίκη, φάνηκε να ικανοποιούν πολλούς από τους στρατηγικούς στόχους, απολαμβάνοντας μια τεράστια ώθηση σε διεθνές κύρος. Ωστόσο, αυτές δεν περιελάμβαναν την αλλαγή του καθεστώτος με αποτέλεσμα σύντομα να υπάρξει αναταραχή εσωτερικά αλλά και διεθνώς.⁴⁶ Σε δεύτερη φάση αφού

⁴⁴ Kirchbach Hans-Peter, *Clausewitz and the Culmination Point of Victory*, p. 10.

⁴⁵ Mandel Robert, "Reassessing Victory in Warfare", p.462.

⁴⁶ op. cit., p. 463.

απομακρύνθηκε ο Σαντάμ, αντί οι αμερικανικές δυνάμεις να απομακρυνθούν, έθεσαν στόχο ένα υψηλότερο ιδανικό, αυτό της ανακατασκευής του αραβικού κόσμου. Πιθανόν από παραληρητικές μνήμες του Β'ΠΠ και όπως παρατήρησε ο Luttwak, «σε μία προσπάθεια να μετατραπούν οι Ιρακινοί σε Σουηδούς».⁴⁷

Αιρετικά, σήμερα κάποιοι πιστεύουν ότι το πρόβλημα είναι ακόμη μεγαλύτερο, καθώς στους πολέμους που διεξάγονται, είναι αμφίβολο εάν μπορεί να καθοριστεί σταθερή επιθυμητή τελική κατάσταση.⁴⁸

3.8 Αντικρουόμενες Μετρήσεις Κόστους - Οφέλους

Σε αντίθεση με τη χρήση μιας σταθερής επιθυμητής τελικής κατάστασης για την μέτρηση της νίκης, άλλοι μελετητές αντιπαραβάλουν τη χρησιμοποίηση μιας ρευστής μετρικής αναλογίας κόστους - οφέλους. Οι αναλυτές αυτοί επικεντρώνονται στο εάν «αξίζει» η προσπάθεια, με βάση στοιχεία απωλειών σε ανθρώπινες ζωές και οικονομικού κόστους έναντι μιας αναμενομένης νίκης στον πόλεμο. Ωστόσο, η αναλογία αυτή υποφέρει από σχετική ασάφεια, καθώς περιλαμβάνει πολλά στοιχεία δυνητικά αντικρουόμενα, που καθορίζουν το **βαθμό που**:

- Αξίζει να εγκαταλειφτεί ο αγώνας και να παύσει η αναζήτηση της νίκης.
- Το καθαρό κέρδος ή απώλεια υπάρχει για τη κάθε πλευρά.⁴⁹
- Το καθαρό υλικό κέρδος υπάρχει, συνήθως προτιμότερα σε μια μη-μηδενικού αθροίσματος σύγκρουση, με βάση την άποψη αντικειμενικού παρατηρητή.
- Τα σχετικά συγκριτικά κέρδη υπάρχουν συνήθως προτιμότερα σε μια σύγκρουση μηδενικού αθροίσματος.⁵⁰
- Έχει επιτευχθεί η τελική επιθυμητή κατάσταση.
- Δεδομένου του κόστους ευκαιρίας «αξίζει» συμμετοχή στον πόλεμο.

Οποσδήποτε δεν είναι δυνατό να καθοριστεί ποια από τις παραπάνω μετρήσεις κόστους - οφέλους είναι πιο κρίσιμη, ή να δημιουργηθεί μια σχετική βαρύτητα μεταξύ τους, προκειμένου να επιλέγεται ποια θα χαρακτηρίσει το νικητή.⁵¹

⁴⁷ Beckerman Gal, "In Modern Warfare, What Does Victory Mean?", p. 2.

⁴⁸ op. cit. p. 4.

⁴⁹ Liddell Hart Sir Basil, *Strategy*, p. 357.

⁵⁰ Carroll Berenice, "How Wars End: An Analysis of Some Current Hypotheses", p. 305.

⁵¹ Mandel Robert, "Reassessing Victory in Warfare", pp. 464-5.

3.9 Συμφυής Υποκειμενικότητα της Νίκης

Ακόμη και το γεγονός ότι η μέτρηση της νίκης μπορεί να πραγματοποιηθεί με τουλάχιστο δυο τρόπους, σύμφωνα με τα παραπάνω, κάνει πιο προφανή την αναπόφευκτη υποκειμενικότητα της. Αντικειμενικά κριτήρια, όπως τα υλικά κέρδη και ζημίες και αποτί ικανοποιητικοί δεδηλωμένοι στόχοι, φαίνεται να παίζουν μικρότερο ρόλο. Αντί αυτού, **αντιληπτική προκατάληψη και πράξεις χειραγώγησης**, φαίνεται να κυριαρχούν στην ερμηνεία των στρατιωτικών θριάμβων. Πράγματι, η αμφιθυμία, η ειρωνεία, ή παροδικότητα χαρακτηρίζουν τις περισσότερες στρατιωτικές επικρατήσεις, όσο θαυματικές και «αποφασιστικές» φαίνονται εκείνη τη στιγμή. Υπό λεπτομερή έλεγχο, η καθαρότητα και η σαφήνεια που αρχικά περιβάλλει τη νίκη μπορεί να εξαφανιστούν γρήγορα.

3.9.1 Συνιστώσες Ερμηνείας της Νίκης

Στις διεθνείς σχέσεις, η στρατιωτική νίκη, δεν είναι ούτε αναγκαία ούτε ικανή συνθήκη για να διακηρύξει ένας ηγέτης τη συνολική νίκη. Δεν είναι **αναγκαία**, διότι η αντιληπτή νίκη μπορεί να επιτευχθεί παρά τις καθαρές ζημίες, ούτε και **ικανή**, διότι ακόμη και σημαντικά κέρδη, δεν εγγυώνται ότι η κοινή γνώμη θα ερμηνεύσει τα γεγονότα ως επιτυχία. Μερικές φορές βέβαια, νίκη και αντιληπτή νίκη είναι τόσο χαρακτηριστικές, που γίνονται συνώνυμες (όπως το 1945). Διακρίνονται δύο συνιστώσες των ερμηνειών για τη νίκη:

➤ Το ζήτημα της **χρονικής διάρκειας**, που περιστρέφεται γύρω από το πόσο χρόνο μετά το τέλος των μαχών, θα πρέπει να μετρηθεί αν τα μεταπολεμικά κέρδη - ανταποδώσεις έχουν επιτευχθεί. Οι περισσότεροι αναλυτές συμφωνούν σήμερα, ότι στρατιωτικές νίκες δεν καθορίζουν αυτοτελώς τα αποτελέσματα των πολέμων, αλλά παρέχουν μόνο πολιτικές ευκαιρίες για τους νικητές, όπου ακόμα και αυτές οι ευκαιρίες είναι πιθανό να περιορίζονται από συνθήκες πέραν του ελέγχου τους. Πράγματι, η επιτυχία στο πεδίο της μάχης, πρέπει να συμβάλει σε διεθνές ή περιφερειακό πολιτικό περιβάλλον, με τρόπους ευνοϊκούς για τα στρατηγικά συμφέροντα του νικητή. Ωστόσο, η στρατηγική νίκη απαιτεί πολλή υπομονή, γιατί τα πολιτικά, κοινωνικά και ψυχολογικά ζητήματα, ενδεχομένως μπορεί να μην έχουν επιλυθεί, ακόμη και χρόνια,

μετά την επίσημη λήξη των εχθροπραξιών.⁵² Εδώ δεν υπάρχει κάποιο μέτρο καθορισμού βραχυπρόθεσμων ή μακροπρόθεσμων εκτιμήσεων, με τους φορείς χάραξης πολιτικής να οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη το ζήτημα κατά περίπτωση. Έτσι, πρέπει να ισορροπούν τον κίνδυνο να επιλέξουν, είτε **βραχυπρόθεσμη** εκτίμηση όπου οι υπάρχουσες απειλές ενδέχεται να επανεμφανιστούν λίγο αργότερα, είτε μία τόσο **μακροπρόθεσμη**, όπου κανένας πόλεμος δεν θα μπορούσε ενδεχομένως να θεωρηθεί ότι πραγματικά επιτυγχάνει τους στόχους του, εάν δεχθούμε μια κυκλικά επαναλαμβανόμενη ιστορική εξέλιξη. Χαρακτηριστικό είναι ότι το 1918, μάλλον δεν ήταν ο τερματισμός του Α' ΠΠ αναδεικνύοντας νικητές και ηττημένους, αλλά το 1945, με την εξουθένωση των Ευρωπαϊκών δυνάμεων και την ηγεμονία των Η.Π.Α.⁵³

➤ Το ζήτημα της **οπτικής**, που περιστρέφεται γύρω από την επιλογή ποίου η άποψη λαμβάνεται υπόψη, αν επιτεύχθηκε τελικά η νίκη. Το γεγονός της ύπαρξης σαφών και λογικών μετρήσιμων συνθηκών σε τακτικό και εν πολλοίς σε επιχειρησιακό επίπεδο, το ποίος καθορίζει το νικητή ή τον ηττημένο δεν είναι ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο. Αυτό ωστόσο δεν ισχύει, σε στρατηγικό επίπεδο, αλλά και ορισμένες φορές σε επιχειρησιακό επίπεδο, δεδομένου της διάχυσής του στο στρατηγικό όπου αξιολογούνται οι μεταπολεμικές πολιτικές συνθήκες. Σε αυτό το ερώτημα οι απαντήσεις ποικίλουν και μπορεί να περιλαμβάνουν, το νικητή, τον ηττημένο, και τους δύο, έναν «ανιδιοτελή» ή αμέτοχο παράγοντα, τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της, ενδεχομένως και όλους. Από αυτούς φυσικά, μπορεί να προκύψουν πολλαπλές, ενδεχομένως αρκετά διαφορετικές και εξίσου έγκυρες απόψεις. Με δεδομένο ότι εν τέλει αξιολογείται η μεταπολεμική πολιτική κατάσταση, που αποτελεί πολιτικό ζήτημα, ο καθένας μπορεί να διαμορφώνει άποψη, των οποίων η τάση δείχνει την κοινή γνώμη. Η κοινή γνώμη διαμορφώνεται κυρίως από τη συμβολή δύο διαδικασιών:

- Οι **ηγέτες** προσπαθούν να πείσουν την κοινή γνώμη. Υποστηριζόμενοι με πειστικά στοιχεία στρατιωτικών επιτευγμάτων και πολιτικών κερδών, μπορεί να διακηρύξουν νίκη.

- Τα **άτομα** (ο λαός) αναγνωρίζουν τη νίκη, όταν τη βλέπουν, με βάση όλα τα διαθέσιμα πειστήρια. Αποτελεί υποκειμενική διαδικασία, που γρήγορα εκφεύγει του πολιτικού έλεγχου, ή μπορεί και να χειραγωγείται από άτυπες πολιτικές δυνάμεις.

⁵² Mandel Robert, "Reassessing Victory in Warfare", p. 467.

⁵³ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο Αιώνα*, σελ. 18.

Μερικοί παρατηρητές ωστόσο, εστιάζουν στην οπτική της **ηττημένης** πλευράς, υποστηρίζοντας ότι ο πόλεμος έχει τελειώσει και η νίκη είναι αποδεδειγμένη, μόνο όταν ο ηττημένος αποφασίσει να την αποδεχτεί. Και αυτή η άποψη έχει τους αιρετικούς, να υποστηρίζουν ότι είναι ελλιπής, αφού ο νικητής αφενός μπορεί να αυξήσει εύκολα τις απαιτήσεις του, όταν συνειδητοποιεί το πλεονέκτημα του, αφετέρου να επιβάλει ηγεμονικά την άποψή του για το αποτέλεσμα.

3.10 Παρανοήσεις Γύρω από την Έννοια της Νίκης

Διαφωνίες για την έννοια της νίκης, ενισχυόμενες από τις ιστορικές αλλαγές και ηθικά διλήμματα, έχουν γεννήσει βασικές παρανοήσεις. Τρία κύρια όργανα της ψυχολογικής θεωρίας βοηθούν να εξηγηθεί που οφείλονται αυτές οι πλάνες:

➤ **Επιλεκτική προσοχή**, αγνοώντας τις εισερχόμενες πληροφορίες που αντίκεινται στην υπάρχουσες εικόνες, υποβαθμίζοντας τα εμπόδια της μεταπολεμικής επιτυχίας.⁵⁴

➤ **Ευσεβείς πόθοι**, εστιάζοντας μόνο σε θετικά αποτελέσματα, στα οποία οι επιθυμίες υπερισχύουν των προσδοκιών υπερβάλλοντας την ταχύτητα, το εύρος, και τη διάρκεια αυτής της επιτυχίας.⁵⁵

➤ **Γνωστική ενίσχυση**, αναζητώντας περαιτέρω στοιχεία για να ενισχυθεί η αξιοπιστία των προϋπαρχουσών πεποιθήσεων, ώστε να αποδειχθεί ότι η πρόοδος προς την επίτευξη των μεταπολεμικών ανταποδόσεων γίνεται ομαλά.

Έτσι, μπορεί να προκύψουν υπεραισιόδοξες αντιληπτικές στρεβλώσεις, είτε επειδή δεν υπάρχει εστίαση στην μεταπολεμική πρόκληση της ειρήνης (επιλεκτική προσοχή), ή εναλλακτικά πραγματοποιείται εστίαση σε αυτές τις προκλήσεις, αλλά «χρωματίζεται» η ερμηνεία τους (ευσεβείς σκέψης και γνωστική ενίσχυση).⁵⁶

Αν και λάθος παραδοχές από νικητές ήταν παρούσες σε κάθε εποχή, το προσδιοριζόμενο σύνολο των μεταπολεμικών στρεβλώσεων, παρατηρείται ιδιαίτερα στην μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, ρύθμιση ασφαλείας. Οι ηττημένοι συχνά έχουν μια λάθος περίσκεψη για τον τερματισμό του πολέμου, ωστόσο κατά ειρωνικό τρόπο,

⁵⁴ Jervis Robert, *Perception and Misperception in International Politics*, chapter 4.

⁵⁵ Mandel Robert, "Adversaries Expectations and Desires about War Termination", p. 177.

⁵⁶ Mandel Robert, "Reassessing Victory in Warfare", p. 478.

μεγαλύτερη συχνότητα σε αυτές τις παρανοήσεις εμφανίζεται στους νικητές. Αν και η κοινωνία του ηττημένου μπορεί να προκαλέσει κάποιες ανεπιθύμητες συνέπειες, διότι ο νικητής δεν έχει προετοιμαστεί κατάλληλα για τη διαχείριση της μεταπολεμικής αποκατάστασης του, είναι ο νικητής συνήθως που βλέπει τους θριάμβους του, στο πεδίο της μάχης, να έχουν μικρή ανταποδοτική αξία και τις ελπίδες του να διαψεύδονται για την επίτευξη στρατηγικής νίκης.⁵⁷

⁵⁷ Mandel Robert, "Reassessing Victory in Warfare", p. 479.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Θεωρητικές Προσεγγίσεις του Τερματισμού του Πολέμου

«Ο πόλεμος εμπεριέχει μία σειρά απρόβλεπτων και αστήρικτων καταστάσεων ου καμία ανθρώπινη σοφία δεν θα μπορούσε να υπολογίσει το τέλος του.»

*Thomas Paine*⁵⁸

4.1 Προσέγγιση στον Τερματισμό του Πολέμου

Πριν την εποχή του Ναπολέοντα, οι πόλεμοι διεζάγονταν συνήθως με δυνάμεις υπό την άμεση διοίκηση των πολιτικών αρχόντων. Οι επιχειρησιακοί ηγέτες ήταν ταυτόχρονα και πολιτικοί σχεδιαστές και οι ίδιοι προσδιόριζαν εάν και πότε η επιθυμητή τελική κατάσταση είχε επιτευχθεί. Κοινωνικοί παράγοντες, όπως η οικογενειακές σχέσεις μεταξύ των πολιτικών και στρατιωτικών ελίτ, ή η αδυναμία των μικρών κρατών να χρηματοδοτούν εκτεταμένες στρατιωτικές εκστρατείες εναντίον των γειτόνων, επιδρούσε ώστε να τηρούνται οι πόλεμοι σύντομοι και κυρίως υπό αυστηρό πολιτικό έλεγχο.⁵⁹

Η άνοδος της επαναστατικής Γαλλίας και η έννοια του nation-at-arms, ωστόσο, έληξε αυτή την εποχή των «ιπποτικών πολέμων». Ανταγωνιστικές πολιτικές ιδεολογίες, όπως η δημοκρατία έναντι της μοναρχίας, έγινε η κινητήρια δύναμη επηρεάζοντας τον τρόπο λήψης απόφασης εισόδου σε πόλεμο. Η αύξηση στο μέγεθος και την πολυπλοκότητα του σύγχρονου πολέμου (ιδίως των εξοπλισμών και της εφοδιαστικής), κατέστησε λιγότερο πιθανό μια μικρή αριστοκρατία να μπορεί να ελέγξει τις δυνάμεις που απαιτούνται, για να αντιταχθεί αποτελεσματικά στην κινητοποίηση ενός έθνους. Πολιτική και στρατιωτική εξουσία, δεν συγκεντρωνόταν πλέον στο ίδιο άτομο ή σε μια μικρή ομάδα ατόμων. Αναπόφευκτα, προέκυψαν εντάσεις καθώς πολιτικοί και στρατιωτικοί ηγέτες, συγκρούονταν για τους σκοπούς του πολέμου.

⁵⁸ Allotey et al., *Planning and Execution of Conflict Termination*, p. 67.

⁵⁹ Wittmann Christopher *War Termination Theory In Operation Other Than War: US Disengagement From Somalia, 1993* p. 2.

Οι αρχικές προσπάθειες μελέτης τερματισμού του πολέμου προέκυψαν από τις δυτικοευρωπαϊκές συγκρούσεις της Ναπολέοντιας περιόδου.⁶⁰ Ωστόσο ως πεδίο επιστημονικής μελέτης είναι εξαιρετικά νέο. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, ένας ερευνητής στις αρχές της δεκαετίας του '60, παρατήρησε ότι η ομάδα του είχε γίνει παγκόσμιος εμπειρογνώμονας επί του πεδίου, με την ανάθεση σε δύο άτομα να εξετάσουν το θέμα για τρεις μόλις ημέρες ο καθένας.⁶¹ Σήμερα, στην μετά τον Ψυχρό Πόλεμο εποχή, το γεγονός ότι, όλο και λιγότερες συγκρούσεις είναι υψηλής και μέσης έντασης, αλλά και ότι οι στρατιωτικές λύσεις σε κοινωνικά προβλήματα αποτελούν αυξανόμενη πολιτική επιλογή, περιπλέκει περαιτέρω το αντικείμενο.

Η περίφημη η ρήση του Κλαούζεβιτς ότι «ο πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα» αποτελεί το κλειδί για την κατανόηση των σύγχρονων αντιλήψεων, για το συσχετισμό πολέμου και πολιτικής. Πλέον αυτού υποστηρίζει επίσης ότι ο πόλεμος είναι ένα άλλο μέσο για τον επηρεασμό των πολιτικών σκοπών καθώς και ότι δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά μέσο για την επίτευξη τους. Προφανώς η έναρξη ενός πολέμου αποτελεί πολιτική απόφαση και συνεπώς το ίδιο ισχύει και για τον τερματισμό του.

Σε αυτό γενικά το πλαίσιο σκέψης, εντοπίζονται **τέσσερις προσεγγίσεις** όσο αφορά την μελέτη του τερματισμού του πολέμου.⁶² Οι παρακάτω γενικές προσεγγίσεις σχετικά με τους μηχανισμούς που οδηγούν στον τερματισμό δεν είναι απαραίτητα αποκλειστικές, αλλά παραλλαγές και συνδυασμοί αυτών, μπορεί να χρωματίσουν ανάλογες αποφάσεις.⁶³

4.2 Οικονομική Συναλλαγή

Στην **πρώτη** οπτική, ο πόλεμος αντιμετωπίζεται σαν μια **οικονομική συναλλαγή** που μπορεί να εξηγηθεί από μια οικονομική μοντελοποίηση, όπως οι **διαπραγματεύσεις**. Οι πόλεμοι αποτελούν προσπάθειες αντιπάλων να επιτύχουν το

⁶⁰ Foster James and Brewer Garry, "And The Clock were Striking Thirteen: The Termination of War", p. 3.

⁶¹ Bracken Paul, "Institutional Factors in War Termination," p. 183.

⁶² Wittmann Christopher, *War Termination Theory In Operation Other Than War: US Disengagement From Somalia, 1993*" p. 3.

⁶³ Wittmann Christopher, *War Termination Theory In Operation Other Than War: US Disengagement From Somalia, 1993*" p. 5.

καλύτερο δυνατό για την κοινωνία τους, σε βάρος του αντιπάλου. Μπορεί να περιλαμβάνει οικονομικά και εδαφικά ερείσματα, ή ακόμη και αφηρημένες έννοιες όπως η επίδειξη της ισχύος.⁶⁴ Οι πόλεμοι έχουν την τάση να συνεχίζονται για όσο διάστημα ο κάθε αντίπαλος πιστεύει ότι μπορεί να επιτύχει κάποια συμπαγή κέρδη, με ελάχιστο κόστος. Καθώς ο χρόνος περνά όμως, το κόστος για την επίτευξη του ίδιου αντικειμενικού σκοπού αυξάνεται. Σε ένα ορισμένο σημείο οι αντιμαχόμενοι διαπιστώνουν ότι έχουν φτάσει στο βέλτιστο δυνατό επίπεδο του κέρδους και είναι έτοιμοι να ολοκληρώσουν τη συμφωνία με τον τερματισμό των εχθροπραξιών, προβαίνοντας σε διαπραγματεύσεις.

Αυτή η προσέγγιση βασίζεται σε σχεδιασμό από **ορθολογικούς** δρώντες, που κάνουν ορθολογικές επιλογές. Πραγματοποιείται με την ανάπτυξη μαθηματικών μοντέλων συσχετίζοντας οφέλη και ζημίες, έναντι του χρόνου, ως προγνωστικό παράγοντα για τη λήψη αποφάσεων τερματισμού του πολέμου.

4.2.1 Με Σκοπό τη Διαπραγμάτευση

Υπάρχουν αρκετοί και σημαντικοί λόγοι για να αναπτύσσονται στρατηγικές τερματισμού του πολέμου με στόχο μια έγκαιρη διαπραγμάτευση. Ο P.Pillar απέδωσε την τάση προς διευθέτηση μέσω διαπραγματεύσεων, σε όλα τα είδη των πολέμων, στις αλλαγές στο διεθνές σύστημα (κατ 'ουσία στην αυξανόμενη αλληλεξάρτηση) και βέβαια στην φοβερή ικανότητα της μαζικής καταστροφής στη πυρηνική εποχή.⁶⁵ Επιπλέον L.Hart διατείνεται ότι η διαπραγμάτευση φαίνεται να παραγάγει πιο ικανοποιητικό διακανονισμό ειρήνης, παρά κατόπιν μιας αποφασιστικής στρατιωτικής έκβασης, ακόμη και για τον ισχυρότερο εμπόλεμο.⁶⁶

Απούσας της βεβαιότητας της γρήγορης νίκης, ή της ικανότητας να αντέξει κάποιος αντιμαχόμενος ένα παρατεταμένο πόλεμο, τότε θεωρείται σοφό να αναπτύσσονται στρατηγικές πολέμου, που θέτουν τις διαπραγματεύσεις, δυνατές όσο και πιθανές. Κατά την εξέλιξη του πολέμου, οι στρατιωτικές ενέργειες θα πρέπει να επιδεικνύουν μελλοντικές προοπτικές. Ένας αντίπαλος είναι πιο πιθανό να διαπραγματευτεί αν πιστεύει, ότι ο άλλος είναι πρόθυμος να συνεχίσει να αγωνίζεται,

⁶⁴ Bracken Paul, "Institutional Factors in War Termination", p. 183.

⁶⁵ Pillar Paul, *Negotiating Peace: War Termination as a Bargaining Process*, pp.26-28.

⁶⁶ Liddell Hart Sir Basil, *Strategy*, p.356.

με δυναμική και υπόσχεση, να προκαλέσει ακόμη μεγαλύτερη ζημιά στο μέλλον, μηνύοντας **αποφασιστικότητα** και όχι **απελπισία**.

Η συνεχιζόμενη στρατιωτική δράση των αντιπάλων που επιφέρει κόστος (ανθρώπινο και υλικό) σαν τίμημα, ενώ είναι δυνατή η επιλογή του τερματισμού του πολέμου μέσω διαπραγμάτευσης, καταγράφεται σαν **κόστος διαφωνίας**.⁶⁷ Όποιος αντιμαχόμενος ανησυχεί περισσότερο για αυτό το κόστος, επιθυμεί τερματισμό του πολέμου και πιθανό να είναι πιο πρόθυμος, να διαπραγματευτεί εσπευσμένα. Σε αυτή την περίπτωση ακόμη και σχετικά αναποτελεσματικές στρατιωτικές ενέργειες του αντιπάλου του, μπορεί αφενός να επιταχύνουν τις διαπραγματεύσεις, αφετέρου να βελτιώσουν την διαπραγματευτική του θέση. Στρατιωτικές ενέργειες μπορούν να χειραγωγήσουν το κόστος διαφωνίας, με ιδιαίτερη στόχευση, σε ότι έχει σημαντική βαρύτητα για τον εχθρό, παρακάμπτοντας ενέργειες που απευθύνονται σε συνολική ήττα του, συμβάλλοντας πιο άμεσα στην παύση του πολέμου.⁶⁸

Σε περίπτωση που οι στρατιωτικές επιχειρήσεις έχουν φθάσει σε αδιέξοδο, όπου η φθορά των αντιπάλων αυξάνεται συνεχώς, οι διαπραγματεύσεις αποτελούν την τελευταία εναλλακτική λύση για διευθέτηση, το αποτέλεσμα των οποίων σε μεγάλο βαθμό θα εξαρτηθεί από την αντίστοιχη σχετική εκτίμηση της δύναμης των αντιπάλων εκείνη τη στιγμή.

4.2.2 Χαρακτηριστικά της Διαπραγμάτευσης στον Τερματισμό του Πολέμου

Σε γενικές γραμμές, όλα τα προβλήματα διαπραγμάτευσης έχουν **τρία βασικά** χαρακτηριστικά:

➤ Η ανταλλαγή πρέπει να είναι **αμοιβαία επωφελής**. Είναι προφανές ότι σε μια διαπραγμάτευση, για τον τερματισμό του πολέμου τα δύο μέρη ελπίζουν να **βελτιώσουν κατάστασή τους** από την επίτευξη συμφωνίας. Δύο κίνητρα πρέπει να συντείνουν. Η διαφωνία να είναι αμοιβαία δαπανηρή, ώστε τα μέρη επιδιώκουν τερματισμό της και η συμφωνία να είναι επικερδής, ώστε να επιδιώκουν την επίτευξη της.

⁶⁷ Pillar Paul, *Negotiating Peace: War Termination as a Bargaining Process*, pp. 26-28.

⁶⁸ Brade Bruce, *Termination: Why don't we plan for it?*, p. 13.

Ελάχιστοι αμφισβητούν τον ισχυρισμό ότι ο πόλεμος είναι δαπανηρός. Επιπλέον των ανθρώπινων απωλειών και του υλικού κόστους, υπάρχουν κοινωνικό, πολιτικό και ψυχολογικό κόστος. Ο πόλεμος σαφώς συνεπάγεται **κόστος ευκαιρίας**, ως αποτέλεσμα της εκτροπής της προσοχής και πόρων από άλλες διεθνείς και εγχώριες κοινωνοφελείς δαπάνες. Συνεπώς όσο μεγαλύτερο το κόστος, τόσο μεγαλύτερη είναι το κίνητρο για την επίτευξη συμφωνίας.⁶⁹

➤ Πρέπει να επιτευχθεί με **αμοιβαία συναίνεση**. Η διαφωνία παραμένει αν κάποιος από τους αντιπάλους επιθυμεί να συνεχιστεί ο αγώνας.⁷⁰ Η ιστορία σφύζει από παραδείγματα ηττημένων επιτιθέμενων, οι οποίοι θα προτιμούσαν να τερμάτιζαν τον πόλεμο μετά την επίτευξη έγκαιρης κατάκτησης των στόχων, με σχετικά χαμηλό κόστος. Ωστόσο, εφ' όσον ο αντίπαλος έχει την ικανότητα να αντισταθεί, ο τερματισμός του πολέμου απαιτεί κοινή δράση.

Η αναφορά της αμοιβαίας συναίνεσης, δεν έχει στόχο να μειώσει την έμφαση του ρόλου του εξαναγκασμού σε τερματισμό του πολέμου. Το πεδίο εφαρμογής της συμφωνίας και της έκτασης των διαπραγματεύσεων, ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό με τις συνθήκες και τον τύπο του τερματισμού του πολέμου. Προφανώς, καμία πλευρά δεν επιτυγχάνει όλους τους πολεμικούς στόχους της και η συμφωνία είναι ρητός συμβιβασμός, στα ουσιαστικά θέματα της σύγκρουσης.

➤ Πρέπει να τίθενται προς συζήτηση **περισσότερες από μία πιθανές συμφωνίες**. Οι όροι της ειρήνης συχνά υπόκεινται σε διαφοροποιήσεις της τελευταίας στιγμής. Όταν ειδικά το διακύβευμα είναι ποσοτικό - όπως η κατανομή του εδάφους ή οι πολεμικές αποζημιώσεις - ο αριθμός των πιθανών συμφωνιών μπορεί να είναι μεγάλος. Ακόμη και όταν πρόκειται για ποιοτικά θέματα, διάφοροι συνδυασμοί παραχωρήσεων μπορεί να χρησιμοποιηθούν για να δημιουργήσουν μια σειρά από πακέτα - συνδυασμούς.⁷¹ Επειδή οι διαπραγματεύσεις είναι μια δυναμική διαδικασία και το κόστος του πολέμου συχνά εκτοξεύεται, παράγεται ένα ευρύ πεδίο διαπραγμάτευσης, ώστε να φιλοξενήσει ακόμη και κεφαλαιώδους σημασίας θέματα,

⁶⁹ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 25.

⁷⁰ Pillar Paul, *Negotiating Peace: War Termination as a Bargaining Process*, p. 37.

⁷¹ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 26.

μεταξύ των πιθανών συμφωνιών. Συνεπώς δεν υπάρχουν **σαφή** όρια του πεδίου των διαπραγματεύσεων. Όταν κάποια πλευρά απορρίπτει την προτεινόμενη διευθέτηση, ο αντίπαλος μπορεί να μην αντιλαμβάνεται αν απορρίφθηκε ως χειρότερη από ότι να συνεχιστεί ο πόλεμος, ή σε μια προσπάθεια να κάνει αποδεκτούς ακόμη δυσμενέστερους όρους. Επιπλέον τα όρια του εύρους της διαπραγμάτευσης δεν παραμένουν **σταθερά**, καθώς παρουσιάζονται διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια ενός πολέμου, όπως αύξηση – μείωση του κόστους, άνοιγμα – κλείσιμο ευκαιριών, και εμφάνιση – εξαφάνιση ελπίδων, με συνέπεια να είναι άγνωστο ποια κατάσταση θα επικρατεί, στο πιθανό χρονικό σημείο τερματισμού των εχθροπραξιών.⁷² Μόνο στις περιπτώσεις, όπου η μία πλευρά έχει την ικανότητα και τη θέληση να επιτύχει μια πραγματικά μονομερή λύση, μέσω εξόντωσης ή εκδίωξης δεν τίθεται θέμα διαπραγμάτευσης.

Απόψεις κλασικών στρατηγικών αναλυτών που αποδέχονται τον τερματισμό του πολέμου σαν μια διαδικασία διαπραγμάτευσης, συντείνουν προς κάποιες αρχές για να κατευθυνθούν σε μια επιτυχή εξέλιξη.

- Λεπτομερής σχεδιασμός προ της σύγκρουσης.
- Υποστήριξη της επικοινωνίας με τον αντίπαλο, ακόμη και κατά τη διάρκεια των εχθροπραξιών.
- Χρησιμοποίηση επιχειρησιακών παύσεων, και οροφών κατά τη διάρκεια του πολέμου σαν ευκαιρίες για πιο στενή διαπραγμάτευση.
- Τήρηση εφεδρικού δυναμικού, σε αποτρεπτικό ρόλο ή σαν επιπλέον διαπραγματευτική δύναμη.
- Επίδειξη καλής πίστης, ακόμα και μέσα από μονομερείς χειρονομίες, ως μέρος της σιωπηρής ή ρητής διαπραγματεύσεις που οδηγεί στον τερματισμό των συγκρούσεων.⁷³

4.3 Επιβάρυνση με Κόστος

Η **δεύτερη** προσέγγιση, επικεντρώνεται στα στρατηγικά συμφέροντα ενός δρώντα μέσα στο διεθνές σύστημα. Σύμφωνα με αυτή τη προσέγγιση, δεν υπάρχει καμία πραγματική εξέταση των οφελών από μια διευθέτηση μέσω διαπραγματεύσεων

⁷² Pillar Paul, *Negotiating Peace: War Termination as a Bargaining Process*, p. 40.

⁷³ Reed James, *"Should Deterrence Fail: War Termination in Campaign Planning"*, p. 3.

με έναν αντίπαλο. Μια δύναμη σε σύγκρουση, θα παύσει τη συμμετοχή της, όταν το **κόστος** που επιβαρύνεται για να διεξάγει έναν πόλεμο υπερβεί την **πιθανή αξία** που θα αποκομίσει εάν συνεχίσει τη σύγκρουση. Η απόφαση για τον τερματισμό ή συνέχιση ενός πόλεμου εξαρτάται από το ανθρώπινο, οικονομικό και πολιτικό κόστος που ένας αντιμαχόμενος αναλαμβάνει ή αναμένει να προκύψει κατά τη διάρκεια του πολέμου .

4.3.1 Κόστος και Τερματισμός

Το κόστος έχει εξωτερικές και εσωτερικές διαστάσεις. **Εξωτερικές** δαπάνες περιλαμβάνουν τη μείωση του διεθνούς κύρους, τις κυρώσεις που μπορεί να επιβληθούν και ενδεχομένως την απώλεια συμμάχων. Οι **εσωτερικές** δαπάνες συνήθως μετρούνται σε ανθρώπινα θύματα ή με κατανάλωση οικονομικών πόρων κάθε μορφής. Οι ηγέτες επίσης, μπορεί με τις αποφάσεις τους, να επιφέρουν εγχώριο πολιτικό κόστος, όπως αντανakλάται από την αντίθεση της κοινής γνώμης στον πόλεμο, μέσω διαδηλώσεων, ταραχών και εξεγέρσεων. Πόλεμοι συνεπάγονται κόστος ευκαιρίας, τόσο στο εσωτερικό όσο και στην διεθνή σκηνή. Βραχυπρόθεσμα, μια απόφαση για τη συνέχιση του πολέμου, όταν φαίνεται να υπάρχει μια ευκαιρία για την ειρήνη, θα μπορούσε να συντρίψει την εγχώρια συνοχή, να θέσει σε κίνδυνο την υποστήριξη διεθνούς συνασπισμού, ή ακόμη και να οδηγήσει σε μια επανάσταση ή πραξικόπημα από αντιπολεμική φατρία.⁷⁴

Υπάρχουν πολλές μελέτες που έχουν καταδείξει ότι οι δαπάνες συνδέονται με τους υπολογισμούς παραγόντων που σχεδιάζουν και τερματίζουν έναν πόλεμο δεδομένου βεβαίως ότι αυτοί δρουν ορθολογικά. Πρωτοπόροι ερευνητές δημιουργούν μοντέλα, με μεταβλητή μεταξύ άλλων το κόστος, για να εξηγήσουν τη διάρκεια των πολέμων. Ενδεικτικά, σε συνδυασμό με το ηθικό των μαχητών, έχει εξαχθεί το συμπέρασμα, ότι οι πόλεμοι έχουν την τάση να διαρκούν, τέσσερα ή πέντε χρόνια. Άλλοι, στηριζόμενοι στο κόστος προσπάθησαν να εξηγήσουν την διαδικασία τερματισμού λόγω μεταστροφής της διάθεσης της λαϊκής βάσης και άλλοι χωρίς επιτυχία να εντοπίσουν όριο κόστους, με βάση ανθρώπινες απώλειες, που οι εμπόλεμοι αναζητούν τερματισμό.

Η επίπτωση του κόστους επηρεάζει και τους όρους του διακανονισμού. Με την

⁷⁴ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 51

είσοδο σε διαπραγματεύσεις, συνήθως ο αντιμαχόμενος που υποφέρει το μεγαλύτερο κόστος, είναι αυτός που βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση, δεν μπορεί να αλλάξει τη στρατιωτική κατάσταση υπέρ του και συνεπώς δεν δύναται να θέσει αρκετές απαιτήσεις στον αντίπαλο του. Ωστόσο, η επίπτωση του κόστους, θα εξαρτηθεί από το πόσο καλά ενεργεί στρατιωτικά ένας αντιμαχόμενος και πως επενδύει τα αναμενόμενα κέρδη, από μια διευθέτηση.⁷⁵

4.3.2 Αναμενόμενη Χρησιμότητα

Αναλύσεις κόστους-οφέλους ή ορθολογικές προσεγγίσεις τονίζουν τη σημασία των δαπανών στις αποφάσεις για την παράταση ή τερματισμό του πολέμου. Ο πόλεμος είναι πιθανό να συνεχίζεται, αν δεν υπάρχει μια αναθεώρηση στους υπολογισμούς κόστους ενός από τους δρώντες, που εφαρμόζουν τη θεωρία της **αναμενόμενης χρησιμότητας**⁷⁶ του Wittman. Το κόστος ή το αναμενόμενο κόστος, επηρεάζει τους υπολογισμούς σχετικά με την αναμενόμενη χρησιμότητα του πολέμου και της ειρήνης. Για να επιλέξει ένας αντιμαχόμενος τον τερματισμό της συμμετοχής του σε ένα πόλεμο, η αναμενόμενη χρησιμότητα συνέχισης του πολέμου, πρέπει να είναι μικρότερη από την αναμενόμενη χρησιμότητα τερματισμού του. Με την ίδια συλλογιστική, ένας λογικός αντιμαχόμενος σταματά να πολεμά, όταν τα αναμενόμενα κέρδη από τη συνέχιση του πολέμου φτάσουν σε ένα πολύ χαμηλό ή μη αποδεκτό επίπεδο. Η μεγαλύτερη χρησιμότητα εξασφαλίζεται με τη νίκη, (και) όσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα νίκης, τόσο λιγότερο το κόστος διεξαγωγής του πολέμου, τόσο μεγαλύτερη η αναμενόμενη χρησιμότητα για τη συνέχιση του πολέμου.⁷⁷ Είναι προφανές ότι η σχέση μεταξύ του κόστους και της αναμενόμενης χρησιμότητας του πολέμου, είναι αντιστρόφως ανάλογη. Περαιτέρω, η **μεταβλητότητα της χρησιμότητας** από μια διευθέτηση είναι πολύ μικρότερη από την μεταβλητότητα του κόστους συνέχειας του πολέμου. Για παράδειγμα, η αξία των κοιτασμάτων ορυκτών ενός αντιπάλου μπορεί να μειώνεται συνεχώς, εάν ο εξοπλισμός των ορυχείων καταστρέφεται με τη συνέχιση του πολέμου. Κάθε πλευρά συγκρίνει πραγματικά, την αναμενόμενη χρησιμότητα του

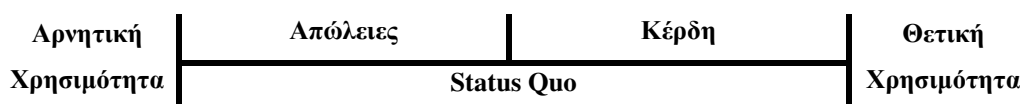
⁷⁵ Massoud Tansa George, "War Termination", pp. 493-4.

⁷⁶ Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οι αποφάσεις βασίζονται σε υπολογισμούς δύο διαστάσεων: χρησιμότητα και την πιθανότητα. Ένας λογικός δρών επιχειρεί να μεγιστοποιήσει την αναμενόμενη χρησιμότητα η οποία υπολογίζεται από πολλαπλασιάζοντας τη χρησιμότητα μιας πιθανής έκβασης με την πιθανότητα ότι θα συμβεί.

⁷⁷ Chan Steve, "Explaining War Termination: A Boolean Analysis of Causes", p. 746.

σημερινού διακανονισμού, με την αναμενόμενη χρησιμότητα συνέχισης του πολέμου.⁷⁸

Το πιο αξιόπιστο κριτήριο για τη μέτρηση της σχετικής χρησιμότητας του τερματισμού είναι το **status quo ante bellum** (Σχήμα 5). Όχι μόνο παρέχει ένα κοινό σημείο αναφοράς και για τις δύο πλευρές, αλλά αποτελεί και πρότυπο άπειρης λεπτομέρειας. Ασχέτως πόσο φαινομενικά ασήμαντο, είναι κάθε θέμα διαπραγμάτευσης, αυτό μπορεί να συγκριθεί με το προπολεμικό status quo. Μια δεύτερη δέσμη κριτηρίων αξιολόγησης είναι οι **στόχοι** των συμμετεχόντων. Ωστόσο, οι στόχοι συχνά αναφέρονται με πολύ γενικό τρόπο και να έχουν μια τάση να αλλάζουν, καθώς η σύγκρουση εξελίσσεται.⁷⁹ Η μεγαλύτερη χρησιμότητα εξασφαλίζεται με τη νίκη, (και) όσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα νίκης, τόσο λιγότερο το κόστος διεξαγωγής του πολέμου, τόσο μεγαλύτερη η αναμενόμενη χρησιμότητα για τη συνέχιση του πολέμου.⁸⁰

Σχήμα 5: Δίπολο Χρησιμότητας

Παράδειγμα της προσέγγισης, θα μπορούσε να είναι η απάντηση των αποικιακών δυνάμεων κατά τον 19ο και 20ο αιώνα, στις συνεχείς λαϊκές επαναστάσεις κατά τόπους στις αυτοκρατορίες τους. Μετά από διαδοχικές προσπάθειες να καταβάλουν τις εξεγέρσεις, οι περισσότερες αποικιακές δυνάμεις, απλά αποχώρησαν από τις περιοχές, αφήνοντας σημαντικές επενδύσεις πίσω. Μια παραλλαγή αυτής της προσέγγισης εφαρμόστηκε στο Β'ΠΠ για να εκτιμηθεί το κόστος σε απώλειες, που θα ανάγκαζε την Ιαπωνία σε παράδοση.

Γραφικές απεικονίσεις του κόστους και της χρησιμότητας σε συνάρτηση με τον τερματισμό του πολέμου παρατίθενται στο Παράρτημα Γ'

⁷⁸ Chan Steve "Explaining War Termination: A Boolean Analysis of Causes", p. 749.

⁷⁹ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 48.

⁸⁰ Wittman Donald, "How a War Ends: A Rational Model" p. 746.

4.4 Ο Ρόλος των Ηγετών

Η **τρίτη** προσέγγιση περιλαμβάνει τις ενέργειες ενός «**λήπτη αποφάσεων**» - **ηγέτη** μια βασική προσωπικότητα (ή ίσως μια κατατεταγμένη ελίτ) στο εσωτερικό του κάθε δρώντα, η οποία, είτε με την παρουσία ή απουσία του, επηρεάζει την απόφαση για συνέχιση του πολέμου.⁸¹ Η εστίαση γίνεται στην εσωτερική πολιτική, που παρέχει μια εικόνα για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, όπως διαμορφώνεται από τις εσωτερικές πολιτικές συμμαχίες και τη δυναμική του ηγέτη, αφού εν τέλει ο τερματισμός του πολέμου απαιτεί **μια αλλαγή στην πολιτική**. Ο F.Ikle καταγράφει τη σημασία της εσωτερικής πολιτικής με την κατάδειξη του ρόλου των «περιστεριών» (ειρηνόφιλων) και «γερακιών» (πολεμοχαρών) στη διαδικασία του τερματισμού του πολέμου. Βασικό ρόλο στην υπόψη προσέγγιση έχει η έννοια του ορθολογικού ή μη, δρώντα.

4.4.1 Τα Όρια της Λογικής

Τα περισσότερα από όσα έχουν γραφτεί σχετικά με τον τερματισμό του πολέμου προϋποθέτουν, ότι οι αντιμαχόμενοι λαμβάνουν «**ορθολογικές**» αποφάσεις, σχετικά με τον πόλεμο και την ειρήνη. Ωστόσο, ο καθορισμός των ορίων του εν λόγω ορθολογισμού είναι ένα θέμα συζήτησης. Σε μια ακραία περίπτωση, βρίσκεται η εξιδανικευμένη κατάσταση που χαρακτηρίζεται ως «πλήρης ορθολογικότητα» όπου:

- Όλες οι απαραίτητες και χρήσιμες πληροφορίες για το πρόβλημα είναι διαθέσιμες.
- Όλες οι πιθανές σχετικές εναλλακτικές λύσεις είναι καλά και προσεκτικά εξετασμένες.
- Κάθε πρόβλημα μπορεί να εξεταστεί προσεκτικά και διεξοδικά, χωρίς συναισθηματισμούς, άγχος ή χρονικές πιέσεις να επιδρούν αποτελεσματικά.
- Δεν υπάρχουν ποτέ πάρα πολλά προβλήματα ώστε να μην μπορεί να αντιμετωπιστούν κάθε ένα ξεχωριστά και σωστά.⁸²

Στο άλλο άκρο, εντοπίζονται οι «**υπερλογικοί**» παράγοντες στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Αυτοί σε μεγάλο βαθμό επηρεάζονται από διαδικασίες υποσυνείδητες, όπως η διαίσθηση και η κρίση, ή μέσω της αλληλεπίδρασης του χαρίσματος και της ιδεολογίας. Αυτά τα χαρακτηριστικά κυριαρχούν στη λήψη

⁸¹ Holl Jane, *From the Streets of Washington to the Roofs of Saigon: Domestic Politics and the Termination of the Vietnam War*, p. 36.

⁸² Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 22.

αποφάσεων, συνήθως σε δικτατορικά αυταρχικά καθεστώτα. Σε αυτά, ο ηγέτης θεωρεί τον εαυτό του ηρωική φιγούρα, που βλέπει την πραγματικότητα διαισθητικά με νέες και ασυνήθιστες δυνατότητες που διαφορετικά είναι κρυμμένες από τις αισθήσεις. Κλασικό παράδειγμα είναι ο A. Hitler.

Αν και κανείς λήπτης αποφάσεων-ηγέτης δεν ευελπιστεί να καλύψει το εξιδανικευμένο πρότυπο του ολοκληρωμένου ορθολογισμού, η συνολική ιδέα της στρατηγικής, με έμφαση στον εκλογικευμένο τερματισμό (τρόποι και μέσα) είναι εγγενώς ένα λογικό μοντέλο. Φυσικά στον πραγματικό κόσμο, υπάρχουν πρακτικά όρια στον ορθολογισμό, που μπορεί να απολαμβάνει ένας ηγέτης. Παράγοντες όπως απόλυτη πληροφόρηση και γνώση της σχέσης μέσα-στόχοι, δεν είναι απολύτως εξασφαλισμένοι και συνεπώς καθόλου εύκολο να διαμορφώσει ένα ενιαίο κριτήριο μέσω του οποίου να επιλέξει ποιος τρόπος ενέργειας είναι ο βέλτιστος.⁸³ Τέτοιοι πρακτικοί περιορισμοί, δεν είναι λόγος να αγνοηθούν τα ορθολογικά μοντέλα, όπου η ηγεσία αξιολογεί και ορίζει τις πολιτικές επιλογές της, στην βάση κάποιων συνεπών κριτηρίων και επιλέγει την πιο προφανή προτιμώμενη δράση.⁸⁴

4.4.2 Ορθολογικοί Δρώντες

Μια γενικά αποδεκτή προσέγγιση στην αξιολόγηση και την πρόβλεψη της συμπεριφοράς, είναι μέσω της έννοιας του ορθολογικού δρώντα που εξισώνεται με μια εμπλεκόμενη σε πόλεμο δύναμη, όπως αυτή αντιπροσωπεύεται από ένα ηγέτη και κατ' επέκταση μία κυβέρνηση. Ο δρών θεωρείται ότι κάνει την ορθολογική ή σωστή επιλογή, όταν έρχεται αντιμέτωπος με ανταγωνιστικές εναλλακτικές λύσεις, κάθε μία από τις οποίες έχει ένα κόστος και αντίστοιχη ανταπόδοση ή όφελος, που είναι γνωστό στο δρώντα.⁸⁵ Μοντέλα ορθολογικών δρώντων έχουν χρησιμοποιηθεί για να εξηγήσουν τις διαδικασίες που οδηγούν σε συγκεκριμένες αποφάσεις, όπως αυτές κατά τη διάρκεια της κουβανικής πυραυλικής κρίσης.

Όταν αρχίζει ένας πόλεμος, οι ηγέτες έχουν αποφασίσει σχετικά με τους στόχους του πολέμου, που θα εξυπηρετούν τα συμφέροντα και την πολιτική. Για την επίτευξη των στόχων έχει καθοριστεί μια στρατηγική, που προβλέπει τους τρόπους και

⁸³ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 23.

⁸⁴ Gross Stein Janice, "War Termination and Conflict Reduction or, How Wars Should End", p. 10.

⁸⁵ Griffith Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice* p. 11.

τα επαρκή μέσα για να επιτευχθούν οι στόχοι. Όπως εξελίσσεται ο πόλεμος, οι ορθολογικοί ηγέτες αξιολογούν συνεχώς τις πιθανότητες για την επίτευξη στρατιωτικής επικράτησης - που υπό προϋποθέσεις θα οδηγήσει στους στρατηγικούς στόχους - αποφασίζοντας έτσι, εάν θα συνεχίσουν ή θα τερματίσουν τον πόλεμο. Το μέτρο προβολής της επιτυχίας ή της αποτυχίας που προτείνεται από τον Handel⁸⁶ βασίζεται στη σύγκριση, της φιλίας με την εχθρική ισχύ, περιλαμβάνοντας όχι μόνο στρατιωτική δύναμη, αλλά οικονομικά και πολιτικά μέσα.⁸⁷

Στον πόλεμο, η **αβεβαιότητα** - «ομίχλη του πολέμου» - και οι **ενέργειες του αντιπάλου** δυσκολεύουν τη λήψη αποφάσεων για τον τερματισμό του. Ο ηγέτης, οφείλει όχι μόνο να εκτιμήσει τα αβέβαια αποτελέσματα της δικής του απόφασης, αλλά να προσπαθήσει να προβλέψει, την αντίπαλη δράση και αντίδραση. Έτσι ελλιπής πληροφορίες ως μία πτυχή, αλλά και ηθικές αξίες, ενδέχεται να επισκιάσουν ή περιορίσουν τη λήψη ορθολογικών αποφάσεων. Η αναφερόμενη επιρροή του αυτοκράτορα Χιροχίτο, αναγκάζοντας την Ιαπωνική κυβέρνηση να υπογράψει για την ειρήνη ή αντιστρόφως η αυτοκτονία του Χίτλερ καθώς οι Σοβιετικοί εισέρχονταν στο Βερολίνο, ενισχύουν την προσέγγιση.⁸⁸

4.4.2.1 Πότε Πρέπει να Τερματιστεί ο Πόλεμος με Βάση Ορθολογική Σκέψη

Αν η ηγεσία θεωρεί, ότι η ισχύς που εκπέμπεται θα υπερβαίνει πάντα - ή θα αυξηθεί με ταχείς ρυθμούς για να υπερβεί - την αντιληπτή δύναμη του εχθρού, ο στόχος κατά πάσα πιθανότητα θα επιτευχθεί, γι 'αυτό θεωρείται ορθολογικό να **συνεχιστεί** ο πόλεμος προς τη **νίκη**. Κατά το Β΄ΠΠ Πόλεμο, η κινητοποιημένη συνδυασμένη δύναμη των συμμάχων ξεπέρασε εκείνη των εχθρών και η απόφαση να συνεχίσουν προς την κατεύθυνση του στόχου, της άνευ όρων παράδοσης ήταν συνεπώς σκόπιμη.

Η ηγεσία καθορίζει στους στόχους της και το βαθμό της φθοράς (φυσικής ή μη) που προτίθεται να επιβάλλει στον εχθρό. Τερματισμός του πολέμου με **υπέρμετρη φθορά** μπορεί να δημιουργήσει απρόβλεπτη - και ανεπιθύμητη - προστιθέμενη σύγκρουση που μπορεί να επιφέρει, ένα κενό εξουσίας, ή βούληση οργισμένης

⁸⁶ Handel Michael, "The Study Of War Termination", p. 471.

⁸⁷ Griffith Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, p.14.

⁸⁸ Wittmann Christopher, *War Termination Theory In Operation Other Than War: US Disengagement From Somalia, 1993*", p. 4.

αντίστασης των ηττημένων.⁸⁹ Αυτό το κενό εξουσίας, μπορεί να προκαλέσει συνέχιση του πολέμου, ενδεχομένως με πρώην συμμάχους, που επιθυμούν επίσης να καλύψουν το κενό. Ειδάλλως, με τερματισμό του πολέμου, με την ορθολογική επιλογή των μετριοπαθών καταστροφών στον εχθρό, ο νικητής ενδέχεται ακόμη και να αποκτήσει, ένα σύμμαχο (πρώην εχθρός) στη βάση μιας πιο μόνιμης ειρήνης.⁹⁰ Η νίκη των Συμμάχων επί της Γερμανίας το 1945 αν και τους έδωσε την ευχέρεια να απομυζήσουν τον ηττημένο, οι Η.Π.Α κατάφεραν να ξαναχτίσουν τη χώρα και αποκαθιστώντας το κενό εξουσίας, να αποκτήσουν ένα σύμμαχο.

Απόφαση της ηγεσίας για τερματισμό του πολέμου **πριν** από την επίτευξη του **αναγκαίου επίπεδου φθοράς** του εχθρού, είναι εξίσου ανεπιθύμητο. Στρατηγικός στόχος μπορεί να καθοριστεί - για παράδειγμα - η υποχρέωση αποκατάστασης ενός εθνικού ορίου, χωρίς να αναζητηθεί περεταίρω υψηλό επίπεδο εχθρικής καταστροφής. Αυτό ενδέχεται να γίνει αντιληπτό, σαν αδυναμία και να οδηγήσει σε συνέχεια των συγκρούσεων ή σε διαρκή απειλή ανάφλεξης πολέμου. Έτσι, δεκαετίες μετά την ανακωχή στην Κορέα, οι δυνάμεις των Ηνωμένων Εθνών περιπολούν ακόμα στην αποστρατικοποιημένη ζώνη.⁹¹

Αν τα ηγετικά στελέχη της κυβέρνησης, διαπιστώσουν ότι η αντιληπτή σχετική δύναμη μειώνετε, θα πρέπει να συμπεράνουν, ότι τα μέσα αποδεικνύονται ανεπαρκή και **επίκειται ήττα**, συνεπώς, οφείλουν να προκαλέσουν, είτε αύξηση των μέσων, είτε αναθεώρηση των στρατηγικών στόχων. Με δεδομένη αυτή τη συνειδητοποίηση και αδυναμία να τροποποιήσουν την αρνητική κατάσταση, κρίνεται σκόπιμο, μόλις το κόστος της προσπάθειας υπερβεί την αξία των στρατηγικών στόχων, οφείλουν να παραιτηθούν, αναζητώντας ειρηνικό τερματισμό πολέμου.

Οι ηγέτες μπορεί να εμφανίζονται απρόθυμοι να τερματίσουν έναν πόλεμο που φαίνεται ότι ηττώνται, από φόβο μήπως χάσουν την πολιτική υποστήριξη. Αυτό αποτελεί παράλογη επιλογή, καθώς το αναπόφευκτο δεν μπορεί να ακυρωθεί, και οι ίδιοι ηγέτες, απομακρύνονται εν τέλει από την εξουσία, λόγω των επιλογών τους που

⁸⁹ Ο B. Liddel Hart προειδοποίησε ότι ολοκληρωτική νίκη αναπόφευκτα περιπλέκει το πρόβλημα της αποκατάστασης μια δίκαιης και σοφής ειρηνικής επίλυσης καθώς δεν υπάρχει πλέον το αντίβαρο της αντίπαλης δύναμης για να ελέγχει τις ορέξεις των νικητών .

⁹⁰ Liddell Hart Sir Basil , *Strategy*, p.353.

⁹¹ Griffith L. Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, p. 15.

έχει αποτέλεσμα την ήττα, ή την αποτυχία να τερματίσουν τον πόλεμο έγκαιρα.⁹² Έτσι σε δυο παρόμοιες περιστάσεις, οι Η.Π.Α. προέβησαν σε διαφορετικές επιλογές. Ο πόλεμος στο Βιετνάμ συνεχίστηκε, γιατί κάθε διαδοχικός πρόεδρος πίστευε ότι η λαϊκή υποστήριξη του, θα υποφέρει περισσότερο από την έξοδο από τον πόλεμο με τους συγκεκριμένους όρους, από ό, τι με τη συνέχιση του αγώνα. Αυτό προέκυψε διότι ο αμερικανικός λαός κρατούσε ψηλά το επίπεδο υποστήριξης, τηρώντας χαμηλή ευαισθησία στο κόστος σε ζωές, τρέφοντας υψηλή προσδοκία για το αποτέλεσμα, μη διανοούμενος ήττα από τους κομμουνιστές. Αυτό, σήμαινε πιθανότατη διατήρηση για δεύτερη περίοδο του προέδρου στο πόστο. Αντίθετα, ο πόλεμος του Κόλπου τερματίστηκε γρήγορα αν και η βάση υποστήριξης του προέδρου, ήταν εξίσου υψηλή, μετά από ένα αποτέλεσμα που παρουσιάστηκε γρήγορα ξεπερνώντας τη φιλοδοξία του λαού. Ένα τέτοιο αποτέλεσμα ενίσχυε την επανεκλογή του G.W. Bush συνεπώς δεν χρειαζόταν να δοκιμαστεί, συνεχίζοντας τις εχθροπραξίες, και ο ίδιος επέλεξε για τον τερματισμό του πολέμου.⁹³

Η ορθολογική διαδικασία λήψης αποφάσεων, για τους ηγέτες των δυνάμεων που προφανώς νικούν ή ηττώνται, φαίνεται απλό σε σύγκριση με εκείνη ενός πολέμου των οποίων οι προσπάθειες έχουν οδηγήσει σε **αδιέξοδο**. Οι ηγέτες αντιμετωπίζουν τη λήψη μιας δύσκολης απόφασης, υπέρ της προσέγγισης της ισορροπίας, που όμως τελεολογικά θα οδηγήσει σε τερματισμό, μέσω εξάντλησης και των δύο πλευρών, όπως στην περίπτωση των μη αποφασιστικών επιθέσεων στο δυτικό μέτωπο κατά τον Α΄ΠΠ. Εναλλακτικά, μπορεί να οδηγηθούν σε τερματισμό μέσω κλιμάκωσης των προσπαθειών τους, ξεπερνώντας το αδιέξοδο με ένα ισχυρό χτύπημα, που ωστόσο θα απαιτήσει επαρκείς πόρους.⁹⁴ Εάν δεν καταστεί δυνατό, θα πρέπει να αναμένεται αύξηση της διάρκειας του πολέμου.

4.4.2.2 Στοιχεία που Προκαλούν Παρέκκλιση από την Ορθολογική Απόφαση

Ο F. Ikle μέμφεται την αυστηρή εφαρμογή ενός ορθολογικού μοντέλου για τερματισμό του πολέμου, υποστηρίζοντας ότι εάν η απόφαση να τερματιστεί ένας πόλεμος πηγάζει από ένα ορθολογικό υπολογισμό κερδών-ζημιών για τον εμπόλεμο

⁹² op. cit. p. 16.

⁹³ Mattes Michaela and Morgan T. Clifton "When Do They Stop? Modeling The Termination Of War", p. 191.

⁹⁴ Griffith L. Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, p. 17

συνολικά, δε θα πρέπει να είναι πιο δύσκολο να βγει από έναν πόλεμο από το να εισέλθει.⁹⁵ Ισχυρίζεται ότι, αν κατά την εξέλιξη του αγώνα, από νέες πληροφορίες, αξιολογηθεί ότι πρέπει να τροποποιηθούν οι στόχοι, σπάνια οι κυβερνήσεις - ηγέτες θα ανατρέψουν τις αποφάσεις για τις οποίες έχουν δεσμευτεί με την είσοδό τους σε πόλεμο. Επιπλέον, διακρίνει ότι οι δρώντες στην πραγματικότητα πάσχουν από την επιρροή κομματικών και προσωπικών κινήτρων, που τους κάνουν λιγότερο ορθολογικούς.

Σε ένα αδιέξοδο, η συζήτηση για την αξία του της συνέχισης του πολέμου είναι έντονες. Τόσο οι **ειρηνόφιλοι** όσο και οι **πολεμοχαρείς** θα προτείνουν εναλλακτικές λύσεις για την τύχη του πολέμου εν εξελίξει.⁹⁶ Η πίεση εσωτερικά θα αυξηθεί, αλλά και η παγκόσμια κοινή γνώμη θα στραφεί ενάντια των αντιπάλων δυνάμεων, λόγω του αυξανόμενου ανθρωπιστικού κόστους. Παρά τις πιέσεις, οι ηγέτες μπορεί να εμφανιστούν απρόθυμοι να τερματιστεί ένας πόλεμος σε αδιέξοδο, έχοντας αποτύχει να επιτευχτεί ο στόχος για τον οποίο μαχητές έχουν πεθάνει και εξακολουθούν να πεθαίνουν.⁹⁷ Συνθήματα όπως «ειρήνη με τιμή» και «θυμηθείτε το Περλ Χάρμπορ» μπορεί να εντείνουν το συγκινησιακό κλίμα, και να υπερτερούν επί των λογικών επιχειρημάτων για τερματισμό.

Βέβαια δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι ο πόλεμος έχει περισσότερους από έναν συμμετέχοντες και μπορεί κάποιος στην πραγματικότητα να επιτύχει μια ορθολογική απόφαση να τερματίσει έναν πόλεμο, ωστόσο οι συνθήκες που θέτει ο εχθρός ή/και οι σύμμαχοι ενδεχομένως να μη του παρέχουν την ευχέρεια, να υλοποιήσει την απόφαση. Περαιτέρω, από άλλους μελετητές υποστηρίζεται, ότι η διαδικασία λήψης αποφάσεων επηρεάζεται από το μέγεθος και το χαρακτήρα της μάχης που στην πραγματικότητα καθορίζεται από τον εχθρό⁹⁸. Αυτό το στοιχείο φάνηκε στον πόλεμο της Κορέας, όταν η διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών και οι Κινέζοι κομμουνιστές κατέληξαν σύντομα σε συμφωνία το 1951 για την διαχωριστική γραμμή, αλλά δεν μπόρεσαν να συμφωνήσουν στον επαναπατρισμό των κρατουμένων, δημιουργώντας αδιέξοδο το οποίο ουσιαστικά επέκτεινε χρονικά τον πόλεμο για δύο

⁹⁵ Ikle Fred Charles, *Every War Must End*, p.16.

⁹⁶ Clausewitz Carl Von, *On War*, p.92.

⁹⁷ Griffith Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, p. 18.

⁹⁸ Gray S. Colin, *Defining and Achieving Decisive Victory*, p.103.

χρόνια.⁹⁹

Επίσης έχουν αναλυθεί παράγοντες συμπεριφοράς σε καταστάσεις τερματισμού του πολέμου, που προσδιορίζουν μια σειρά από **ανθρώπινες ροπές** για λάθος κατά την εκτίμηση ενός αντιπάλου.¹⁰⁰ Παράδειγμα είναι η εστίαση σε φανταστικά σενάρια του L. Johnson, όταν συνέχισε να πιστεύει ότι οι βιετναμέζοι, θα κάμπτονταν υπό αμερικανική στρατιωτική πίεση. Στο ίδιο πνεύμα, εντοπίζονται και οι επιπτώσεις του **στρες** στην ανθρώπινη γνωστική λειτουργία, που σχετίζεται με αυτές τις εκτιμήσεις. Αποτέλεσμα, ο άκαμptos τρόπος σκέψης, η έλλειψη εμπιστοσύνης στην δική του κρίση, η ανικανότητα να διαχωρίζει τα ασήμαντα από τα επικίνδυνα γεγονότα, και ούτω καθεξής.

4.4.3 Μη Ορθολογικοί Δρώντες

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι η απόφαση κατάπαυσης των εχθροπραξιών είναι μια διαδικασία, αποτέλεσμα ορθολογικού υπολογισμού τύπου κόστους - οφέλους. Η άποψη αυτή όμως υποβαθμίζει την σημασία και συχνά τον κεντρικό ρόλο της προσωπικότητας ατόμων, που διακρίνονται για τις μη ορθολογικές επιλογές τους και εμπλέκονται στην διαδικασία τερματισμού του πολέμου. Μέσω δύο διαφορετικών περιπτώσεων ηγετών, αυτή του W. Wilson και του A. Hitler καταγράφεται το στίγμα αυτής της κατηγορίας.¹⁰¹

Αμφότεροι οι Nicolson και Keynes αν και ευμενώς διακείμενοι στις ιδέες του Προέδρου των ΗΠΑ W. Wilson, συμφωνούν ότι η παρουσία του στις συνομιλίες των Παρισίων απετέλεσε ιστορική καταστροφή πρώτου μεγέθους. Τα χαρακτηριστικά του Wilson σαν θεοκρατικού, ασυμβίβαστου ταραξία, μέσω της εικόνας του ηγέτη - προφήτη, υπό συνθήκες μπορεί, να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις ηγεσίας, κατά την διάρκεια ενός πολέμου. Ωστόσο, σίγουρα συντελεί στην αποτυχία των λεπτών και σύνθετων διαδικασιών ειρήνης κατά τον τερματισμό του, βασικά στοιχεία των οποίων είναι η συνδιαλλαγή και η υπομονή. Αντί αυτού, η απροθυμία του να συσσωματώσει τις απόψεις των συναδέλφων του, επηρέασε τις συνομιλίες και οδήγησε σε αμοιβαία απομόνωση, με τις ανάλογες επιπτώσεις στην διαπραγματευτική του

⁹⁹ Griffith L. Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, p. 13.

¹⁰⁰ Cimballa, Steven J. and Sidney R. Waldman, *Controlling and Ending Conflict: Issues Before and After the Cold War* pp. 165-182.

¹⁰¹ Handel Michael, "The Study Of War Termination", p. 56.

αποτελεσματικότητα.¹⁰²

Συνεπώς κατά τις προσπάθειες ανάκτησης της ειρήνης που ακολουθούν το τέλος των μαχών, δογματικοί ή μεσσιανικού τύπου ηγέτες αναμένεται να παρεμποδίσουν τις επιτυχείς διαπραγματεύσεις, τερματίζοντας τον πόλεμο με απώλεια στόχων και υποβαθμίζοντας ή ακόμα ακυρώνοντας, τις στρατιωτικές επιτυχίες. Αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, ενδεχομένως ο ηγέτης που λαμβάνει την απόφαση τερματισμού των εχθροπραξιών, δεν είναι απαραίτητως ο καταλληλότερος, για συμμετοχή στις διαπραγματεύσεις ειρήνης για τον τερματισμό του πολέμου.¹⁰³

Η έλλειψη ορθολογισμού κατά την διαδικασία τερματισμού του πολέμου είναι δυνατόν να παρεμποδίσει όχι μόνον τις διαπραγματεύσεις ειρήνης, αλλά και αυτή ακόμη την απόφαση τερματισμού του πολέμου. Κατά την διάρκεια εχθροπραξιών, η επίδραση στα γεγονότα ηγετικών προσωπικοτήτων αυξάνεται, ιδιαίτερα όσο η εξουσία είναι συγκεντρωμένη σε λιγότερα άτομα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό, του Α. Hitler.

Ο Hitler γνώριζε, ίσως περισσότερο από κάθε άλλο πρόσωπο στον κόσμο, ότι ο πόλεμος είχε χαθεί. Με βάση ορισμένες δήθεν λογικές δικαιολογίες, καθυστέρουσε τον τερματισμό του πολέμου, αναμένοντας μία ανατροπή των δεδομένων.¹⁰⁴ Ωστόσο προφανώς τηρούσε μη λογικές ελπίδες ξαφνικής αλλαγής του ρου της ιστορίας, που ενίσχυαν την αδιαλλαξία του. Η συμπεριφορά του Hitler εξηγείται και από τη δήλωση του ότι θα προτιμούσε να αυτοκτονήσει παρά να σταματήσει τον πόλεμο.¹⁰⁵

Το ήθος που απαιτεί από το άτομο και κατ' επέκταση από αυτούς που ηγείται, ποτέ να μην εγκαταλείπει τον αγώνα, ακόμη και όταν οι ελπίδες φαίνεται να έχουν χαθεί, δεν οδηγεί συχνά, στην λήψη λογικών αποφάσεων αλλά η τελική κρίση καθυστερεί. Δεν ήταν κατά συνέπεια απόλυτα λογικό για την Αγγλία να μην αναζητά προϋποθέσεις για ειρήνη κατά το 1940, μετά την παράδοση της Γαλλίας και πριν την

¹⁰² Μαρτζούκος Βασίλειος, *Περί Τερματισμού του Πολέμου*, σελ. 6.

¹⁰³ Handel Michael, "The Study Of War Termination", p. 57.

¹⁰⁴ Σαν τέτοιες καταγράφονται, η πιθανότητα διάσπασης της συμμαχίας και σύναψη ξεχωριστής ειρήνης με την Αγγλία, ιδιαίτερα από την στιγμή της απειλητικής προέλασης των Ρώσων στην Ευρώπη, καθώς η αναμονή για την κατασκευή των νέων του, υπερόπλων.

¹⁰⁵ Handel Michael, "The Study Of War Termination", p. 59

είσοδο των Η.Π.Α. και της Ρωσίας στον πόλεμο. Ομοίως δεν ήταν ενδεχομένως απόλυτα λογική η συνέχιση του πολέμου για την Ρωσία όταν οι Γερμανοί απείχαν δέκα μίλια από την Μόσχα το 1941.¹⁰⁶

4.4.4 Ειρηνόφιλοι - Πολεμοχαρείς, Καθήκον και Προδοσία

Στο παραπάνω πλαίσιο παρουσιάζεται επίσης, η διαχωριστική τομή των **ειρηνόφιλων** (περιστερών) και **πολεμοχαρών** (γερακιών) που εκπροσωπούν φάσματα αποκλινουσών - από τον ορθολογισμό - αποφάσεων. Σε κάθε εσωτερική πολιτική διαμάχη περί τερματισμού του πολέμου, κάθε πλευρά επαγγέλλεται το σύνθημα «τιμητική ειρήνη» με διάφορο νόημα για την κάθε μία, ενώ στην αντίθετη πλευρά υπάρχει η έννοια της «προδοσίας» (συμμάχων, ιδανικών, στόχων κλπ).

Εκτός της περίπτωσης όπου όλοι συμφωνούν ότι οι όροι πιθανού τερματισμού θα σημαίνουν καθαρή **νίκη**, στις λοιπές περιπτώσεις, ο ηγέτης που προτίθεται να τερματίσει τον πόλεμο, είτε εμμένοντας σε άμεση ειρηνική διευθέτηση είτε με την παράταση των εχθροπραξιών, αντιμετωπίζει την πιθανότητα κατηγορίας του με «προδοσία» ή τυχοδιωκτισμό. Υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για τους οποίους και τα δύο επιφέρουν σοβαρότατες κυρώσεις ηθικές και ποινικές. Ο φόβος αυτός καθιστά τους ηγέτες διστακτικούς ακόμη και όταν γνωρίζουν ότι δεν υπάρχει άλλη επιλογή. Ο ίδιος αυτός φόβος, προστατεύει την εσωτερική συνοχή της ηγεσίας σε πολεμική περίοδο, από εσωτερικές αποστασίες, συνεργασία με τον εχθρό ή τρίτους κλπ.¹⁰⁷

Όταν η αίσθηση της **ήττας** γίνεται αντιληπτή, οι πολιτικοί ηγέτες, υποστηρικτές και αντίπαλοι του πολέμου, εντείνουν την αντίθεσή τους. Εκείνοι που χαρακτηρίζονταν ως προδότες, αντιστεκόμενοι στον πόλεμο, τώρα χαρακτηρίζουν τους υποστηρικτές του πολέμου σαν προδότες, καθώς με τις επιλογές τους επιφέρουν την ήττα. Οι ηγέτες μπορεί να βρεθούν σε σύγχυση και να υποστούν απώλεια αποφασιστικότητας, να τερματίσουν τον πόλεμο «χωρίς κέρδος». Αντίθετα μπορεί και να υπάρχουν σκέψεις για συνέχισή του, αν η στρατιωτική δύναμη τους δεν έχει καταστραφεί, με κίνδυνο να απολεστεί ίσως το μόνο διαπραγματευτικό δυναμικό για την ειρηνική επίλυση.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Μαρτζούκος Βασίλειος, *Περί Τερματισμού του Πολέμου* σελ. 7

¹⁰⁷ ό.π. σελ.25

¹⁰⁸ Griffith Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, p. 16

Υφίσταται συνήθως μία επικίνδυνη ασυμμετρία από δύο τύπους επιζήμιων πράξεων. Την **προδοσία των ειρηνοφίλων** όταν αυτοί επιδιώκουν την ειρήνη πάση θυσία και τον **τυχοδιωκτισμό των πολεμοχαρών** όταν με διαρκή επιθετική στάση αναζητούν την συνολική νίκη. Αμφότερες οι αποφάσεις, οδηγούν προδιαγεγραμμένα στον τερματισμό του πολέμου μέσω ήττας. Η προδοσία καθιστά τον εχθρό περισσότερο δυνατό, ενώ ο τυχοδιωκτισμός αυξάνει τους εχθρούς. Η προδοσία καταβάλλει τον εμπόλεμο με μυστική συμφωνία με τον εχθρό ενώ ο τυχοδιωκτισμός κάνει το ίδιο, αποτυγχάνοντας να συνδιαλέγει εγκαίρως με αυτόν. Η προδοσία βοηθά τον εχθρό να διασπάσει τους συμμάχους, ενώ ο τυχοδιωκτισμός προκαλεί την μεταστροφή των συμμάχων εναντίον. Δύσκολο να διακριθεί ποια κατηγορία επιφέρει περισσότερες καταστροφές με τον τερματισμό του πολέμου.

Επηρεασμένοι από το φόβο της κατηγορίας, ηγέτες με τις αποφάσεις τους, καταλήγουν να απεμπολούν τα εθνικά (ή άλλα) συμφέροντα, προκειμένου να μην προδώσουν έναν σύμμαχο, η συνέχιση συνεργασίας με τον οποίον οδηγεί στην καταστροφή. Σχετικό παράδειγμα αποτελεί η Αυστρία κατά τον Α'ΠΠ. Αν και αντιλήφθη εγκαίρως (1917) το επικείμενο δυσάρεστο τέλος του πολέμου και την μεγάλη πιθανότητα διαμελισμού της, λόγω εσωτερικών προβλημάτων, αν και είχε ευκαιρίες σύναψης ξεχωριστής ειρήνης ή έστω εκδήλωσης επιθυμίας ειρήνης, τα απέρριψε για χάρη της συμμάχου Γερμανίας (χωρίς να φοβάται εισβολή των Γερμανών), υπογράφοντας έτσι την καταδίκη της.¹⁰⁹

Η άποψη ότι η ειρήνη μέσω συμβιβασμών επέρχεται μόνο μετά από μία στρατιωτική νίκη, είναι κοινό επιχείρημα των πολεμοχαρών, για την αναβολή της στιγμής τερματισμού ενός πολέμου που χάνεται. Κατά το 1943 οι Φιλανδοί ενώ προέβλεπαν την ήττα και αντιμετώπιζαν το δίλημμα «προδοσίας» της συμμάχου Γερμανίας, κατόπιν αλλαγής της ηγεσίας, αποδέχθηκαν τους συμβιβαστικούς Σοβιετικούς όρους και απέλασαν τα Γερμανικά στρατεύματα.

Η ηγεσία αυτού που ηττάται στον πόλεμο, θα πρέπει να ξεπερνά μία διπλή κρίση, που συνίσταται αφ' ενός μεν στην αποδοχή παραχωρήσεων για χάρη της προτεινόμενης ειρήνης, αφ' ετέρου δε στην ενδεχόμενη αλλαγή ηγεσίας (αυτής που

¹⁰⁹ Μαρτζούκος Βασίλειος, *Περί Τερματισμού του Πολέμου* σελ. 26

άρχισε ή και παρέτεινε τον πόλεμο), λόγω απώλειας της εσωτερικής υποστήριξης. Η κρίση ενδεχομένως να οδηγήσει σε βίαιες εξελίξεις μεταξύ «γερακιών» και «περιστεριών», όπου το πλεονέκτημα έχουν οι πρώτοι, που συνήθως ελέγχουν το μεγαλύτερο μέρος των ενόπλων δυνάμεων. Επιπλέον στην ευαίσθητη αυτή χρονική στιγμή είναι δυνατόν να επιτεθούν στον εχθρό όχι για νίκη αλλά για να ματαιώσουν την ειρήνη, διακηρύσσοντας ότι επιθυμούν μόνο «τιμητική ειρήνη».¹¹⁰

Προφανώς, η κοινή γνώμη σε αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα ασκεί λιγότερη εξουσία κάτι που δίνει στους αντίστοιχους ηγέτες, δυνατότητα να καθυστερήσουν, εφόσον το επιθυμούν, την απόφαση να τερματίσουν έναν πόλεμο, χωρίς να ανησυχούν μήπως ελεγχθούν από την αντιπολίτευση. Το γεγονός ότι η κοινή γνώμη ελεγχόταν στην ναζιστική Γερμανία και Ιαπωνία κατά τη διάρκεια του Β΄ΠΠ, αναμφίβολα συνέβαλε στην παράταση του πολέμου.¹¹¹

4.5 Εσωτερική Πολιτική – Κοινή Γνώμη

Η **τέταρτη** θεωρία τονίζει την επίδραση της **εσωτερικής πολιτικής**, στην απόφαση ενός δρώντα να τερματίσει έναν πόλεμο. Η δράση και η επιρροή των εγχώριων ομάδων επί των ηγετών-κυβερνήσεων, θεωρείται ο **μεγαλύτερος** και **καθοριστικός** παράγοντας της απόφασης για να τερματιστεί ένας πόλεμος. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση ασύμμετρων πολέμων (ευκαιρίας), όπου ένας εμπόλεμος είναι χαρακτηριστικά πιο ισχυρός από τον άλλο, ωστόσο με κάποιο τρόπο, τερματίζονται με όρους δυσμενείς για τον ισχυρότερο. Τόσο στην Αλγερία όσο και στο Βιετνάμ οι γαλλικές δυνάμεις δεν ήταν σε θέση να κάνουν αποτελεσματική χρήση των μεγαλύτερων πόρων τους. Η λαϊκή αντίθεση στον πόλεμο και στις δύο χώρες πριν από τις εθνικές εκλογές ανάγκασαν τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων να τερματίσουν τελικά την εμπλοκή τους σε καθεμία από τις συγκρούσεις. Σε αυτές τις περιπτώσεις ήταν λαϊκή πίεση, όχι προσωπική επιλογή, πολιτικό θάρρος, ή μια αίσθηση της δικαιοσύνης που ανάγκασε τους φορείς χάραξης πολιτικής να τερματίσουν τον πόλεμο. Χωρίς αμφιβολία μια κυνική άποψη.

Ένα στοιχείο που αξίζει αναφοράς, είναι ότι κάποιος από τους συμμετέχοντες

¹¹⁰ ό. π. σελ 27

¹¹¹ Handel Michael, "The Study Of War Termination", p. 62

στον πόλεμο μπορεί να μην αποτελεί κρατική οντότητα. Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι δεν υπάρχει πλήρη νομοθετική εξουσία για τη λήψη αποφάσεων, αλλά και οι κατά περίπτωση ηγέτες να λαμβάνουν λιγότερο υπόψη τους τη γνώμη της λαϊκής βάσης εάν δεν υπάρχουν πλήρως ανεπτυγμένες δημοκρατικές διαδικασίες. Ωστόσο, δεν εξαφανίζεται η εσωτερική πολιτική ούτε η κοινή γνώμη μπορεί να αγνοείται εσαεί.

3.5.1 Επηρεασμός και Αλλαγή Κυβέρνησης

Η δομή της εξουσίας δεν είναι ενιαία. Πολιτικές μερίδες, κρατικές και στρατιωτικές υπηρεσίες, ιδιωτικά συμφέροντα επιδιώκουν αποκλίνοντες σκοπούς και η λαϊκή βάση υποστήριξης μεταβάλλεται ανάλογα. Κατά την διάρκεια ενός πολέμου, η κάθε μερίδα, τάσσεται και συμβάλλει θετικά ή αρνητικά στην όλη προσπάθεια και ανάλογα με τις εξελίξεις, διεκδικεί μερίδιο εξουσίας. Αυτοί στους οποίους ο πόλεμος επέφερε δύναμη ή και πλούτο, δέχονται αναντίρρηση τον τερματισμό μόνο σε περίπτωση παράδοσης του αντιπάλου. Σε αντίθετη περίπτωση συνειδητά ή μη προσπαθούν να διατηρήσουν τα κεκτημένα, λαμβάνοντας αρνητική στάση σε λύση συνδιαλλαγής.¹¹²

Όσο δυσμενέστερα είναι τα αποτελέσματα των μαχών, τόσο βαθύτερες επιλογές θεμελιωδών αξιών πρέπει να τροποποιηθούν, με κίνδυνο παράλυσης της εσωτερικής πολιτικής. Η δυσχερή κατάσταση απαιτεί αναπροσαρμογή σκοπών, πράγμα που καταβάλλει τους ηγέτες σε στιγμές που η αποφασιστικότητα είναι καθοριστική. Η αναστολή τερματισμού ενός ανεπιτυχούς ή και αδιεξόδου πολέμου, δεν διαλύει μόνο κυβερνήσεις συνασπισμού, αλλά μετατρέπει ακόμα ισχυρές και αποφασιστικές κυβερνήσεις, σε ένα είδος εκκρεμούς μεταξύ αντίθετων αποφάσεων. Για την επερχόμενη ειρήνη, ίσως να απαιτείται αλλαγή ηγέτη, ωστόσο κανείς δεν αποφασίζει την αυτοκατάργηση του. Ενδεχόμενο επίσης αποτελεί, η απαίτηση εγκατάλειψης σκοπών του πολέμου δίνοντας την εντύπωση του ματαίου θανάτου τόσων στρατιωτών. Φωτεινό παράδειγμα αποτελεί η Φινλανδία όπου τόλμησε με γενναιότητα τον Αύγουστο του 1944, να παραδεχθεί προηγουμένως ότι κακώς ξεκίνησε τον πόλεμο και να διατάξει ένα μη ηττημένο ακόμη στρατό, να αποχωρήσει από εθνικό έδαφος.¹¹³

¹¹² Μαρτζούκος Βασίλειος, *Περί Τερματισμού του Πολέμου* σελ. 31

¹¹³ ό.π. σελ. 32

Όσο μακρύτερος χρονικά, λιγότερο αποφασιστικός και πιο δαπανηρός είναι ο πόλεμος, τόσο πιο προβληματική γίνεται η δημόσια στήριξη. Όταν η ηγεσία υποβιβάζει τις προσδοκίες σε μικρότερο πολιτικό στόχο, η κοινή γνώμη έχοντας στο νου το δίκαιο του αγώνα, δεν ευνοεί τέτοιες προσπάθειες. Εν τέλει, η εκτελεστική εξουσία, είναι υπόλογοι στην κοινή γνώμη και το αποτέλεσμα του αδιέξοδου, οδηγεί σε μια αλλαγή της ηγεσίας στην προσπάθεια να επηρεαστεί ο τερματισμός του πολέμου. Πράγματι, η αποτυχία των Η.Π.Α. να κερδίσουν πολέμους γρήγορα, στοίχισε στους Δημοκρατικούς την προεδρία το 1952 και 1968.¹¹⁴ Αντίθετα μια μειοψηφία μπορεί να θεωρήσει ότι η αντίσταση μπορεί να συνεχιστεί ακόμη και αν η πλειοψηφία έχει αποδεχθεί την ήττα. Μερίδα του λαού μπορεί να νοιώθει προδομένη, με τους υπόψη όρους για τον τερματισμό της συγκρούσεων. Οι όροι ειρήνης παρέχουν άφθονο υλικό για την εσωτερική σύγκρουση, αν και ενδέχεται να καθοριστούν και να επαναπροσδιοριστούν κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, σε αρμονία με τις τύχες του πολέμου.

Οι πόλεμοι που φτάνουν σε τέλμα απαιτούν μια αλλαγή στις προσδοκίες για τον τερματισμό και μια τέτοια είναι η ανατροπή της ισορροπίας των εσωτερικών πολιτικών συμμαχιών. Η εμπειρική ανάλυση έχει καταδείξει ότι τέτοιες αλλαγές προκαλούν τον τερματισμό αρκετά νωρίτερα καθώς υπερπηδούν τα εμπόδια που επιτρέπουν αυτή την επιλογή.¹¹⁵ Περαιτέρω, η λήξη ενός μακρύ και καθηλωμένου πολέμου συχνά ακολουθείται από μια δραστική πολιτική αλλαγή στην ηγεσία της χώρας. Ίσως ακόμη να απαιτηθεί αποδιοργάνωση του στρατού ή κυβέρνησης με μεταβίβαση έκτακτων εξουσιών. Η περίπτωση μιας βίαιης αλλαγής του καθεστώτος, αυξάνει το κόστος του πολέμου, άσχετα από το τελικό αποτέλεσμα ή τις αρχικές συνθήκες.¹¹⁶ Μια ειρηνική αλλαγή στην ηγεσία εμφανίζεται περιστασιακά, αλλά αυτό λαμβάνει συχνά τη μορφή ανάκλησης του πρώην στρατιωτικού ήρωα, προκειμένου να δανείσει το κύρος του για να ελαφρυνθεί το βάρος της παράδοσης ή συμβιβασμού (π.χ. Petain, 1940 και Mannerheim, 1948).¹¹⁷

Τα παραπάνω βέβαια αποτελούν για τον εχθρό, σημαντικές ενδείξεις ως προς το

¹¹⁴ Griffith Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, p. 24.

¹¹⁵ Stanley Elizabeth and Sawyer John, "The Equifinality of War Termination: Multiple Paths to Ending War", p. 671.

¹¹⁶ Bueno de Mesquita Bruce, Siverson Randolph et al. "War and the Fate of Regimes: A Comparative Analysis", p. 642.

¹¹⁷ Handel Michael, "The Study Of War Termination" p. 64.

νόημα των συμβόλων ήττας και τη νίκης που εκπέμπει ο αντίπαλος. Η ικανότητα των αντιμαχομένων να ερμηνεύουν τα σύμβολα δεν εξαρτάται μόνο από την γνώση τους για τη δομή της αντίπαλης εσωτερικής δομής, αλλά και τη δυναμική που αναπτύσσεται εκεί. Έτσι οι ενδείξεις μπορεί να μεταφράζονται σε σημαντικές πληροφορίες για τον αντίπαλο, αφενός για στόχευση ενάντια σε αυτό που θεωρείται για τον άλλον **καθοριστικό σύμβολο ήττας**, αλλά και τήρηση κατάλληλης στάση στις επερχόμενες διαπραγματεύσεις.¹¹⁸

4.5.2 Κοινωνικές Τομές και Αντίληψη των Εξελίξεων

Διαφορετικά τμήματα της κοινωνίας που έχουν διαμορφωθεί από την ύπαρξη κοινωνικών διαιρετικών τομών, μπορεί να διαφωνούν βίαια με το εάν ένα δεδομένο γεγονός θεωρείται αποφασιστικό ή έχει μόνο τυχαία σημασία. Τέτοιες έριδες είναι τόσο βαθύτερες, όσο λιγότερο ολοκληρωμένες είναι οι κοινωνικές δομές. Σε **ολοκληρωμένες πολιτικές δομές**, εσωτερικές ισχυρές διαφωνίες μπορεί να τονώσουν και να ενισχύσουν την ενέργεια των ομάδων, αλλά αν οι αποκλίσεις όσο αφορά τις δέουσες ενέργειες, επηρεάζουν τα βασικά επίπεδα της κοινής πεποίθησης, οι συμβολισμοί που δηλώνουν τι σημαίνει νίκη και τι ήττα είναι πιθανό να αποκλίνουν. Σε εξαιρετικά **πολωμένα** κοινωνικά συστήματα όπου μια σειρά από εσωτερικές συγκρούσεις διαφορετικών ειδών επιβάλλονται η μία στην άλλη, δεν υπάρχει σχεδόν κανένας κοινός ορισμός της κατάστασης, που να δεσμεύει όλα τα μέλη της κοινωνίας σε ευρέως διαδεδομένη αντίληψη.

Στο βαθμό που κοινωνικές τομές διακρίνουν ομάδες σε αντίπαλα στρατόπεδα, έτσι ώστε δεν υπάρχει καμία κοινότητα των σκοπών μεταξύ των μερών, όταν ένα μέρος δεν είναι διατεθειμένο να αποδεχθεί τον την κατάσταση του πολέμου όπως την αντιλαμβάνεται το άλλο, η απόφαση για τον τερματισμό αποτελεί μάλλον αδύνατη επιχείρηση. Σε τέτοιες περιπτώσεις, μια εκ των προτέρων διευθέτηση των βαθμίδων στο πλαίσιο ενός σαφή ορισμού της νίκης και της ήττας, μπορεί να είναι η προϋπόθεση για την συμφωνία, επί μιας τόσο σημαντικής απόφασης. Εναλλακτικά, απαιτείται ο επαναπροσδιορισμός της ισορροπίας ισχύος μεταξύ των ομάδων, ώστε να υπερισχύσει η απόφαση της ισχυρότερης. Η ρωσική προσωρινή κυβέρνηση μετά την επανάσταση του 1917, ήταν συνεχώς σε αμφισβήτηση από το διογκούμενο μπολσεβίκικο κόμμα,

¹¹⁸ Coser A. Lewis , "The Termination of Conflict" p. 350.

συνεπώς δεν ήταν σε θέση, είτε να διεξάγει αποτελεσματικό πόλεμο ή να συνάψει συμφέρουσα ειρήνη. Όταν οι μπολσεβίκοι κατέλαβαν την εξουσία, όρισαν εκ νέου την επικρατούσα κατάσταση και η ειρήνη Brest Litowsk μπορούσε πια να συναφθεί.

Σε δημοκρατικές χώρες μάλιστα, τα κόμματα της αντιπολίτευσης καθότι δεν περιορίζονται αυταρχικά στο πλαίσιο της ελεύθερης επικοινωνίας, κοινοποιούν πρόσθετες πληροφορίες σε τρίτους και ενδεχομένως αντιπάλους σχετικά με την αξιοπιστία των σημάτων που στέλνονται από τους πολιτικούς ηγέτες, στα πλαίσια μιας διαπραγμάτευσης για τον τερματισμό του πολέμου. Συνεπώς οι αντίπαλοι, εφοδιασμένοι με ακριβέστερες πληροφορίες, αναθεωρούν τη διαπραγματευτική τους στάση. Αυτό σημαίνει ότι σε δημοκρατικά πολιτεύματα, είναι δαπανηρό να εκπέμπονται αναληθείς ισχυρισμοί ή μπλόφες, αλλά να τηρούνται διαπραγματευτικές θέσεις - ακόμα και εάν αφορούν σε πόλεμο - πιο διαφανείς και αξιόπιστες. Έτσι αναπτύσσεται καλλιέργεια βελτιωμένων συνθηκών ανταγωνισμού που κάνει τον τερματισμό πιθανότερο.¹¹⁹

4.5.3 Καθοδήγηση από την Ηγεσία

Ακόμα και όταν δεν υπάρχουν τόσο χαρακτηριστικές διαιρετικές τομές σε μια κοινωνική δομή, οι ανέκαθεν υπάρχουσες **αποκλίσεις στην οπτική** μεταξύ των ηγετών και του λαού, των κυβερνώντων και των κυβερνώμενων, απαιτεί σημαντικές προσπάθειες από μέρος των πρώτων, ώστε να πείσουν τους κυβερνώμενους να δέχονται τον ορισμό τους, για την κατάσταση του πολέμου. Όπως κατά την έναρξη του πολέμου, ο ηγέτης οφείλει να πείσει το λαό ότι η θυσία που απαιτεί από αυτούς, θα έχει συνολικό ωφέλιμο αποτέλεσμα και ότι η σύγκρουση, αφορά τα ευρέα συμφέροντα του συνόλου και όχι τα στενά της κορυφής, έτσι επίσης είναι σε θέση να πείσει το λαό, ότι η αποδοχή της ήττας είναι δικαιολογημένη, ακόμη και επιθυμητή. Για να κάνει την ήττα «εύπεπτη» μπορεί να απαιτηθεί άλλη τόση πολλή προσπάθεια, όσο και να κάνει ένα πόλεμο επιθυμητό.¹²⁰

Οι ηγέτες διαφέρουν τυπικά από το λαό, όχι μόνο από την άποψη των κοινωνικών προοπτικών, αλλά και στους γνωστικούς ορίζοντές, που τους καθιστούν

¹¹⁹Prins Brandon C. and Daxecker Ursula, "Committed To Peace: Liberal Institutions and the Termination of Rivalry", p. 26.

¹²⁰Coser Lewis, "The Termination of Conflict", p. 351.

ικανότερους να εκτιμούν τις συνέπειες και τα σχετικά πλεονεκτήματα από ένα τερματισμό πολέμου. Ένας ηγέτης που προβλέπει την ήττα, η οποία δεν είναι ακόμη ορατή από το λαό, προσαρμόζει τη στρατηγική του, στην ανάγκη να τους πείσει ότι θα μπορούσε σε ένα βαθμό να αποβεί επωφελής. Δηλαδή να ερμηνεύσει μια μερική ήττα με τέτοιο τρόπο ώστε να φαίνεται ως τουλάχιστον μια μερική νίκη.¹²¹

Η τάση να υπερβάλλονται από τους ηγέτες, τα συμφέροντα που διακυβεύονται σε έναν πόλεμο συχνά οδηγεί σε χαρακτηρισμό μιας σύγκρουση ως «σύγκρουση των βασικών πολιτικών «ιδεολογιών». Πριν από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, σχεδόν κάθε σύγκρουση αναγόταν σε αγώνα μεταξύ της δημοκρατίας και του κομμουνισμού. Τέτοιες στάσεις - θεμελιώδεις πεποιθήσεις και από τις δύο πλευρές, περιορίζουν τις δυνατότητες για συμβιβασμό. Ως εκ τούτου, μια «ιδεολογική υποτίμηση» ευνοεί τον τερματισμό του πολέμου.¹²²

Περεταίρω, η χροιά που έχει δοθεί από τους ηγέτες για την κατάσταση αλλά και τη μελλοντική προοπτική, διαμορφώνει αντιλήψεις που δύνανται να επηρεάζουν ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις για τον τερματισμό του πολέμου. Έτσι οι Βρετανοί και Γάλλοι πολίτες, οι οποίοι είχαν λάβει υποσχέσεις κατά τη διάρκεια του Α'ΠΠ, ότι η Γερμανία θα πρέπει να υποχρεωθεί να πληρώσει για τον πόλεμο. Ο D.Lloyd George, θέλοντας να κερδίσει τις επερχόμενες εκλογές, ικανοποιώντας τους πολίτες, κατέστρεψε τις πιθανότητες εξασφάλισης μιας σταθερής και διαρκούς ειρήνης για τη μεταπολεμική Ευρώπη.

4.5.4 Μεταστροφή της Κοινής Γνώμης

Η ιστορία έχει δείξει ότι η **κοινή γνώμη** μπορεί να **αλλάξει** κατά τη διάρκεια του πολέμου. Απότομα εάν προκύψει ένα σημαντικό γεγονός, που γίνεται αντιληπτό ως απειλητικό, αλλά και σταδιακά έως και ανεπαίσθητα, απουσία τέτοιου. Ανεξάρτητα από το ρυθμό, αυτές οι αλλαγές είναι σχετικά προβλέψιμες.¹²³

¹²¹ Αν οι Ιαπωνικές μάζες γνώριζαν (είχαν ενημερωθεί από τον αυτοκράτορα) ότι το μεγαλύτερο μέρος των ναυτικών και το ένα πέμπτο των αεροναυτικών δυνάμεων τους είχαν καταστραφεί στη Leyte (Οκτώβριος 1944), και ότι οι Η.Π.Α. είχαν τριπλάσιο αριθμό πλοίων και αεροπλάνων στον Ειρηνικό σε σχέση με όσα ποτέ είχαν παραχθεί ποτέ στην Ιαπωνία, το λαϊκό αίσθημα υπέρ της παράδοσης θα είχε διογκωθεί ισχυρά.

¹²² Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 48.

¹²³ Griffith Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, p. 22.

Πριν από τον πόλεμο, η κοινή γνώμη συνήθως διάκειται έντονα έναντι της συμμετοχής. Ίσως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν ο απομονωτισμός των Η.Π.Α. πριν από τον Β΄ΠΠ, αλλά και ο χαιρετισμός από την κοινή γνώμη της συμφωνίας Chamberlain - Hitler στο Μόναχο το 1939 για την επίτευξη «ειρήνη στην εποχή μας».

Όταν μια δύναμη **δεσμεύεται** στον πόλεμο, η κοινή γνώμη τάσσεται αναφανδόν υπέρ της νίκης. Αυτό μπορεί να ενταθεί ακόμη και με αύξηση των απωλειών και του κόστους, δεδομένου ότι ο πόλεμος εξελίσσεται νικηφόρα. Για όσο χρονικό διάστημα ο λαός αισθάνεται ότι θυσίες του δεν είναι μάταιες και ότι η νίκη είναι εφικτή, η υποστήριξη δεν θα ατονήσει. Στην πραγματικότητα, όσο περισσότερο η ηγεσία εμπλέκει το λαό στην πολεμική προσπάθεια, τόσο πιο πιθανό είναι η στήριξη να παραμείνει υψηλή, ιδίως μέσω των εκκλήσεων για πατριωτισμό. Έτσι ο πληθυσμός της Γερμανίας στο Β΄ΠΠ απάντησε στην συμμαχική στρατηγική των βομβαρδισμών, με μια ενισχυμένη αποφασιστικότητα για την αντίσταση, δίνοντας ώθηση στις ένοπλες δυνάμεις.

Σε περίπτωση που ο πόλεμος **χάνεται**, η κοινή γνώμη μπορεί να τείνει να σκληραίνει υπέρ του πολέμου, καθώς οι ένοπλες δυνάμεις (και ο λαός), αρχικά υποφέρουν τις καταστροφές και απώλειες. Καθώς οι απώλειες συνεχίζουν να αυξάνονται, η κοινή γνώμη θα στραφεί περισσότερο προς την κατεύθυνση αποδοχής της κατάστασης και παραίτησης, το οποίο σε περίπτωση προφανούς αδυναμίας ανατροπής του σκηνικού, η υποστήριξη θα καταρρεύσει, επιζητώντας τον τερματισμό του πολέμου.¹²⁴ Σε μια κατάσταση που φαινόταν μη αναστρέψιμη, η Ιαπωνία δεν μπορούσε να αντισταθεί μετά τις ατομικές βόμβες, καταδεικνύοντας την οριστική απώλεια της λαϊκής υποστήριξης. Όπως ωριμάζει η ιδέα του τερματισμού μέσω της αποδοχής των δεδομένων και της παραίτησης, η κοινή γνώμη ωθείται από την επιθυμία, για μια έκβαση του πολέμου, που θα δικαιολογήσει τις παρελθούσες θυσίες έως την επιθυμία για την παύση νέων θυσιών.¹²⁵

¹²⁴ Griffith Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, p. 23.

¹²⁵ Ikle Fred Charles, *Every War Must End*, p. 12.

Παρόμοιες μεταβολές στην κοινή γνώμη συμβαίνουν κατά τη διάρκεια **αδιέξοδου**, παρόλο που η μεταβολή σταματά πριν την κατάρρευση. Η αρχική υποστήριξη για την πολεμική προσπάθεια και επιθυμία για ένα τέλος που δικαιολογεί τις πάσης φύσεως απώλειες, φθίνει σε μια απλή αποδοχή των συνθηκών του πολέμου. Όπως ο πόλεμος συνεχίζει χωρίς πραγματική πρόοδο, οι θυσίες αυξάνονται και η γνώμη στρέφεται κατά του πολέμου, επιθυμώντας τον τερματισμό του. Αυτό φάνηκε στην περίπτωση της Κορέας, που αν και η κοινή γνώμη στις Η.Π.Α. υποστήριξε τη χρήση ατομικής βόμβας εναντίον των Κινέζων κομμουνιστών, ωστόσο καθώς ο πόλεμος έτεινε στο αδιέξοδο, η εθνική συμπεριφορά έδειχνε τάση για πρόωρη κούραση, καταβύθιση και απογοήτευση. Ασχέτως της κατάστασης του εμπολέμου, η εσωτερική κοινή γνώμη που έχει επηρεαστεί αρνητικά από τις συνεχείς απώλειες, μπορεί να επιδράσει στην επιλογή για τερματισμό του πολέμου απαιτώντας:

- Τερματισμό με κάποιο επίπεδο ικανοποίησης, για να δικαιολογηθούν οι θυσίες που έγιναν, αν και αυτές δικαιολογούν τη συνέχιση του πολέμου για επίτευξη πλήρους ικανοποίησης.
- Άμεσο τερματισμό του πολέμου, χωρίς την επίτευξη της τελικής επιθυμητής κατάστασης.
- Αποζημιώσεις από τους αντιπάλους κάτι που δεν ευνοεί την επίτευξη μακροπρόθεσμα μιας τελικής επιθυμητής κατάστασης.¹²⁶

Στο σύγχρονο κόσμο, η ακραία διαλεκτική συχνά χρησιμοποιεί την **προπαγάνδα** στο πρόβλημα του τερματισμού ή συνέχισης του πολέμου. Οι προπαγανδιστές τείνουν να αναφέρονται στο διακύβευμα ηθικών ή πολιτικών βάσεων, ανεξάρτητα της στρατιωτικής κατάστασης. Ως εκ τούτου η περιστασιακή μόδα τέτοιων συνθημάτων όπως «Όχι παράδοση υπό οποιασδήποτε συνθήκες» ή «καλλίτερα θάνατος παρά ατίμωση» στις κοινωνίες των αντιμαχομένων οδηγεί μάλλον σε ήττα. Η **αντιπροπαγάνδα** ή αλλιώς ψυχολογικές επιχειρήσεις, από την άλλη πλευρά, μερικές φορές εξάγει το συμπέρασμα ότι τα αντιπολεμικά επιχειρήματα μπορούν να επηρεάσουν τον εχθρό στην κατεύθυνση της παραίτησης, ανεξάρτητα της στρατιωτικής τάσης.¹²⁷

¹²⁶ Legier-Topp Linda, *War Termination: Setting Conditions For Peace*, p. 13.

¹²⁷ Kecskemeti Paul, *Strategic surrender: The politics of victory and defeat*, p. 15.

Η παντελής απουσία της δημόσιας επιρροής, από την άλλη πλευρά, μπορεί να ενισχύσει διαπραγματευτική θέση των αντιμαχομένων, όπως στις περιπτώσεις του Βορείου Βιετνάμ και της Βόρειας Κορέας, που επέλεξαν να αγνοήσουν τα δεινά του τους λαών κατά τη διάρκεια της παρατεταμένης διαδικασίας διαπραγμάτευσης. Αντίθετα η κυβέρνηση των Η.Π.Α., ενεργούσε διαπραγματευτικά κάτω από πίεση της κοινής γνώμης για να ολοκληρωθεί η διαδικασία το ταχύτερο δυνατόν.¹²⁸

4.5.5 Η Εσωτερική Δυναμική της Διαδικασίας Τερματισμού του Πολέμου

Απαιτείται χρόνος για μια κυβέρνηση να λαμβάνει και να επεξεργάζεται πληροφορίες, να οικοδομεί συναίνεση και να καταλήγει σε μια απόφαση. Η αρνητική χρησιμότητα αποτελεί το κατώφλι, που οδηγεί σε αναζήτηση τερματισμού του πολέμου, προκαλώντας σοβαρές αλλαγές στην κατάσταση. Στη δυναμική της διαδικασίας λήψης απόφασης τερματισμού του πολέμου στο εσωτερικό του ηττημένου, εντοπίζεται μια **διαδοχή ενεργειών** που αρχίζει από ένα «σημείο πρόβλεψης» όπου το αποτέλεσμα του πολέμου είναι αντικειμενικά προβλέψιμο:¹²⁹

1. Μια σημαντική φατρία αναγνωρίζει την αρνητική τάση και προβλέπει την δυσμενή έκβαση.
2. Η ηγεσία προβλέπει στη συνέχεια το αποτέλεσμα.
3. Πραγματοποιείται πραξικόπημα, αποτυχημένο ή επιτυχημένο, από τη φατρία που ευνοεί τερματισμό του πολέμου επιδιώκοντας έλεγχο της κυβέρνησης.
4. Το κυβερνών καθεστώς αποφασίζει να επιδιώξει ειρήνη
5. Γίνεται εσωτερική αποδοχή των διαθέσιμων όρων.
6. Γίνεται δημόσια αποδοχή των όρων

Στην περίπτωση ενός εξαιρετικά πολωμένο έθνους ή συμμαχίας, αυτή η διαδικασία μπορεί να είναι αρκετά χρονοβόρα. Παράδειγμα αποτελούν οι Boer, όπου αδιαλλαξία επέβαλε τη συνέχιση του αγώνα για ένα χρόνο ακόμη, μετά τη διαπίστωση των συμμάχων τους Transvaalers, ότι ο αγώνας ήταν μάταιος

4.5.6 Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες η παρουσία των μέσων μαζικής ενημέρωσης στο

¹²⁸ Handel Michael, "The Study Of War Termination" p. 63.

¹²⁹ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 56.

πεδίο της μάχης σε ρόλο ενημερωτικό, χωρίς ή με μικρό βαθμό χειραγώγησης (λογοκρισία) είχε σοβαρό αντίκτυπο στην διαμόρφωση άποψης από τους πολίτες. Έτσι η μεταστροφή της κοινής γνώμης, για θέματα που σχετίζονταν με τον πόλεμο ήταν ταχύτατη, σε σχέση με τις χρονοβόρες διεργασίες που λάμβαναν χώρα παλαιότερα. Συνεπώς, ο τερματισμός ενός πολέμου υπό το βάρος μιας τέτοιας μετατόπισης της στάσης μπορεί να επέλθει ταχύτατα.¹³⁰

Κατά τη διάρκεια προηγούμενων πολέμων τα Μ.Μ.Ε. υποχρεώθηκαν σε λογοκρισία είτε για λόγους χειραγώγησης της κοινής γνώμης είτε για λόγους επιχειρησιακής ασφάλειας πληροφοριών τόσο στο εσωτερικό της κοινωνίας, όσο έξω από αυτήν, συνεπώς αρνητικά δεδομένα σπάνια αναφέρονταν από ευρείας απήχησης μέσα. Η δημόσια υποστήριξη του πολέμου τότε δεν είχε ενισχυθεί ή διαβρωθεί από τα Μ.Μ.Ε.¹³¹

Η ικανότητα των Μ.Μ.Ε. να καθοδηγούν την κοινή γνώμη αποτελεί θέμα συζήτησης από τον πόλεμο του Βιετνάμ και μετά. Κρίνεται ότι, ήταν ο αριθμός των απωλειών στο Βιετνάμ και οι συνθήκες των μαχών που δεν αποκρύβονταν, η αιτία της αποξένωσης του αμερικανικού κοινού. Μετά από το Βιετνάμ, ο ρόλος των μέσων ενημέρωσης μετατοπίστηκε από τρόπος επικοινωνίας και κοινοποίησης της επίσημης πολιτικής, σε ένα μέσο αμφισβήτησης, κατάκρισης και πιθανό αντίπαλο της κυβερνητικής πολιτικής. Σε αυτόν, τον πιο αντίδικο ρόλο, ο τύπος και η τηλεόραση αναμφισβήτητα επηρεάζουν τη δημόσια συζήτηση και γνωμοδοτούν σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Η αντιμωλία στάση μέσων ενημέρωσης, γίνεται πιο εκδηλωτική στην ήττα ή σε συνθήκες αδιεξόδου και λιγότερο εμφανής σε συνθήκες νίκης. Σήμερα, υποθέτοντας ότι το ευρύ κοινό, είναι άτομα ικανά να αφομοιώνουν και φιλτράρουν πληροφορίες, με κριτική διάθεση, θα πρέπει κανείς να αναμένει ότι η σχετική ικανότητα των Μ.Μ.Ε. να καθοδηγούν την κοινή γνώμη έχει μετριαστεί.¹³²

Κάποιοι θεωρούν τα Μ.Μ.Ε. στον σύγχρονο πόλεμο σαν ξεχωριστό δρώντα και

¹³⁰ Γεγονότα στη Σομαλία - οι τηλεοπτικές εικόνες ενός νεκρού αμερικανικού στρατιώτη ειδικών δυνάμεων που σέρνονταν μέσα στους δρόμους του Μογκαντίσου - δείχνουν ότι ένας «παράγοντας CNN», όπως ονομάστηκε αργότερα, μπορεί από μόνος του να αναγκάσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σε μια διαδικασία τερματισμού των συγκρούσεων.

¹³¹ Griffith Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, p. 25.

¹³² op. cit. p. 26.

τη λειτουργία τους να αποτελεί ξεχωριστή προσέγγιση. Ωστόσο καθόσον αποτελούν **μέσα** επικοινωνίας, η επιρροή τους διαχέεται σε όλες τις περιπτώσεις των παραπάνω προσεγγίσεων επηρεάζοντας **έμμεσα** (κάποιους από τους δρώντες) στη λήψη απόφασης τερματισμού του πολέμου. Συνεπώς, δεν καταγράφονται σαν ξεχωριστή προσέγγιση.¹³³

¹³³ Griffith Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, p. 6.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Ανάλυση της Έννοιας του Τερματισμού του Πολέμου

Δεχόμαστε τον πόλεμο για ένα σκοπό - ένα σκοπό που αξίζει - και ο πόλεμος θα τελειώσει όταν ο σκοπός θα επιτευχθεί. Με τη βοήθεια του Θεού ελπίζω ότι δεν θα τελειώσει μέχρι να το πετύχουμε.

*Abraham Lincoln*¹³⁴

5.1 Γενικά

Ορισμένες κοινωνικές διαδικασίες είναι πεπερασμένες, δηλαδή, ορίζονται από τον μεταβατικό χαρακτήρα τους και τον τρόπο τερματισμού τους όπως θεσμικά προβλέπεται. Άλλες κοινωνικές διαδικασίες, ωστόσο, όπως η φιλία και η αγάπη, δεν έχουν κανένα ακριβές σημείο τερματισμού. Ακολουθούν ένα νόμο κοινωνικής αδράνειας στο βαθμό που συνεχίζουν να λειτουργούν, χωρίς ρητή διάταξη για τη διακοπή της πορείας τους, αλλά όταν απαιτείται γίνεται από τους συμμετέχοντες. Ο πόλεμος αποτελεί μια τέτοια διαδικασία ως εκ τούτου ο τερματισμός του παρουσιάζει, τα προβλήματα που είναι εγγενή σε μη πεπερασμένες διαδικασίες.¹³⁵

Ο τερματισμός του πολέμου έχει καταστεί μια υποκατηγορία του γενικότερου τομέα των μελετών για την ειρήνη, που καλύπτουν ευρεία θέματα όπως, η πρόληψη του πολέμου, η διατήρηση της ειρήνης, και ο αφοπλισμός. Το γεγονός αυτό αποτυπώνεται στην ανυπαρξία αυτόνομης βιβλιογραφίας. Ο όρος «τερματισμός του πολέμου» εκλαμβάνεται σαν μια μίξη αντιδράσεων που εκτείνεται από ιδεαλισμό και αποδοχή μέχρι σκεπτικισμό και κυνισμό στο αντίθετο άκρο, κάτι που οφείλεται στην έλλειψη πλήρης ορισμού.¹³⁶ Συνέπεια αυτού, οι επιστήμονες σιωπηρά να υποθέτουν ότι, όλοι έχουν συμφωνήσει για έναν κοινό ορισμό στους τομείς που τους αφορούν - αν και ακόμη έχουν δυσκολία στην επίτευξη συμφωνίας σχετικά με το τι συνιστά πόλεμο.¹³⁷ Στην πραγματικότητα, υπάρχει μια **σημασιολογική και επιστημολογική** σύγχυση.¹³⁸

Υπό ευρεία έννοια ο τερματισμός του πολέμου **περιλαμβάνει** τον

¹³⁴ Cushing Daniel, *War Termination And Our Cultural Heritage*, p. 3.

¹³⁵ Coser A. Lewis, "The Termination of Conflict" p. 347.

¹³⁶ Allotey Sam, Chesonis Mike et al., *Planning and Execution of Conflict Termination*, p. viii.

¹³⁷ Pillar Paul, *Negotiating Peace: War Termination as a Bargaining Process*, p. 12.

¹³⁸ Handel Michael, "The Study Of War Termination", p. 51.

προγραμματισμό και την εκτέλεση, από το σχεδιασμό πριν αρχίσει ο πόλεμος μέχρι και τις διαπραγματεύσεις μετά από μια ανακωχή, προκειμένου να επιλυθούν κατά το δυνατό αιτίες που τον προκάλεσαν, ώστε να εγκατασταθεί μια βιώσιμη ειρήνη. Υπό στενότερη έννοια, θα μπορούσε να είναι η διαδικασία λήψης απόφασης για το πότε και πώς θα παύσουν οι εχθροπραξίες. Όμως έτσι δεν περιγράφεται πλήρως η έννοια, καθώς η έναρξη, η διεξαγωγή και η δυναμική της ίδιας της σύγκρουσης, προσκρούουν, με τρόπους που αψηφούν τον καθορισμό αναλυτικών ορίων. Ο τερματισμός του πολέμου αποτελεί κυρίως διαδικασία λήψης απόφασης, που αντιμετωπίζει πολλαπλά και σύνθετα διλήμματα, όπως πολιτικά, οικονομικά, ακόμη και ηθικά. Η λογική υποδεικνύει ότι μια τέτοια διαδικασία **μπορεί να απομονωθεί** για ανάλυση.¹³⁹

Ο τερματισμός του πολέμου, θα πρέπει να αποσυνδέεται εννοιολογικά από την επίλυση της σύγκρουσης (conflict resolution) καθώς η δεύτερη αποτελεί μακρόχρονη διαδικασία για ένα πολιτικό πρωτίστως πρόβλημα που ίσως απαιτεί στρατιωτική επέμβαση για την επιτυχή επίλυση του.¹⁴⁰

5.2 Ανάλυση της Έννοιας του Τερματισμού του Πολέμου

5.2.1 Γιατί οι Πόλεμοι Τερματίζονται

Το ερώτημα γιατί οι πόλεμοι τερματίζονται είναι στενά συνδεδεμένο με την κατάληξη του πολέμου. Με την εξαίρεση της εξόντωσης ή της εκδίωξης, (μετάβασης εξουσίας) παρατηρείται σε όλους τους τύπους των τερματισμών, σε κάποιο βαθμό, ρητή ή σιωπηρή συμφωνία. Προφανώς, το ύψος των σχετικών «δούναι και λαβείν», ποικίλλουν δραματικά, από τη διαπραγμάτευση για μια συνθήκη ειρήνης μέχρι τη σιωπηρή κοινή αντίληψη που δημιουργεί το σκηνικό από μια κατά τα άλλα «άνευ όρων» παράδοση.¹⁴¹ Ακόμη και η μονομερής απόσυρση απαιτεί τη συναίνεση της άλλης πλευράς, για τη μη καταδίωξη της αποσυρόμενης δύναμης. Κατά συνέπεια, εκτός από σπάνιες περιπτώσεις **μονομερούς επιβολής**, οι πόλεμοι τελειώνουν, επειδή και οι δύο πλευρές, τουλάχιστον σιωπηρά, **συμφωνούν να σταματήσουν τις εχθροπραξίες** με την προοπτική σταθερής ειρήνης.

¹³⁹ Brade Bruce *Termination: Why don't we plan for it?* p. 2.

¹⁴⁰ Flavin William, "Planning for Conflict Termination and Post-Conflict Success", p. 96.

¹⁴¹ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 24.

Οι εμπόλεμοι αναλαμβάνουν δράσεις για τον τερματισμό του πολέμου, όταν δεν είναι πια συμφέρον να συνεχίσουν τις εχθροπραξίες. Η απόφαση δεν έχει σαφή χρονικό πλαίσιο, καθώς οι παράγοντες που συμμετέχουν είναι πολλοί,¹⁴² ωστόσο, πρέπει να το αποφασίσουν ταυτόχρονα.¹⁴³ Η συμφωνία αυτή περιλαμβάνει κανόνες που τους επιτρέπουν να αξιολογήσουν την αντίστοιχη θέση ισχύος τους στον αγώνα. Κοινό συμφέρον τους οδηγεί, στο να δέχονται κανόνες που ενισχύουν την αμοιβαία εξάρτησή τους, στην επιδίωξη των ανταγωνιστικών τους στόχων. Σε κάθε περίπτωση, δεδομένου ότι η εκτιμήσεις των δύο πλευρών αρχίζουν να συγκλίνουν σε μια κοινή άποψη για το μέλλον, η πιθανότητα της διευθέτησης αυξάνει .

Ο F. Ikle διακρίνει τουλάχιστο τρεις αιτίες που οι αντίπαλοι βρίσκουν δυσκολότερο να τερματίσουν ένα πόλεμο από ότι να εισέλθουν σε αυτόν.

- Είναι δύσκολο να υπαναχωρήσουν σε ένα πόλεμο που επέλεξαν να συμμετάσχουν καθώς αναζητούνται καλύτερες συνθήκες από πριν. Επιπλέον, όσο μεγαλύτερη προσπάθεια και κόστος αφιερώνεται στον πόλεμο, τόσο περισσότερο είναι αποφασισμένοι να εμμένουν στους δικούς του όρους για ειρήνη.

- Η απόφαση για τερματισμό, είναι δύσκολη συναισθηματική και ψυχολογική διαδικασία. Η ηγεσία μπορεί να καταστεί τόσο αφοσιωμένη στον αρχικό τρόπο ενεργείας, που να αρνείται να λάβει υπόψη, το ρίσκο και το κόστος της συνέχισης του πολέμου, ή το όφελος από τον τερματισμό του. Συχνά ο πόλεμος συνεχίζεται με την ελπίδα της παρέμβασης ενός σύμμαχου, ή της κατάρρευσης της θέλησης του αντιπάλου, να συνεχίσει τον πόλεμο.

- Οι πόλεμοι διευθύνονται από γραφειοκράτες και ηγεσίες, όπου όταν αναζητείται τρόπος να τερματιστεί ο πόλεμος, συχνά ταλαντεύονται μεταξύ των προτεραιοτήτων του λαού και των προσωπικών τους συμφερόντων.¹⁴⁴

5.2.2 Απομάκρυνση από το «Ιδανικό»

Μια στρατηγική τερματισμού του πολέμου με στόχο τη γρήγορη ήττα του αντιπάλου με ελάχιστο κόστος (σε προσωπικό και μέσα) είναι θεωρητικά το **ιδανικό**. Όμως από την ανάλυση του τρόπου τερματισμού παρελθόντων πολέμων διαπιστώνεται ότι η εξέλιξη αυτή δεν είναι η κυρίαρχουσα και στην πράξη έχει αρκετά μειονεκτήματα.

¹⁴² Bostick Wallace, *Selected Factors Involved In War Termination*, p.19.

¹⁴³ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 55.

¹⁴⁴ Allotey Sam et al., *Planning and Execution of Conflict Termination*, p. 13.

Διεθνείς κανόνες, νομικά ή ηθικά ζητήματα, περιορισμένοι πόροι, και αντικρουόμενοι στόχοι, σε ένα όλο και περισσότερο αλληλοεξαρτώμενο περιβάλλον, είναι μόνο μερικές αιτίες που επιβάλλουν αυστηρούς περιορισμούς, στον αναμενόμενο ιδανικό τρόπο τερματισμού ενός πολέμου.¹⁴⁵ Επιπλέον, οι πόλεμοι συνασπισμών αποτελούν όλο και συνηθέστερη πρακτική όπου η εμπλοκή σε πολυμερείς διαδικασίες, αναγκαστικά θέτει άλλους περιορισμούς. Όλα αυτά, μαζί με τις απρόβλεπτες καταστάσεις που οφείλονται στην αντίδραση του εχθρού, μπορεί να καθυστερήσουν την ήττα του, οδηγώντας σε δαπανηρή κλιμάκωση, απώλεια της εγχώριας στήριξης, ή και τα δύο μαζί.

Η εξάρτηση από μια κατηγορηματική νίκη προβλέπει ακραίους στόχους στην επιθυμητή τελική κατάσταση, που πιθανότατα συναντά την πιο ακραία αντίσταση, γεγονός που παρατείνει τον πόλεμο αντί να τον περιορίσει.¹⁴⁶ Η λογική μιας τέτοιας στρατηγικής, μειώνει την αξία της συνολικής έννοιας του τερματισμού του πολέμου, οδηγώντας σε μη ιδανικές μεταπολεμικές λύσεις, που επισύρουν μελλοντικά προβλήματα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα θα μπορούσαν να κατατεθούν όπως, ο τρόπος τερματισμού του Α'ΠΠ καθώς φαίνεται να έσπειρε τους σπόρους του Β'ΠΠ, αλλά και οι στρατηγικές του Β'ΠΠ που απαίτησαν για την εξασφάλιση της ειρήνης, μια πολυετή κοστοβόρα ανάπτυξη αμερικανικών δυνάμεων την Ευρώπη.

Οι δραματικές αλλαγές στο διεθνές πολιτικό τοπίο που έχουν γίνει μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, τροποποίησαν τις συνθήκες που οι μελλοντικές συγκρούσεις θα διεξάγονται και διευθετούνται. Η απομάκρυνση ενός πολέμου μεταξύ υπερδυνάμεων, έχει ελαττωθεί σημαντικά και αυτόματα περιορισμοί έχουν τεθεί, στις συγκρούσεις που τερματίζονται εντός διακριτών πολιτικών και οικονομικών ορίων, με συνέπεια να οδηγούμαστε όλο και περισσότερο σε **περιορισμένους** αλλά πιο **σύνθετους πολέμους**.¹⁴⁷

5.2.3 Τερματισμός και Συμβολισμοί

Όσο και εάν οι ενέργειες του οιονεί νικητή, διευκολύνουν την πρόωρη λήξη της σύγκρουσης, η τελική απόφαση για τον τερματισμό του πολέμου ουσιαστικά λαμβάνεται από τον ηττημένο, καθώς αυτός αποφασίζει ότι έχει πράγματι ηττηθεί. Δεν

¹⁴⁵ Brade Bruce, *Termination: Why don't we plan for it?* p. 6

¹⁴⁶ Clausewitz Carl Von, *On War*, p. 81.

¹⁴⁷ Brade Bruce *Termination: Why don't we plan for it?*, p. 7.

είναι μόνο τα αντικειμενικά δεδομένα, αλλά η αντίληψη της κατάστασης που θα φέρει στο προσκήνιο την απαιτούμενη παραδοχή της ήττας. Ο Clausewitz, αναφέρει πως για να συμμορφωθεί ένας αντίπαλος, πρέπει να τοποθετηθεί σε μια κατάσταση η οποία είναι πιο καταπιεστική για αυτόν από τη θυσία που αναμένεται να υποφέρει με την ήττα του.¹⁴⁸ Αυτό όμως προσκρούει στην άγνωστη δυνατότητα του, να αξιολογήσει την κατάσταση. Δεδομένου ότι τέτοιες εκτιμήσεις είναι δύσκολες αφού δεν εξαρτώνται μόνο από ορθολογικούς υπολογισμούς, διευκολύνονται σε μεγάλο βαθμό από την ύπαρξη σημείων συμβολισμού.

Οι περισσότερες συγκρούσεις καταλήγουν σε συμβιβασμούς όπου συχνά είναι δύσκολο να διευκρινιστεί ποια πλευρά έχει αποκτήσει συγκριτικό πλεονέκτημα. Η δύναμη που ηττάται μπορεί να είναι πρόθυμη να σταματήσει την μάχη, αλλά σε καμία από αυτές τις περιπτώσεις δεν είναι πρόθυμη να αποδεχθεί την ήττα. Σε τέτοιες καταστάσεις αναγκάζεται να διερευνήσει τις πιθανότητες για μια συμβιβαστική λύση υπό την προϋπόθεση να παύσει να κυνηγά την χίμαιρα της νίκης, με βάση μια σωστή εκτίμηση της κατάστασης. Αυτό, διευκολύνεται από η διαθεσιμότητα των δεικτών της σχετικής ισχύος στη μάχη, με βάση ένα κοινό σύστημα συμβόλων.

Οι πόλεμοι όπου, η επίτευξη κάποιου στόχου, αποτελεί αυστηρά περιορισμένη και ορισμένη ορατή εκδήλωση (όπως η κατάληψη των κέντρων διοίκησης ή ο έλεγχος ενός αεροδρομίου), διαθέτουν προφανείς συμβολισμούς, κοινά αποδεκτούς και για τα δυο μέρη. Με την επίτευξη τέτοιων στόχων, η σύγκρουση μπορεί πλέον να θεωρηθεί ότι ολοκληρώθηκε με την επακόλουθη συναίνεση του ηττημένου. Όταν τέτοια αμοιβαία αποδεκτά συμβολικά στοιχεία δεν είναι διαθέσιμα, η ολοκλήρωση της σύγκρουσης θα είναι δυσκολότερη. Η φύση αυτών των συμβολικών ενδείξεων ποικίλλουν, συνεπώς θα πρέπει οι αντίπαλοι να εξακριβώνουν ποιες ενδείξεις θα γίνονται δεκτές από τον πιθανό ηττημένο, ως σύμβολα της ήττας.¹⁴⁹

5.2.4 Μη Αντιστρεψιμότητα και Αναλογία

Ένα σχετικά απλό μοντέλο (P. Kecsckemeti) υποστηρίζει ότι ο τερματισμός του πολέμου συνεπάγεται μια συμφωνία μεταξύ των αντιπάλων, ότι «η ένοπλη πάλη ως

¹⁴⁸ Clausewitz Carl Von, *On War*, p. 5.

¹⁴⁹ Coser A. Lewis, "The Termination of Conflict" p. 350.

μηχανισμός απόφασης παρήγαγε πολιτικά πειστικά αποτελέσματα, τουλάχιστον προς το παρόν». Ο τερματισμός περιλαμβάνει δύο βασικά ζητήματα, το στρατιωτικό αποτέλεσμα και εν συνεχεία το πολιτικό κέρδος. Κατά την άποψή του, η στρατιωτική έκβαση παρέχει τη βάση για τη διανομή των ανταποδόσεων, αλλά δεν καθορίζει το εύρος των ανταποδόσεων, ανάλογα και άμεσα. Στην ουσία, η κατάληξη της στρατιωτικής σύγκρουσης καθορίζει τη σχετική διαπραγματευτική δύναμη των μερών.

Αν το δεδομένο αποτέλεσμα θα γίνει αποδεκτό από όλες τις πλευρές ως τερματικό και δεν θα συνεχίσει η σύγκρουση, κρίνεται από συγκεκριμένα στιβαρά κριτήρια. Την «αναλογία» και τη «μη αντιστρεψιμότητα».¹⁵⁰

➤ Η αρχή της **μη αντιστρεψιμότητας** παρέχει ένα ορθολογικό κριτήριο, για την επιλογή μεταξύ της συνέχισης ή τερματισμού των εχθροπραξιών, αντανakλώντας στην πραγματικότητα μια οριακή κατάσταση, στο εύρος των πιθανοτήτων. Παρά τη δυσμενή εξέλιξη της μάχης για κάποιο αντιμαχόμενο, αυτός ενδεχομένως ακόμα, να μην έχει κινητοποιημένες όλους τους διαθέσιμους πόρους (π.χ. εφεδρείες). Για τη λήψη απόφασης κρίνεται, αν η τάση μπορεί να αντιστραφεί με την εφαρμογή αυτών των πρόσθετων πόρων, ή αν το σημείο κορύφωσης έχει ξεπεραστεί, γεγονός που σημαίνει ότι περαιτέρω προσπάθεια, επιφέρει μόνο πρόσθετο κόστος και απώλειες χωρίς πραγματικά να βελτιώνει την υπάρχουσα ισορροπία δυνάμεων. Μόλις η στρατιωτική τάση σταθεροποιείται και δεν είναι πλέον αναστρέψιμη, είτε με ροπή προς την ήττα, είτε προς το αδιέξοδο, η ορθολογική απόφαση είναι να τερματιστεί ο πόλεμος. Μειονέκτημα αποτελεί το γεγονός ότι η μη αντιστρεψιμότητα είναι πολύ πιθανό να αναγνωριστεί πολύ μετά από τον ορισμό της, με αποτέλεσμα μάταιη προσπάθεια και συσσωρευμένες απώλειες, με κίνδυνο διασπάθισης της εναπομένουσας διαπραγματευτικής δύναμης του ηττημένου.¹⁵¹

➤ Η συνολική προσπάθεια που έχει αναληφθεί από ένα εμπόλεμο δεν καθορίζεται αποκλειστικά από το στόχο της επίτευξης της καλύτερης δυνατής κατάληξης μιας στρατιωτικής σύγκρουσης.¹⁵² Εξαρτάται επίσης από το μέγεθος των πολιτικών κερδών και ζημιών που διακυβεύονται. Ακόμα και όταν ένας αντιμαχόμενος

¹⁵⁰ Kecskemeti Paul, "Political Rationality in Ending Wars," p. 107.

¹⁵¹ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 43.

¹⁵² op. cit., p. 31.

κρίνει, ότι η πρόσθετη προσπάθεια θα μπορούσε να ανατρέψει τη στρατιωτική τάση, μπορεί να αποφασίσει να τελειώσει η σύγκρουση, στη βάση της επικρατούσας στρατιωτικής κατάστασης. Ως εκ τούτου, η δεύτερη αρχή, είναι η αναλογία μεταξύ της προσπάθειας και του πολιτικού διακυβεύματος.¹⁵³

5.2.5 Νέα Ισορροπία Ισχύος

Ένας άλλος χρήσιμος τρόπος σύλληψης του τερματισμού του πολέμου, είναι η εικόνα, του τελικού σταδίου της διαδικασίας για την επίτευξη μιας νέας ισορροπίας ισχύος. Η πιθανότητα να τερματιστεί η σύγκρουση, χωρίς ολοκληρωτική νίκη, εξαρτάται από τη δυνατότητα επίτευξης συναίνεσης, ως προς σχετική ισχύ. Υπό αυτή την έννοια, ο πόλεμος είναι ένας μηχανισμός, στην οποία οι πλευρές αγωνίζονται, να αποκτήσουν δεσπόζουσα θέση και να επιβάλουν τη θέλησή τους στον αντίπαλο.

➤ Το **πρώτο** στοιχείο της νέας ισορροπίας δυνάμεων είναι ότι οι αντιμαχόμενες πλευρές αντιλαμβάνονται καλύτερα, τα αμοιβαία συμφέροντα τους και είναι πρόθυμοι να ζήσουν με κάποιο βαθμό ικανοποίησης τους, όπως προέκυψε από την αντιπαράθεση. Εκτός από την περίπτωση της ολοκληρωτικής νίκης, ο πόλεμος τερματίζεται με κάποιο έμμεσο ή ρητό συμβιβασμό, όπου το κόστος της επιπλέον σύγκρουσης, δεν μπορεί πλέον να δικαιολογηθεί από τα συμφέροντα που τείνει να εξασφαλίσει. Έτσι τερματίζεται όταν μια νέα ισορροπία δυνάμεων, που υποστηρίζει μια νέα δομή προσδοκιών εγκαθίσταται και γίνεται αποδεκτή από τις δύο πλευρές ως βάση για τις μελλοντικές τους σχέσεις.¹⁵⁴

➤ Το **δεύτερο** στοιχείο, είναι η ικανότητα κάθε πλευράς να συνεχίσει να επιδιώκει τη σύγκρουση και να επιτύχει τα συμφέροντά της. Ο πόλεμος είναι μια διαδικασία «δοκιμής της πραγματικότητας». Έτσι ο F. Ikle παρατήρησε ότι, «όταν τα έθνη προετοιμάζονται για πόλεμο μεταξύ τους, έχουν αντιφατικές προσδοκίες για την πιθανή διάρκεια και την έκβαση του πολέμου.»¹⁵⁵ Πολλοί συγγραφείς έχουν σχολιάσει σχετικά, το ρόλο της **αντίληψης** και της **αβεβαιότητας** στην απόφαση να εισέλθει κανείς σε πόλεμο. Η πραγματικότητα του πολέμου δίνει απάντηση και στα δύο. Πριν

¹⁵³ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*; p. 32 ή Kecskemeti Paul, "Political Rationality in Ending Wars," p. 109.

¹⁵⁴ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 27.

¹⁵⁵ Ikle Fred Charles, *Every War Must End*, pp. 17-37.

την έναρξη, εκτιμήσεις πληροφοριών τείνουν να επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες, μετρήσιμες δυνατότητες. Άλλα στοιχεία, όπως η εκπαίδευση, η ικανότητα των ηγετών, και η αποφασιστικότητα των μαχητών είναι πολύ πιο δύσκολο να εκτιμηθούν. Κατά συνέπεια, οι εκτιμήσεις μπορεί να αποκλίνουν πολύ από την πραγματικότητα. Μετά την πρώτη μεγάλη μάχη, και οι δύο πλευρές έχουν μια πολύ πιο αντικειμενική εκτίμηση της σχετικής τους ισχύος. Καθώς ο πόλεμος συνεχίζει, μια παρόμοια διαδικασία λαμβάνει χώρα σε εσωτερικό επίπεδο, όπου το κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό κόστος του πολέμου αποκαλύπτεται. Τελικά, μια νέα ισορροπία ισχύος ιδρύεται που αντανακλά με ρεαλισμό τις δυνατότητες κάθε πλευράς, για την επίτευξη των αντιτιθεμένων συμφερόντων.

➤ Το **τρίτο** στοιχείο στη νέα ισορροπία δυνάμεων είναι μια νωπή αμοιβαία εκτίμηση της **θέλησης** του αντιπάλου, η οποία είναι «η πιο αόριστη και ασαφής από τις ψυχολογικές μεταβλητές». Η αποφασιστικότητα της κάθε πλευράς να συνεχίσει γι την εξασφάλιση των συμφερόντων της θα αποδειχθεί στη σύγκρουση.

Έτσι, ο πόλεμος θα τερματιστεί όταν η σύγκρουση διευκρινίζει σαφώς μια νέα ισορροπία δυνάμεων που βασίζεται σε μια νέα εκτίμηση των σχετικών **συμφερόντων**, **ικανοτήτων** και **θέλησης**. Αυτό οδηγεί σε μια νέα δομή των προσδοκιών, που θα αποτελέσουν το μεταπολεμική status quo. Η αποκατάσταση μιας νέας ισορροπίας της ισχύος, είναι η μόνη «αναγκαία και ικανή» συνθήκη τερματισμού του πολέμου.¹⁵⁶

5.3 Στρατηγική και Τερματισμός του Πολέμου

5.3.1 Πολιτική Επιλογή και η Στρατιωτική Διάσταση του Τερματισμού του Πολέμου

Τα **(εθνικά)**¹⁵⁷ **συμφέροντα** εξασφαλίζονται με δράσεις των μέσων της (εθνικής) ισχύος. Τα συμφέροντα αυτά παράγουν αντίστοιχους **στόχους**,¹⁵⁸ για την επίτευξη των οποίων δραστηριοποιείται συνδυασμός οικονομικών, πολιτικών και στρατιωτικών μέσων. Από αυτά, τα στρατιωτικά μέσα ασκούν πραγματική βία ή

¹⁵⁶ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 29.

¹⁵⁷ Αναφέρεται εντός παρένθεσης καθώς ενδεχομένως να μην αφορά κρατική οντότητα. Όπου δεν θα αναφέρεται η λέξη, θα υπονοείται, όπου έχει εφαρμογή.

¹⁵⁸ Griffith Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, p. 3.

παραστάσεις χρήσης βίας. Ο συνδυασμός των μέσων ισχύος με τρόπους - μεθόδους για την επίτευξη των στόχων, καθορίζουν την **(εθνική) στρατηγική**.

Τα σχετικά με τον πόλεμο στοιχεία που κυρίως περιλαμβάνονται στην (εθνική) στρατηγική, είναι: (α) η διατύπωση των **(εθνικών) στρατηγικών στόχων** και (β) ο καθορισμός των προϋποθέσεων υπό τις οποίες μια **σταθερή ειρήνη** θα επιτευχθεί. Η διαύγεια των στρατηγικών στόχων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τον σαφή καθορισμό των επιχειρησιακών και τακτικών αντίστοιχα. Ο τερματισμός του πολέμου είναι κάτι περισσότερο από την ολοκλήρωση των εχθροπραξιών, τείνοντας στην επίτευξη των στρατηγικών στόχων. Αποτελεί ένα βήμα προς την επιθυμητή τελική κατάσταση, παρέχοντας το υπόβαθρο για μεταπολεμικές δραστηριότητες άλλων μορφών εθνικής ισχύος.¹⁵⁹ Για τον στρατιωτικό διοικητή, ο τερματισμός του πολέμου είναι απλώς η μετάφραση των δύο συστατικών της εθνικής στρατηγικής σε μια στρατιωτική τελική κατάσταση.¹⁶⁰

Η **στρατιωτική στρατηγική** ορίζει την εφαρμογή των στρατιωτικών μέσων για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων δηλαδή μια περαιτέρω σύνδεση, στόχων, τρόπων και μέσων. Διαμορφώνεται από την εκτελεστική εξουσία και συμπληρώνεται από τους στρατιωτικούς διοικητές, με την ανάπτυξη των περιφερειακών στρατηγικών. Οι περιφερειακές στρατηγικές ορίζουν σχέδια και αποστολές σε χαμηλότερα επίπεδα, επιχειρησιακό και τακτικό.¹⁶¹

Είναι αυτονόητο ότι η στρατιωτική στρατηγική γενικά αποσκοπεί στο να υποχρεώσει τον εχθρό να σταματήσει να μάχεται. Ο τρόπος με τον οποίο οι εκστρατείες επιλέγονται, σχεδιάζονται και διεξάγονται, σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με το πώς, γιατί και πότε ο πόλεμος τερματίζεται. Οι στρατηγικές τερματισμού του πολέμου αποτελούν διεπαφή μεταξύ υψηλής στρατηγικής και στρατιωτικής στρατηγικής, όπου η **στρατιωτική τέχνη συναντά τον πολιτικό περιορισμό** κάτι που αποτελεί δύσκολη συγκυρία.¹⁶² Περαιτέρω, συνδέουν την επίλυση της σύγκρουσης, με την επιθυμητή κατάσταση ειρήνης. Συνεπώς ο τερματισμός του πολέμου αποτελεί **πολιτική**

¹⁵⁹ Wojdakowski Walter, *Conflict Termination: Integrating The Elements Of Power In Today's Changing World*, p. 12.

¹⁶⁰ Fondaw Jeffrey, *Conflict Termination – Considerations For The Operational Commander*, p. ii.

¹⁶¹ Griffith Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, p. 4.

¹⁶² Brade Bruce, *Termination: Why don't we plan for it*, p. 3.

επιλογή.¹⁶³

Ασφαλώς αναγνωρίζεται ότι η επιθυμητή τελική κατάσταση (end state) που ορίζεται κατά τα αρχικά στάδια του πολέμου (ιδεωδώς προ της έναρξης των εχθροπραξιών), σχεδόν πάντα τροποποιείται με την πρόοδο των γεγονότων. Αυτό ωστόσο, δεν αναιρεί την ανάγκη επακριβούς και σαφούς ορισμού των τελικών επιθυμητών συνθηκών, κατόπιν προσεκτικού διάλογου μεταξύ πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας εξασφαλίζοντας έτσι, ότι θα είναι συγχρόνως **πολιτικά αποδεκτές** και **στρατιωτικά εφικτές**.¹⁶⁴

5.3.2 Καθορισμός και Τροποποίηση των Στόχων

Κανείς δεν ξεκινά έναν πόλεμο - ή μάλλον κανείς ηθελημένα, χωρίς να είναι σαφές τι και πως σκοπεύει να επιτύχει με αυτόν. Σχεδόν κάθε μελέτη τερματισμού του πολέμου, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, η αποτυχία να καθοριστούν στόχοι, είναι το πιο συνηθισμένο εμπόδιο για τον ορθολογικό τερματισμό, ενώ για αποτυχία συνολικά στον πόλεμο επίσης ενοχοποιούνται οι αστοχίες στον τρόπο σκέψης, μέσα από τους **τεθέντες στόχους**. Χωρίς την απαιτούμενη σαφήνεια τους, δεν είναι καν δυνατή η αντικειμενική και ακριβής εκτίμηση του κόστους και των οφελών. Στρατηγικές τερματισμού δεν μπορεί να επινοηθούν ούτε αντίστοιχες αποφάσεις μπορεί να ληφθούν απουσία σαφών στόχων.

Η προσοχή στον καθορισμό των στόχων είναι προαπαιτούμενο, καθώς τα εμπόδια είναι πολλαπλά. Έτσι δονκιχωτικές εγχώριες πολιτικές πιέσεις, μπορούν να υπονομεύσουν την προθυμία να καθοριστούν περιορισμένοι στόχοι, για την αντιμετώπιση του δυνητικά υψηλού κόστους του πολέμου.¹⁶⁵ Συχνά, οι στόχοι φέρουν **διφορούμενες** έννοιες, ώστε η επιτυχία να αποτελεί ευρεία έννοια και έτσι να σώζεται η αξιοπιστία, ενώ κοινοποιούνται σκόπιμα **ασαφείς**, προκειμένου να παράσχουν διαπραγματευτικό χώρο για ελιγμούς.

Όποιος εισέρχεται σε ένα πόλεμο επιτιθέμενος ή αμυνόμενος, καθ' όλη τη διάρκεια, επιδιώκει συνειδητά στρατηγικούς στόχους, ακόμη και αν τροποποιούνται

¹⁶³ Thomas Timothy, *Conflict Termination and Military Strategy*, p. 24.

¹⁶⁴ Μαρτζούκος Βασίλειος, *Περί Τερματισμού Του Πολέμου*, σ. 36.

¹⁶⁵ Brade Bruce, *Termination: Why don't we plan for it?*, p. 11.

κατά την διάρκεια του. Μετά τις αρχικές μάχες γίνονται γνωστά πολύ περισσότερα στοιχεία για την ικανότητα του αντιπάλου γεγονός που οδηγεί σε επανεκτιμήσεις και αποφάσεις για τον πόλεμο με βάση τα αρχικά διατυπωθέντα συμφέροντα. Εάν οι σχετικές αποφάσεις ήταν απόλυτα λογικές και βασίζονταν σε λογικές εκτιμήσεις, θα ήταν το ίδιο εύκολο ο τερματισμός του πολέμου, όσο εύκολο είναι να εισέλθει κανείς σε αυτόν. Η πραγματικότητα ωστόσο είναι εντελώς διαφορετική, αφού οι αντιμαχόμενοι ως γνωστόν δεν δρουν κατά τρόπο ενιαίο. Περεταίρω, εσωτερικές αλλαγές που συμβαίνουν κατά την διάρκεια του πολέμου όπως αλλαγές κυβερνήσεων, υπολειτουργία της διπλωματίας και μεταφορά επιρροής στα στρατιωτικά επιτελεία αποτελούν ενδεικτικές αιτίες. Οι ηγέτες συνήθως αποτυγχάνουν να διερευνήσουν εναλλακτικές λύσεις διαφορετικές αυτών, με τις οποίες έχουν ήδη δεσμευθεί, ενώ πολλές φορές έστω και ασυνείδητα χειραγωγούν σχετικές πληροφορίες ώστε να αφήνουν ανεμπόδιστες τις παλαιές τους αποφάσεις. Το ίδιο στοιχείο ωθεί τους πολιτικούς ηγέτες, περισσότερο να αποφεύγουν ανεπιθύμητα αποτελέσματα, παρά να επιτυγχάνουν τα επιθυμητά.¹⁶⁶

Στην απόφαση για τερματισμό του πολέμου εμπλέκονται συνήθως σύνθετες εσωτερικές αντίρροπες δυνάμεις που εκπορεύονται από τους ηγέτες, τους αρμοδίους της γραφειοκρατίας, τους θεσμούς και το λαό, οι οποίοι στηρίζονται στις διαφοροποιημένες εκτιμήσεις τους. Επιπλέον σε αυτή την διελκυστίνδα εμπλέκονται, η αντιπολίτευση που θέλει να υπερισχύσει, οι διπλωμάτες που επιθυμούν να προαγάγουν τους εαυτούς των σε ειρηνοποιούς, μέχρι και εκπρόσωποι συμφερόντων πολεμικών βιομηχανιών. Στο σκηνικό προστίθενται, στρατιωτικοί που δείχνουν αποστροφή για τον τερματισμό των εχθροπραξιών, πριν από την επίτευξη των καθορισμένων στόχων, θέλοντας να δικαιώσουν προηγούμενες αποφάσεις τους.¹⁶⁷ Ο κάθε ένας από τους εμπλεκόμενους δυνατόν να εκτιμά «λογικά», βασιζόμενος στις δικές του απόψεις, αλλά η σύνθεση αυτών, συνήθως παράγει όχι τις βέλτιστες, αλλά σίγουρα αργοπορημένες αποφάσεις, που είναι αποτέλεσμα συμβιβασμού. Στην πράξη ο πόλεμος συνεχίζεται πέραν του σημείου που επιβάλλει η «λογική» προσέγγιση.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Oberst David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, p. 48.

¹⁶⁷ Gilpin Michael, *Exit Strategy: The New Dimension In Operational Planning*, p. 29.

¹⁶⁸ Μαρτζούκος Βασίλειος, *Περί Τερματισμού Του Πολέμου*, σ. 29.

5.3.3 Πολιτικές και Στρατιωτικές Εκτιμήσεις και η Δυσχέρεια της Ορθής Επιλογής.

Ανεξάρτητα από την πληθώρα των υφισταμένων πληροφοριών, ηγετικά στελέχη κυβερνήσεων διαμορφώνουν «ευρείες» πολιτικές εκτιμήσεις και λαμβάνουν αντίστοιχες αποφάσεις, για τον τερματισμό του πολέμου, εν μέσω μεγάλης αβεβαιότητας. Η κατάσταση αυτή πολλές φορές δεν γίνεται συχνά αντιληπτή από τους πολιτικούς ηγέτες, με συνέπεια να αποφασίζουν, ενώ υπάρχουν ερωτήματα τα οποία ουδέποτε έχουν εξετάσει. (π.χ. Γαλλία 1939-40, κήρυξη πολέμου Hitler κατά των ΗΠΑ, Nasser κατά τον πόλεμο των 7 ημερών). Αυτό συμβαίνει, καθόσον οι πολιτικοί ηγέτες, συχνά αγνοούν τη στρατιωτική πραγματικότητα, αλλά και οι εκτιμήσεις των στρατιωτικών γίνονται επαρκώς πολύπλοκες.¹⁶⁹

Ακόμη και αν πολιτικοί και στρατιωτικοί μοιράσουν ιδεωδώς τις αρμοδιότητες και τις ευθύνες τους, υπάρχουν σοβαρές δυσκολίες στην επιλογή να τερματιστεί ένας πόλεμος. Τα συνήθη μέτρα στρατιωτικής επιτυχίας, όπως για παράδειγμα, έδαφος που καταλαμβάνεται, σχετική μαχητική ισχύ, σύγκριση απωλειών, κ.λπ. δεν είναι αρκετά για την πρόβλεψη, πολλώ δε μάλλον την καθοδήγηση της πορείας του πολέμου. Ιδανικά, η λήψη απόφασης συνθέτει τις εκτιμήσεις πολιτικών και στρατιωτικών ιθυνόντων. Η απόφαση διαμορφώνεται με βάση ένα σύνολο, πλέον διαφορετικών πληροφοριών και ενδείξεων (π.χ. στατιστικές δυναμικού στρατιωτικών πόρων) και αφηρημένων προβλέψεων (π.χ. του τρόπου αντιμετώπισης από τον εχθρό του κόστους της παράτασης του πολέμου). Όλα αυτά, υπό το πρίσμα διαφορετικού γνωστικού υπόβαθρου και περίσκεψης.

Η εκτίμηση των στρατιωτικών εξελίξεων χαρακτηρίζεται από μεγάλη αβεβαιότητα που υποδαυλίζεται από την ανυπαρξία συμφωνημένων κριτηρίων και διαδικασιών. Οι υπέρμαχοι και οι αντιτιθέμενοι στη συνέχιση του πολέμου, μπορούν πάντοτε να βρίσκουν στρατιωτικές εκτιμήσεις που υποστηρίζουν τις απόψεις τους, απομονώνοντας συγκεκριμένες στατιστικές (π.χ. απώλειες, αριθμός επιθέσεων, ηθικό, ενισχύσεις, συμμαχίες κλπ). Σε αυτά θα πρέπει να προστεθεί ενίοτε και ένας βαθμός μυστικοπάθειας και απόρρητης εξειδίκευσης, στους κόλπους των στρατιωτικών επιτελείων, που ενώ σπανίως επηρεάζουν την κυβέρνηση με ηθελημένα ψεύδη, συχνά

¹⁶⁹ Μαρτζούκος Βασίλειος, Περί Τερματισμού Του Πολέμου, σ. 16.

τείνουν να καλύπτουν εσφαλμένες ιδέες και επιχειρηματολογίες.¹⁷⁰

Οι συγκρούσεις που προκύπτουν συχνά μεταξύ των στρατιωτικών και των πολιτικών ηγεσιών για τους πολεμικούς σκοπούς, θέτουν σε κίνδυνο στρατιωτικές αξίες, ή περιορίζουν την χρήση των διαθέσιμων στρατιωτικών μέσων.¹⁷¹ Εν τέλει και σύμφωνα με τον Clausewitz σημειώνεται ότι οι πολιτικοί ηγέτες πρέπει να είναι γνώστες των στρατιωτικών υποθέσεων για την εξασφάλιση ότι η στρατιωτική ισχύς χρησιμοποιείται καταλληλότερα. Οποιαδήποτε σύγκρουση μεταξύ στρατιωτικών και πολιτικών στόχων, προκύπτουν από μια αποτυχία από τη μία πλευρά να καταλάβει την άλλη.

5.3.4 Σχεδιασμός για τον Τερματισμό του Πολέμου

Πολλοί πιστεύουν ότι ο τερματισμός του πολέμου, είναι **αυτορυθμιζόμενος**. Δηλαδή μετά από την κατανίκηση του εχθρού, όσο το δυνατόν γρηγορότερα με το ελάχιστο κόστος, μια πλευρά - η δική μας - επικρατεί στο πεδίο της μάχης και ο πόλεμος τελειώνει. Στη συνέχεια, μετά την παύση των εχθροπραξιών και τη συνθηκολόγηση, η πολιτική ηγεσία διαχειρίζεται τον ηττημένο. Αυτό έχει αφήσει να υπονοείται ότι, οι απαιτήσεις σχεδιασμού τερματισμού του πολέμου στη στρατιωτική στρατηγική είναι ελάχιστες. Μάλιστα ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η σχεδίαση μιας συγκεκριμένης στρατηγικής, δίνει την εντύπωση ότι οι στρατιωτικές δυνάμεις σχεδιάζουν για την ήττα ή την αποτυχία, ενώ αντίθετα η στρατηγική σχεδίαση, αναμένει τη νίκη. Ενδεικτικό είναι ότι μόλις το 1991 περιελήφθη πρώτη φορά σε στρατιωτικό εγχειρίδιο του αμερικανικού στρατού αναφορά του τερματισμού των συγκρούσεων.¹⁷²

Θεωρείται ότι ο στρατιωτικός διοικητής θα πρέπει να επικεντρώνεται στην νίκη ή αλλιώς να «καταλάβει το λόφο» και ως εκ τούτου, κάθε σχεδιασμός για τον τερματισμό του πολέμου ή στρατηγική εξόδου, αποσπά την προσοχή του και τους πόρους του για δραστηριότητες, που δεν συνδέονται με την πρωτογενή στρατιωτική του υποχρέωση. Αν ο στρατιωτικός σχεδιασμός ήταν σωστός, τότε η επιλογή του

¹⁷⁰ Μαρτζούκος Βασίλειος, *Περί Τερματισμού Του Πολέμου*, σ. 17.

¹⁷¹ Foster. James L. and Brewer Garry D., "And The Clock were Striking Thirteen: The Termination of War", p. 9.

¹⁷² Johnson Leah, *Non-Rational Considerations Towards Conflict Termination*, p. 1.

στρατιωτικού στόχου, ήταν ο σωστός «λόφος» και μόλις αυτός καταλήφθηκε αποτελεί πολιτική απόφαση η εκμετάλλευση του. Όμως σε λιγότερο από ιδανικές συνθήκες, ο σχεδιασμός ανατρέπεται, ο τερματισμός του πολέμου γίνεται ένα πολύ σύνθετο θέμα, όπου απαιτούνται αποφάσεις και τότε ο τερματισμός δεν μοιάζει καθόλου αυτορρυθμιζόμενος¹⁷³

Σε γενικές γραμμές, αυτή είναι η δουλειά του στρατιωτικού διοικητή θεάτρου επιχειρήσεων. Να προτείνει στην εκτελεστική εξουσία μια στρατιωτική στρατηγική, ευέλικτη αρκετά ώστε, να αποφέρει τα αναμενόμενα από πλευράς στρατιωτικής ισχύος, στο σύνολο των προσπαθειών για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων. Δεδομένων κατάλληλων κατασκευασμένων στρατηγικών στόχων, ο στρατιωτικός διοικητής επιλέγει τους σωστούς στρατιωτικούς στόχους και προσαρμόζει αντίστοιχα τα στρατιωτικά σχέδια. Η κατανόηση του πότε και πώς είναι επιθυμητό να τερματιστεί ο πόλεμος, αποτυπώνεται στο σχεδιασμό μέσω της στρατιωτικής στρατηγικής τερματισμού. Βασικά, η στρατιωτική στρατηγική τερματισμού καθίσταται ανάγκη όχι μόνο επειδή οι στρατιωτικές δράσεις συμβάλλουν και σχηματοποιούν το περιβάλλον πριν τον τερματισμό, αλλά επειδή μακρόχρονη εμπειρία δείχνει ότι **δεν θα γίνει αλλού**.¹⁷⁴ Επιθυμητό είναι, η ανάμειξη του διεθνούς, εσωτερικού και ατομικού επιπέδου ανάλυσης στη χάραξη στρατηγικών τερματισμού του πολέμου. Αυτά τα επίπεδα δεν είναι αμοιβαία αποκλειόμενα, ούτε προορίζεται να εφαρμόζονται ανεξάρτητα το ένα από το άλλο.¹⁷⁵

Υπάρχουν πολλές εγγενείς διχοτομήσεις μεταξύ οι πολιτικών και στρατιωτικών πεδίων ευθύνης - δράσης που κάνουν τη χάραξη μιας στρατηγικής εξόδου, δύσκολη. Είναι κατανοητό ότι κάθε πολιτική οντότητα, έχει τη δική της αντίληψη των όρων που χρησιμοποιούνται, για να περιγράψουν την επιθυμητή τελική κατάσταση. Ως αποτέλεσμα, οι τελικοί στόχοι συχνά φαίνονται ασαφής και με ευρεία διατύπωση, επειδή πρέπει να εγκριθούν από όλους εκείνους που συμμετέχουν στη σχεδίαση. Έτσι, μπορεί μια επιθυμητή τελική κατάσταση να ξεκινά με σαφής περιεκτικούς και μετρήσιμους στόχους, ωστόσο τη στιγμή που εγκριθεί σε όλα τα επίπεδα, θα έχει μετατραπεί σε δηλώσεις τύπου «ακίνδυνο και ασφαλές περιβάλλον», που μάλλον

¹⁷³ Brade Bruce, *Termination: Why don't we plan for it?* p. 3.

¹⁷⁴ op. cit, p. 4.

¹⁷⁵ Legier-Topp Linda, *War Termination: Setting Conditions For Peace*, p. 23.

επιδέχεται πολύπλευρης ερμηνείας. Εντός τέτοιων στρατηγικών στόχων που δηλώνονται γενικά, ο στρατιωτικός διοικητής προσπαθεί να προσαρμόσει ζητήματα που τον απασχολούν, όπως το τι να κάνει με έδαφος που κατέλαβε, πώς να φιλοξενήσει αιχμάλωτους πολέμου, ή πού να θάψει τους νεκρούς.

Σε ένα σύνθετο διεθνές περιβάλλον, σήμερα ο στρατιωτικός διοικητής είναι εξαιρετικά δύσκολο να διαχωρίσει τις ενέργειες του από την πολιτική και διπλωματική διαδικασία, καθώς μορφοποιεί με τις επιλογές του, την μελλοντική ειρηνευτική προσπάθεια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι επιχειρήσεις Desert Shield/Desert Storm, όπου ο στρατηγός Schwarzkopf σχεδίασε τις επιχειρήσεις έχοντας ρόλο, τόσο στρατιωτικό όσο και πολιτικό.¹⁷⁶ Μπορεί να μην επέτυχε αποφασιστική νίκη στα πλαίσια προσέγγισης «όλα ή τίποτα» - γεννώντας ατέρμονες συζητήσεις για το εάν η επιχείρηση σταμάτησε πολύ νωρίς - ωστόσο οι στρατιωτικές δυνάμεις, τερμάτισαν τις εχθροπραξίες, έχοντας δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την υποστήριξη της διπλωματίας και προστασία των ειρηνευτικών και ανθρωπιστικών αποστολών.

Η σχεδίαση για να εισέλθει κανείς σε μια σύγκρουση πολλώ δε μάλλον να εξέλθει από αυτήν δεν είναι απλό πράγμα. Αποτελεί μια διαδραστική διαδικασία μεταξύ διάφορων φορέων και κυβερνητικών υπηρεσιών, με το εξαγόμενο των συνεδριών να εξαρτάται κυρίως από τις διαφορετικές προσωπικότητες που συμμετέχουν. Η υπόθεση σε γενικές γραμμές είναι, ότι οι συμμετέχοντες είναι λογικοί άνθρωποι που βασίζουν τις αποφάσεις τους σε αντικειμενική ανάλυση κόστους-οφέλους. Ωστόσο αυτό δεν αποκλείει το γεγονός ότι κατά τη στιγμή της κρίσης, το βάρος ατομικών συμφερόντων να χρωματίσει την διαδικασία της σχεδίασης, σε ένα παιχνίδι διελκυστίνδας περιπλέκοντας τη διαδικασία.¹⁷⁷

5.4 Τερματισμός πριν την καταστροφή

5.4.1 Η Λύση της Κλιμάκωσης του Πολέμου

Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι εμπόλεμοι για διάφορους λόγους δεν

¹⁷⁶ Strednansky Susan, *Balancing The Trinity: The Fine Art Of Conflict Termination*, p. 13.

¹⁷⁷ op. cit., p. 15.

χρησιμοποιούν την μέγιστη ισχύ τους. Αυτό σημαίνει ότι οι επιλογές για τερματισμό του πολέμου είναι διπλά ακαθόριστες, καθ' όσον κάθε πλευρά μπορεί να παρουσιαστεί περισσότερο ειρηνική ή περισσότερο επιθετική. Καθώς ο πόλεμος παρατείνεται χρονικά πέρα των προβλέψεων, προκύπτει η απαίτηση εκπόνησης νέων σχεδίων. Εάν είναι αδύνατη η ολική υποταγή του εχθρού (ή δεν αξίζει το κόστος), είναι δύσκολο να εκτιμηθεί σε ποια έκταση οι περαιτέρω εχθροπραξίες, θα εξασφαλίσουν βελτιωμένους όρους ειρήνης. Ακόμη και αν έχουν προταθεί ακριβείς όροι ειρήνης από τις δύο πλευρές, δεν σημαίνουν πολλά, αφού οι συνεχιζόμενες εχθροπραξίες θα τους μεταβάλλουν.

Η κλιμάκωση του πολέμου δυνατόν να επιφέρει θετικό αποτέλεσμα εφ' όσον μέσω αυτού εξουδετερώνεται ο αντίπαλος και δεν προκαλείται παρέμβαση τρίτων. Η κλιμάκωση επιτυγχάνει το σκοπό της ενδεικτικά όπως παρακάτω: (α) Με την συντριβή των αντιπάλων δυνάμεων, (β) Με τον εξαναγκασμό προς μία ευνοϊκή συνθήκη, (γ) Με την ανατροπή της φιλοπόλεμης μερίδας του αντιπάλου και (δ) Με την αλλαγή γνώμης στους κρατούντες ηγέτες. Η κλιμάκωση επιφέρει αποτελέσματα μόνο όταν συνιστά υπέρμετρα δυναμική κίνηση (π.χ. ξαφνικός διπλασιασμός δυνάμεων). Σε διαφορετική περίπτωση πιθανόν να επιφέρει σκλήρυνση των όρων ειρήνης του αντιπάλου, λόγω υψηλού κόστους (π.χ. στάση Γαλλίας, Αγγλίας κατά τον Α' ΠΠ).

Η άποψη ότι η κλιμάκωση συντελεί στον τερματισμό ενός δυσχερούς πολέμου είναι τόσο ισχυρή που συχνά επηρεάζει ηγέτες που οι δυνάμεις τους βρίσκονται στα πρόθυρα της ολικής ήττας. Καθώς το αγωνιώδες δίλημμα, επιλογής της παράδοσης ή της ολικής καταστροφής, έρχεται εγγύτερα, η αίσθηση της πραγματικότητας για τους ηγέτες, φαίνεται να συρρικνώνεται. Αναζητώντας διανοητική απόδραση από το επίπονο δίλημμα, σχηματίζουν μία φανταστική «θαρραλέα κίνηση», η οποία ως δια μαγείας θα μεταβάλλει τις τύχες του πολέμου.

Η περίπτωση ενός αδιέξοδου και αδυναμίας κλιμάκωσης, συντείνει προς την υποβάθμιση των πολιτικών στόχων προκειμένου να τερματιστεί ο πόλεμος. Ειδικά η εφαρμογή περιορισμένων στρατιωτικών πόρων σε διαρκή αδιέξοδο αποτελεί ανάθεμα για τους μαχόμενους. Κατά συνέπεια η κλιμάκωση του πολέμου σημαίνει, για τη μία ή και την άλλη πλευρά, αναζήτηση νέων τρόπων τερματισμού του πολέμου, λόγω κόστους και ρίσκου, καθώς και νέες φιλοδοξίες με αποτέλεσμα τη διεύρυνση του

χάσματος και την πρόσθεση νέων απαιτήσεων. Τα δύο αντίθετα αυτά αποτελέσματα, δυσχεραίνουν τον τερματισμό του πολέμου.¹⁷⁸

5.4.2 Η πρόκληση Φθοράς σαν Διαπραγματευτική Στρατηγική

Στην προσπάθεια να τηρηθεί ο αντίπαλος στο ελάχιστο επίπεδο ανταπόδοσης του πολέμου και στο μέγιστο του κόστους, πολλές φορές λαμβάνονται αποφάσεις στα πλαίσια της διαπραγματευτικής στρατηγικής, που προκαλούν εντύπωση. Έτσι, προκαλούνται δαπάνες που οδηγούν σε νέες ισορροπίες, εξηγώντας περιπτώσεις, όπως εκείνες όπου αντιμαχόμενοι έχουν τερματίσει τον πόλεμο ενώ έχουν υποστεί σχετικά μικρές απώλειες ή συνέχισαν τον αγώνα με προοπτική αυξανόμενων απωλειών. Για παράδειγμα το 1940 οι Γάλλοι παρέδωσαν το Παρίσι στους Γερμανούς αφού υπέφεραν 90.000 νεκρούς, ενώ οι ίδιοι συνέχισαν να πολεμούν υπερασπιζόμενοι τα οχυρά Verdun το 1916 με απώλειες 400.000, έναντι του ίδιου αντιπάλου.¹⁷⁹

Μια πλευρά μπορεί να αναλάβει δράση που αυξάνει το πολεμικό της κόστος, ακόμη και αν δεν αυξάνει την πιθανότητα της νίκης, εάν η δράση αυτή προκαλεί πολύ πιο υψηλό κόστος, στον αντίπαλο (π.χ. σφοδρός βομβαρδισμός). Στην περίπτωση αυτή στόχος, είναι ο τερματισμός του πολέμου με ταυτόχρονη εξασφάλιση διαπραγματευτικού προβαδίσματος, καθώς ο αντίπαλος υποφέροντας δυσβάσταχτο κόστος είναι έτοιμος να αποδεχτεί την ελάχιστη αποδεκτή του συμφωνία. Ο γερμανικός βομβαρδισμός του Λονδίνου στο Β'ΠΠ και του Βορείου Βιετνάμ στον πόλεμο στη Νοτιοανατολική Ασία, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα.¹⁸⁰

Η εξουσία να βλάψει κανείς τον αντίπαλο, είναι ένα είδος διαπραγματευτικής ισχύος. Ακόμα και ο πιο αποφασισμένος αντίπαλος, θα ενδώσει αν δεν υπάρχει τρόπος να βλάψει τον εχθρό και έτσι να επηρεάσει την έκβαση των διαπραγματεύσεων, όπως ανάλογα συνέβη με την επιλογή της τρίτης λύσης από το NATO, εντείνοντας και επεκτείνοντας τους βομβαρδισμούς και σε μη στρατιωτικούς στόχους έναντι των Σέρβων σε έναν πραγματικό «στρατηγικό βομβαρδισμό».¹⁸¹ Επιπλέον καθότι η εξουσία αυτή δεν μεταφράζεται άμεσα σε παράγοντες που χρησιμοποιούνται συνήθως για να

¹⁷⁸ Μαρτζούκος Βασίλειος, *Περί Τερματισμού Του Πολέμου*, σ. 21

¹⁷⁹ Slantchev Branislav, "The power to Hurt: Costly Conflict With Completely Informed States", p. 127.

¹⁸⁰ Wittman Donald, "How a War Ends: A Rational Model", p. 755.

¹⁸¹ Papasotiriou Haralampos, "The Kosovo War: Kosovar Insurrection, Serbian Retribution and NATO Intervention", p. 56

μετρούν την ισχύ, όπως οι στρατιωτικές δυνατότητες, οι γεωπολιτικές συνθήκες, οι οικονομικοί πόροι κ.λπ. εξηγεί γιατί δαπανηρές συγκρούσεις, μπορεί να ξεσπάσουν μεταξύ πλευρών με σοβαρές ασυμμετρίες ισχύος, όπως η σύγκρουση μεταξύ το Ισραηλινών και Παλαιστινίων.¹⁸²

5.4.3 Η Παράδοση σαν Στρατηγική και Πολιτική Έννοια

Σε έναν πόλεμο που το αποτέλεσμα έχει σχεδόν κριθεί, ο νικητής τότε κινείται κατευθείαν προς τον αντικειμενικό του σκοπό, της μονοπώλησης της ισχύος, έτσι ώστε να επιβάλει όρους. Ο ηττημένος ωστόσο, προχωρά μέσω μιας διαδικασίας επανάθεσης πιο μετριοπαθών στόχων, υιοθετώντας μια νέα πολιτική με κεντρικό στοιχείο την απόφαση να αφοπλίσει την εχθρότητά του νικητή.¹⁸³ Όταν η τάση της φθοράς γίνεται μη αναστρέψιμη και οι δύο αντίπαλοι είναι έτοιμοι να διενεργήσουν ένα επιπλέον γύρο μαχών, που φυσιολογικά θα αυξήσει τις απώλειές τους, χωρίς να αλλάζει το αποτέλεσμα, η επιλογή της **στρατηγικής παράδοσης** μοιάζει λογική.

Ενδέχεται ο ηττημένος να έχει λόγους να πιστεύει ότι ο νέος κύκλος σχέσεων με την παράδοση, μπορεί να είναι απόλυτα καταστροφικός για τις αξίες του, αλλά και την ίδια την επιβίωση του. Σε αυτή την περίπτωση μπορεί να αποφασίσει ότι η τελευταία απέλπιδα μάχη ή ακόμα και εκούσια αυτοκαταστροφή, είναι προτιμότερη από την παράδοση.¹⁸⁴ Ουσιαστικά, αρνείται να παραδεχθεί ότι η κατάσταση δεν μπορεί να αντιστραφεί, ή επιθυμεί να αποφύγει ρίσκο της πρώιμης παράδοσης.¹⁸⁵ Το ρίσκο το κόστος και οι απώλειες που συνεπάγεται η συνέχιση των εχθροπραξιών, δικαιολογούνται εν μέρει εάν το πολιτικό διακύβευμα εμπεριέχει πολύ υψηλές αξίες.

Από την άλλη πλευρά τα κίνητρα του ηττημένου να παραδοθεί μπορεί να ενισχύονται, από το εάν είναι φύσει αισιόδοξος για την χρήση του μονοπωλίου ισχύος του νικητή. Σε συγκεκριμένες περιστάσεις, μπορεί η παράδοση να αποτελεί επιλογή συντήρησης ισχύος, για μελλοντική αντιπαράθεση υπό πιο ευνοϊκές συνθήκες. Σε αυτή την περίπτωση ο ηττημένος δεν προσδοκά πραγματική ειρήνη γιατί θεωρεί τον νικητή πιθανό φίλο, αλλά επιθυμεί να κερδίσει χώρο αναπνοής για να αλλάξει την αναλογία

¹⁸² Slantchev Branislav, "The power to Hurt: Costly Conflict With Completely Informed States", p. 131.

¹⁸³ Kecskemeti Paul, *Strategic Surrender: The politics of Victory and Defeat*, p. 18.

¹⁸⁴ Chan Steve "Explaining War Termination: A Boolean Analysis of Causes", p. 65.

¹⁸⁵ Kecskemeti Paul, *Strategic surrender: The politics of Victory and Defeat*, p. 8.

ισχύος υπέρ του στο απώτερο μέλλον.¹⁸⁶

Με την παράδοση ο ηττημένος αποφεύγει ένα τελευταίο χαοτικό γύρο μαχών, που θα έχει την εικόνα της κατατρόπωσης και ο νικητής επιτυγχάνει το στόχο του, χωρίς να πληρώσει το κόστος της τελευταίας μάχης. Έτσι τερματίζονται οι εχθροπραξίες με την εκχώρηση των υπόλοιπων στρατιωτικών δυνατοτήτων στο νικητή. Κάθε παράδοση εμπεριέχει ένα στοιχείο διαπραγμάτευσης και αμοιβαίων υποχωρήσεων, με τον ηττημένο να συνεχίζει να διατηρεί ένα σημαντικό υπόλοιπο δυναμικού, ώστε να αξιώνει πολιτικές εγγυήσεις και εκχωρήσεις σε αντάλλαγμα.¹⁸⁷

Η **στρατηγική παράδοση** είναι η πράξη τόσο της παύσης του πολέμου, όσο και της έναρξης μιας νέας μεταπολεμικής σχέσης μεταξύ των αντιπάλων. Η στρατιωτική ενέργεια της παράδοσης **εκδύει** τον ηττημένο από την ικανότητά του να κάνει πόλεμο. Ακολουθείται από πολιτική ενέργεια, που παρέχει τροποποίηση της σχέσης τους, επί της βάσης αυτού του μονομερούς στρατιωτικού αποτελέσματος.

Οι ηγέτες δεν μπορούν εύκολα να συγκρίνουν τις ποσότητες του πολιτικού διακυβεύματος και του επιπλέον κόστους από ένα πιθανό καλύτερο αποτέλεσμα, καθώς είναι αντικείμενα που δεν μπορεί να μετρηθούν με ομοειδείς μονάδες. Αφού η τελική απόφαση εξαρτάται από την το διαισθητικό αντίκτυπο των εναλλακτικών επιλογών, σε δυσμενείς καταστάσεις πολεμικής έντασης, οι ηγέτες είναι πιθανόν να αισθανθούν ότι ενεργούν από αναγκαιότητα παρά από ηθελημένη επιλογή.¹⁸⁸

5.5 Επιρροή του Είδους του Καθεστώτος στον Τερματισμό

Διαπιστώνεται από στατιστικά μοντέλα ότι το εσωτερικό πολιτικό κλίμα ή πολίτευμα γενικότερα έχει κύρια επίδραση στο χρόνο τερματισμού του πολέμου, δηλαδή στη διάρκεια του. Διαφορετικές, αλλά πλέον κοινές περιπτώσεις, αυτή των δημοκρατικών και των αυταρχικών πολιτευμάτων αποτυπώνουν χαρακτηριστικά τη διαφοροποίηση.

Ηγέτες σε ιδιαίτερα καταπιεστικά καθεστώτα όπως σε αυταρχικά, επιλέγουν να

¹⁸⁶ op. cit, p. 15.

¹⁸⁷ Kecskemeti Paul, *Strategic Surrender: The Politics of Victory and Defeat*, p. xi.

¹⁸⁸ op cit., pp. 12-19

αγωνιστούν και σε πολέμους με αντικειμενικά χαμηλές πιθανότητες για τη νίκη, εάν διαπιστώνουν δυνητικά μεγάλα κέρδη της ελίτ, σε περίπτωση μιας απίθανης νίκης. Μια τέτοια απόφαση, ενισχύεται από το γεγονός ότι οι ηγέτες αυτοί, γνωρίζουν ότι μπορεί να παραμείνουν στην εξουσία, καταστέλλοντας την αντιπολίτευση, ανεξαρτήτως αποτελέσματος του πολέμου. Εάν δεν είναι σίγουροι για αυτό δεν εμπλέκονται σε σύγκρουση που μπορεί ο τερματισμός να τους βρει εκτός εξουσίας.

Οι δημοκρατίες επιλέγουν σε ποιους πολέμους θα εισέλθουν, ώστε να υπάρχουν σοβαρές πιθανότητες να νικήσουν. Επειδή οι περισσότεροι πόλεμοι είναι σχετικά σύντομοι,¹⁸⁹ το πρόβλημα της μείωσης της στήριξης από το λαό, συνήθως αποφεύγεται, καθώς δεν παρέρχεται επαρκής χρόνος ώστε να δημιουργηθεί αντίθετη τάση στον πόλεμο. Δύο ρεαλιστικά επιχειρήματα υποστηρίζουν την υπόθεση, ότι οι δημοκρατίες, είναι πιο πιθανό να συμμετέχουν σε πολέμους που τερματίζονται νωρίτερα.

➤ **Πρώτον**, διότι οι πολίτες είναι ελεύθεροι να εκφράσουν την αντίθεσή τους στην πολιτική της κυβέρνησης, με τους ηγέτες να είναι λιγότερο ικανοί να καταστείλουν την πίεση αντιπολιτεύσεων, που εκφράζουν το λαϊκό αίσθημα.

➤ **Δεύτερον**, διότι οι ηγέτες αντιμετωπίζουν σοβαρότερες κυρώσεις μετά από μια λανθασμένη επιλογή εισόδου σε πόλεμο, που εν τέλει η χρονική παράτασή του, επιφέρει υψηλό κόστος.¹⁹⁰

Εάν οι αντίπαλοι είναι δημοκρατικά έναντι αυταρχικών πολιτευμάτων, τότε το μειωμένο ενδιαφέρον των δεύτερων για σύντομη περάτωση, τους επιτρέπει να συνεχίζουν και συνεπώς με την πάροδο του χρόνου¹⁹¹ να αναλαμβάνουν το πλεονέκτημα. Συνεπώς οι δημοκρατίες μετά από αυτό το σημείο, λόγω απώλειας της δημόσιας στήριξης, είναι πολύ πιο πιθανό να αναζητήσουν τον τερματισμό υποφέροντας ισοπαλία ή ήττα. Στα δημοκρατικά πολιτεύματα διακρίνεται ένα συνεχώς μειούμενο με την πάροδο του χρόνου κατώφλι ανοχής του κόστους από το λαό, που όταν υπερβαίνεται αναζητείται ο τερματισμός. Το κατώφλι αυτό μοιάζει σταθερό στα αυταρχικά καθεστώτα.¹⁹² Περαιτέρω, οι ηγέτες και κατ' επέκταση οι κυβερνώντες συνασπισμοί δεν βλέπουν το κόστος του πολέμου με τους ίδιους όρους. Έτσι στις

¹⁸⁹ Στο μοντέλο έχει υπολογιστεί ότι η διάρκεια έχει τιμή, 11 μήνες.

¹⁹⁰ Bennett Scott and Stam Allan, "The Duration of Interstate Wars, 1816-1985", p. 243.

¹⁹¹ Στο υπόψη μοντέλο ο χρόνος αυτός έχει υπολογιστεί στους 18 μήνες.

¹⁹² Bennett Scott and Stam Allan, "The Declining Advantages of Democracy: A Combined Model of War Outcomes and Duration", pp. 346.

δημοκρατίες επικεντρώνουν την προσοχή τους ετεροβαρώς στις απώλειες ζώων, ενώ σε αυταρχικά καθεστώτα κυρίως σε απώλειες φυσικών πόρων (κυρίως οικονομικών).¹⁹³ Συναφώς, πόλεμοι μεταξύ αυταρχικών καθεστώτων είναι πιο πιθανό να καταλήξουν σε αποφασιστικά αποτελέσματα και όχι σε ισοπαλία.

Τα παραπάνω ενισχύουν τα διατεινόμενα στη Φιλελεύθερη θεωρία που τονίζει τα κατευναστικά αποτελέσματα του εκδημοκρατισμού, της οικονομικής ανάπτυξης και των διεθνών οργανισμών. Η αλλαγή προς τη δημοκρατία, καθώς και η προστασία των φιλελεύθερων πολιτικών και οικονομικών δικαιωμάτων, διευκολύνει τον τερματισμό των επικίνδυνων σχέσεων σύγκρουσης. Επιπλέον, η συμμετοχή σε θεσμούς με αντικείμενο ασφάλειας, μειώνει το μήκος της αντιπαλότητας καθώς τέτοιες οργανώσεις παρέχουν τα μέσα για ειρηνική διαπραγμάτευση της επίλυσης.¹⁹⁴

5.5.1 Ο Ρόλος της Αντιπολίτευσης

Η αντιπολίτευση μπορεί να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στον καθορισμό του πότε και πώς μια δημοκρατία τερματίζει έναν πόλεμο, με τρεις μηχανισμούς.¹⁹⁵

➤ Πρώτον, η αντίθετη συνθηματολογία από πολιτικές ελίτ (elite cuing) έχει αποδειχθεί ότι επηρεάζει την κοινή γνώμη. Η αντιπολίτευση μπορεί να διαμορφώσει αντιλήψεις του κοινού για τον πόλεμο, με την κατασκευή εναλλακτικών αφηγήσεων των γεγονότων, από αυτά που προέρχονται από την κυβέρνηση. Το κοινό είναι πιθανό να αμφισβητήσει την αναγκαιότητα διεξαγωγής του πολέμου, όταν παρουσιάζονται διαμάχες μεταξύ πολιτικών ελίτ.

➤ Δεύτερον, η κυβέρνηση μπορεί να προσπαθήσει να μειώσει τη δέσμευσή της στον πόλεμο, θέτοντάς το ως ένα θέμα εκλογών, ανακοινώνοντας μια παρόμοια πολιτική θέση με εκείνη της αντιπολίτευσης. Αυτό μπορεί για παράδειγμα, να σημαίνει μία άμεση ή σταδιακή απόσυρση από τη σύγκρουση.

➤ Τέλος, η κυβέρνηση μπορεί να ηττηθεί στις εκλογές και η αντιπολίτευση - τώρα στην εξουσία - μπορεί να εκπληρώσει την προεκλογική υπόσχεση της και να αποσύρθει από τη σύγκρουση.

¹⁹³ Mattes Michaela and Morgan Clifton, "When Do They Stop? Modeling The Termination Of War", p. 192.

¹⁹⁴ Prins Brandon and Daxecker Ursula, "Committed To Peace: Liberal Institutions and the Termination of Rivalry", p. 41.

¹⁹⁵ Lockyer Adam, "How democracies exit small wars: the role of opposition parties in war termination", p. 382.

Παρά τη προσπάθεια που ασκείται για εξασφάλιση επιρροής επί του λαού, υπάρχει πάντα δυναμική που αναπτύσσεται αυθόρμητα και σωρευτικά, για τη μεταστροφή της άποψης - που έλκεται από την προπαγάνδα και την αντιπροπαγάνδα - και δημιουργίας λαϊκής απαίτησης. Το αποτέλεσμα αυτού του προτύπου είναι η αλλαγή στην πολιτική των ηγετών, όπως η απόφαση να προβούν σε μια ειρηνευτική διαδικασία ή να διαπραγματευθούν με μεγαλύτερη ευελιξία. Η υπόψη δυναμική μπορεί να περιλαμβάνει:

- Ανεπίσημη συνεργασία της κοινότητας των διανοουμένων, για την καλλιέργεια κοινωνικών αξιών που προωθούν λείανση των αντιθέσεων, όπως νομιμοποίηση ομάδας ανταρτών, ή προτίμηση για μη βίαιες λύσεις κ.λπ..
- Αύξηση ακτιβιστικών κινήσεων, για υιοθέτηση αυτών των αξιών και την εισαγωγή τους, πρώτα στο εσωτερικό των κύκλων τους και στη συνέχεια σε εθνικά και διεθνή φόρα ώστε να τερματιστεί η σύγκρουση
- Αυξανόμενη συμφωνία των μετρούμενων συμπεριφορών στο λαό που υποστηρίζουν τις νέες κοινωνικές αξίες και στόχους.
- Αξιοσημείωτη αποδοχή από μη κυβερνητικές ελίτ - ηγεσία θρησκευτικών ομάδων, επιχειρηματιών, Μ.Μ.Ε., πανεπιστημιακή κοινότητα κ.λπ. - των νέων κοινωνικών αξιών.
- Νέες πρωτοβουλίες από πολιτικά κόμματα της αντιπολίτευσης ή παρόμοιες ομάδες της πολιτικής κουλτούρας, που αντικατοπτρίζουν τις νέες κοινωνικές αξίες.¹⁹⁶

Παρά τα διαλαμβανόμενα παραπάνω για την αντικατάσταση των ηγετών κατά τη διάρκεια του πόλεμου στοιχεία δείχνουν ότι το 44% του συνόλου των αντικαταστάσεων ηγέτη κατά τη διάρκεια του πολέμου είναι τακτικές αντικαταστάσεις, και μόνο το 23% είναι έκτακτες.¹⁹⁷ Εντοπίζονται δύο σημαντικές παρατηρήσεις για τη σχέση μεταξύ της αλλαγής ηγέτη και τον τερματισμό του πολέμου. **Πρώτον**, αλλαγή ηγέτη σε μικρού συνασπισμού πολιτικά συστήματα (λιγότερο δημοκρατικά), είτε αυξάνει την πιθανότητα τερματισμού του πολέμου ή δεν έχει επίδραση σε αυτό, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μειώνει την πιθανότητα. **Δεύτερον**, αλλαγή του ηγέτη σε μεγάλα

¹⁹⁶ Tirman John, *The Way Wars End: Mobilizing the Public Demand*, p. 3.

¹⁹⁷ Flores Quiroz, "A Competing Risks Model of War Termination and Leader Change1", p. 810.

συστήματα συνασπισμού (περισσότερο δημοκρατικά), είτε μειώνει την πιθανότητα τερματισμού του πολέμου ή δεν έχει επίδραση σε αυτό αλλά σε καμία περίπτωση δεν αυξάνει την πιθανότητα τερματισμού του πολέμου.¹⁹⁸

¹⁹⁸ Flores Quiroz, "A Competing Risks Model of War Termination and Leader Change¹", p. 816.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Συμπεράσματα

6.1 Διαπιστώσεις από τον τρόπο προσέγγισης του θέματος

Σε αυτή την εργασία πραγματοποιήθηκε μία προσέγγιση του φαινομένου του τερματισμού του πολέμου σε στρατηγικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, ερευνήθηκε το αντικείμενο όσο αφορά, το βασικό θεωρητικό πλαίσιο που διέπεται, και τα χαρακτηριστικά από άποψη πρόβλεψης, σχεδιασμού, συνθηκών και περιστάσεων που προσδιορίζουν τη λειτουργία του.

Για τη συγγραφή της εργασίας ακολουθήθηκε η μέθοδος της σύνθεσης ευρημάτων μετά από βιβλιογραφική έρευνα, κυρίως δημοσιευμένων άρθρων και λιγοστών βιβλίων (που υπάρχουν) στην αγγλική γλώσσα.¹⁹⁹ Την προσπάθεια δυσχέραναν δύο προβλήματα: Το πρώτο είναι η έλλειψη καταγεγραμμένης και ευρέως αποδεκτής θεωρίας για τον τερματισμό του πολέμου σε στρατηγικό (πολιτικό) επίπεδο. Αντιμετωπίστηκε, με τη χρησιμοποίηση πολλαπλών βιβλιογραφικών αναφορών, ώστε να διαπιστωθεί ποιοί είναι οι κυριότεροι τρόποι, μέσω των οποίων εξηγείται το φαινόμενο. Το δεύτερο, είναι η αβεβαιότητα της επεξηγηματικής ικανότητας των στατιστικών μοντέλων, λόγω υποκειμενικής επιλογής ορισμένων μεταβλητών (επηρεασμού της απόφασης τερματισμού) από τους συγγραφείς, αφού κανείς δεν μπορεί εν τέλει να ισχυριστεί, ότι είναι οι καταλληλότερες. Αυτό, αντιμετωπίστηκε με την σύγκριση των εξαρτημένων μεταβλητών πολλών μοντέλων, και αποδοχής όσων παρουσιάζονται σαν γενική τάση και όχι μοναδικών αποτελεσμάτων που δεν ήταν δυνατό να εντοπιστούν και σε άλλες προσπάθειες.

6.2 Κυριότερα Συμπεράσματα

Το πρώτο και σοβαρότερο συμπέρασμα, από την επισκόπηση της σχετικής και περιορισμένης βιβλιογραφίας, είναι ότι, παρά την ύπαρξη πολλών προσεγγίσεων του θέματος, και πολλαπλών παραγόντων που φαίνεται να επηρεάζουν, δεν υπάρχει μια ενιαία στιβαρή θεωρία σαν αρωγός στη λήψη απόφασης τερματισμού. Δεν θα ήταν τολμηρό να αναφερθεί, ότι πρόκειται για παραμελημένο θέμα, που δεν έχει υποβληθεί

¹⁹⁹ Προκαλεί εντύπωση η παντελής έλλειψη βιβλιογραφίας στην ελληνική.

σε εξέταση με την ίδια μεθοδολογική αυστηρότητα, κατ' αντιστοιχία των μελετών για τα αίτια εκκίνησης ενός πολέμου.

Το δεδομένο ζητούμενο από κάθε πόλεμο είναι προφανώς η (στρατηγική) νίκη. Δηλαδή ο τερματισμός του πολέμου, με ευνοϊκούς όρους και η εξασφάλιση μιας σταθερής ειρήνης επιλύοντας κατά το δυνατό τα υφιστάμενα πολιτικά ζητήματα. Η στρατιωτική επικράτηση, δεν είναι συνώνυμο της νίκης, ωστόσο αποτελεί, μέσο δημιουργίας κατάλληλων συνθηκών, σαν υποσύνολο αυτής.

Η νίκη στον πόλεμο αποτελεί μια εκτίμηση και σχετίζεται με αντικειμενικά μετρήσιμα κριτήρια (όπως απώλειες προσωπικού και κόστη) μόνο στο επίπεδο, που έχουν επιπτώσεις στην συνολική αντίληψη της κατάστασης. Καθόσον η στρατηγική νίκη αποτελεί αντιληπτή έννοια, διαπιστώνεται ότι η κοινή γνώμη είναι αυτή που τελικά αισθάνεται και αποφασίζει ποιος κερδίζει και ποιος χάνει σε ένα πόλεμο, αξιολογώντας τις μεταπολεμικές πολιτικές συνθήκες. Συναφώς, η στρατηγική νίκη χαρακτηρίζεται από διαχρονική βιωσιμότητα σε κάθε επαναξιολόγηση, για το τι επιτεύχθηκε όσο και γιατί επιτεύχθηκε.

Η τυποποίηση των πολέμων είναι δυνατό να γίνει με μια σειρά διαιρετικές τομές, χρησιμοποιώντας ενδεικτικά, τους σκοπούς που επιδιώκει, τα μέσα που χρησιμοποιεί, έως και τη σφοδρότητα του αγώνα. Η τυπολογία των πολέμων με βάση τον τρόπο τερματισμού, που αποτελεί καταγεγραμμένο, μη αμφισβητήσιμο γεγονός, αποτελεί μια στιβαρή προσπάθεια κατηγοριοποίησης. Η κατηγοριοποίηση αυτή, μπορεί να γίνει με βάση, αφενός τις διαπραγματεύσεις ή το επίπεδο συμφωνίας που επιτυγχάνεται, αφετέρου την κάλυψη του προκαθορισμένου σκοπού.

Η επιθυμητή τελική κατάσταση που ορίζεται από την πολιτική ηγεσία, κατά τα αρχικά στάδια της σύγκρουσης, σχεδόν πάντα τροποποιείται με την πρόοδο των γεγονότων. Αυτό ωστόσο, δεν αναιρεί την ανάγκη επακριβούς και σαφούς ορισμού των στρατηγικών στόχων. Κατόπιν προσεκτικού διάλογου μεταξύ πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, εξασφαλίζεται ότι αυτοί, θα είναι συγχρόνως πολιτικά αποδεκτοί και στρατιωτικά εφικτοί. Χωρίς την απαιτούμενη σαφήνεια των στόχων, δεν είναι καν δυνατή η αντικειμενική και ακριβής εκτίμηση του κόστους και των οφελών πολλώ δε μάλλον να προσδιοριστεί το σημείο τερματισμού του πολέμου. Ο καθορισμός εφικτών

στόχων απαιτεί την κατανόηση των στρατιωτικών δυνατοτήτων και περιορισμών. Οι πολιτικοί ηγέτες συχνά αδυνατούν να κατανοήσουν αυτούς τους παράγοντες, ενώ οι στρατιωτικοί ηγέτες αποτυγχάνουν να τους επικοινωνήσουν αποτελεσματικά.

Η σχεδίαση στρατηγικής αποτελεί μια διαδραστική διαδικασία μεταξύ διάφορων φορέων και κυβερνητικών υπηρεσιών με το εξαγόμενο των συνεδριών να εξαρτάται εν πολλοίς, από τις πεποιθήσεις των διαφορετικών προσωπικοτήτων που συμμετέχουν (πολεμοχαρείς και ειρηνόφιλοι, λογικοί και υπερλογικοί κ.λπ.). Καθόσον ο τερματισμός του πόλεμου αποτελεί πολιτική επιλογή, οι στρατηγικές τερματισμού του πολέμου αποτελούν διεπαφή μεταξύ υψηλής στρατηγικής και στρατιωτικής στρατηγικής. Εκεί, η στρατιωτική τέχνη συναντά τον πολιτικό περιορισμό, συνδέοντας τον τερματισμό της σύγκρουσης με την επιθυμητή κατάσταση ειρήνης.

Ο τερματισμός του πολέμου προσδιορίζεται σαν η μετάβαση από τον πόλεμο στην ειρήνη. Στα βασικά ερωτήματα της εργασίας, «γιατί» και «πότε» τελειώνει ένας πόλεμος, οι απαντήσεις είναι σχετικά απλές: Εκτός από σπάνιες περιπτώσεις μονομερούς επιβολής - που και πάλι υπάρχει ένα ελάχιστο στοιχείο διαπραγμάτευσης καθώς είναι ουτοπία η εξαφάνιση του αντιπάλου - ο πόλεμος τελειώνει, επειδή και οι δύο πλευρές, τουλάχιστον σιωπηρά, συμφωνούν να σταματήσουν τις εχθροπραξίες με την προοπτική σταθερής ειρήνης. Ο πόλεμος τερματίζεται όταν μια νέα ισορροπία δυνάμεων εγκαθίσταται υποστηρίζοντας μια νέα δομή προσδοκιών που συνάδει με τη σχετική δύναμη των εμπολέμων και γίνεται αποδεκτή από τις δύο πλευρές, ως βάση για τις μελλοντικές τους σχέσεις. Για να συμβεί αυτό, πρέπει πάντοτε η μία τουλάχιστον πλευρά να αναθεωρήσει τους σκοπούς του πολέμου, δηλαδή να αλλάξει την πολιτική της επιλογή. Η αποκατάσταση μιας νέας ισορροπίας ισχύος, είναι η μόνη «αναγκαία και ικανή» συνθήκη τερματισμού του πολέμου.

Μεταξύ των αντιμαχομένων η τελική απόφαση για να τερματιστεί ένας πόλεμος ουσιαστικά λαμβάνεται από τον ηττημένο, όταν αποδέχεται ότι έχει πράγματι ηττηθεί. Καθόσον η αποδοχή της ήττας, δεν είναι κάτι που μπορεί να επιβληθεί εύκολα, αυστηρά περιορισμένα και καθορισμένα ορατά γεγονότα (όπως η κατάληψη ενός αεροδρομίου ή η οικονομική καταστροφή), αποτελούν προφανή συμβολισμό κοινά αποδεκτό και για τα δυο μέρη. Αν το δεδομένο αποτέλεσμα, θεωρηθεί από όλες τις πλευρές ως τερματικό, κρίνεται από δύο απαντήσεις σε αντίστοιχα ερωτήματα. Της

ύπαρξης «αναλογίας» των επιτευχθέντων ως προς το κόστος έως εκείνη τη στιγμή και της συνείδησης της «μη αντιστρεψιμότητας» της κατάστασης. Έχει μεγάλη σημασία και για τις δύο πλευρές, να είναι γνώστες όσο το δυνατόν περισσότερο των χαρακτηριστικών των αντίστοιχων δομών και σύμβολων τους. Αντίθετα, η πλουραλιστική άγνοια, αδαών στρατών που συγκρούονται στην αβεβαιότητα του πολέμου, αντιστρατεύεται την ικανότητά τους να συμβιβαστούν πριν την αμοιβαία εξάντληση.

Η λύση της κλιμάκωσης του πολέμου δυνατόν να επιφέρει θετικό αποτέλεσμα, εφ' όσον μέσω αυτού εξουδετερώνεται ο αντίπαλος και δεν προκαλείται παρέμβαση τρίτων. Η άποψη ότι η κλιμάκωση συντελεί στον τερματισμό ενός δυσχερούς πολέμου ωστόσο, συχνά καταλαμβάνει ηγέτες που οι δυνάμεις τους βρίσκονται στα πρόθυρα της ήττας. Αυτοί, ταλαντευόμενοι στο επίπονο δίλημμα, επιλογής της παράδοσης ή της ολικής καταστροφής, επιλέγουν συχνά μια «θαρραλέα κίνηση» αντεπίθεσης. Διαφορετικά, η στρατηγική παράδοση είναι η πράξη τόσο της παύσης των εχθροπραξιών, όσο και της έναρξης μιας νέας μεταπολεμικής σχέσης μεταξύ των αντιπάλων. Η στρατιωτική ενέργεια της παράδοσης εκδύει τον ηττημένο από την ικανότητά του να κάνει πόλεμο, τροποποιώντας τη σχέση του με τον νικητή, επί της βάσης αυτού του μονομερούς στρατιωτικού αποτελέσματος. Παρόλα αυτά, ένας εμπόλεμος μπορεί να αναλάβει δράση που αυξάνει το πολεμικό του κόστος ακόμη και αν δεν αυξάνει την πιθανότητα της νίκης, εάν η δράση αυτή προκαλεί πολύ πιο υψηλό κόστος στον αντίπαλο. Στόχος είναι ο τερματισμός του πολέμου με ταυτόχρονη εξασφάλιση διαπραγματευτικού προβαδίσματος. Η εξουσία να βλάψει κάποιος τον αντίπαλο, αποτελεί ένα είδος διαπραγματευτικής ισχύος.

Τα εμπλεκόμενα σε πόλεμο, δημοκρατικά και αυταρχικά καθεστώτα, διαπιστώνεται ότι επικεντρώνουν την προσοχή τους ετεροβαρώς στις απώλειες ζώων και απώλειες φυσικών πόρων (κυρίως οικονομικών) αντίστοιχα. Οι ισχυροί θεσμοί σε μια δημοκρατία, ελέγχουν συνεχώς το κόστος του πολέμου και όσο μακρύτερος χρονικά, λιγότερο αποφασιστικός και πιο δαπανηρός γίνεται, τόσο πιο προβληματική γίνεται η δημόσια στήριξη με τάση ανατροπής, που σημαίνει αυτόματα έξοδο από τον πόλεμο. Αντίθετα αυταρχικά καθεστώτα, μη λογίζοντας την αντίδραση αποδυναμωμένων αντιπολιτευτικών κινημάτων, δείχνουν μειωμένο ενδιαφέρον για σύντομο τερματισμό. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, με την πάροδο του χρόνου να

αναλαμβάνουν το πλεονέκτημα, με τις δημοκρατίες να υποφέρουν εντέλει ισοπαλία ή ήττα. Συναφώς, πόλεμοι μεταξύ αυταρχικών καθεστώτων είναι πιο πιθανό να καταλήξουν σε αποφασιστικά αποτελέσματα και όχι σε ισοπαλία.

Τέσσερις προσεγγίσεις όχι απαραίτητα αλληλοαποκλειόμενες διακρίνονται στην εξήγηση του μηχανισμού του τερματισμού του πολέμου.

➤ Η αντιμετώπιση του τερματισμού του πολέμου σαν οικονομική συναλλαγή, θέτει σαν κύριο χαρακτηριστικό κατά την εξέλιξη αλλά και το πέρας του, τη διαπραγμάτευση. Οι πόλεμοι τείνουν να συνεχίζονται για όσο διάστημα ο κάθε αντίπαλος πιστεύει ότι μπορεί να επιτύχει συμπαγή κέρδη (γρήγορα με ελάχιστες απώλειες), ενώ η διπλωματία μεταξύ των αντιπάλων συνεχίζει, τηρώντας ένα επίπεδο επικοινωνίας. Καθώς ο χρόνος περνά, το κόστος για την επίτευξη του ίδιου αντικειμενικού σκοπού αυξάνεται, συνεπώς αναπτύσσεται ένα είδος διαπραγμάτευσης μεταξύ των εμπολέμων, όπου σε ένα πλαίσιο «δούναι και λαβείν» ενυπάρχει η υποψία τερματισμού του πολέμου. Οι αντιμαχόμενοι τότε αναζητούν το βέλτιστο σημείο, τις πλέον ευνοϊκές συνθήκες ο καθένας, με βάση τα δεδομένα που έχουν διαμορφωθεί μετά από τη χρησιμοποίηση της στρατιωτικής ισχύος. Η διαπραγμάτευση για να έχει προοπτική τερματισμού, πρέπει να είναι αμοιβαία επωφελής, να πραγματοποιείται κατόπιν συναίνεσης και να δίνεται η ευκαιρία περισσότερων της μίας συμφωνίας.

➤ Μια άλλη προσέγγιση θεωρεί ότι αποκλειστικό στοιχείο τερματισμού του πολέμου είναι η υπέρβαση κάποιου κόστους, υλικού και μη. Ένας εμπόλεμος, θα παύσει τη συμμετοχή του, όταν το κόστος που επιβαρύνεται υπερβαίνει την πιθανή αξία που θα αποκομίσει εάν συνεχίσει τη σύγκρουση. Κεντρικό ρόλο στην υπόψη προσέγγιση έχει η αναμενόμενη χρησιμότητα συνέχισης του πολέμου, σε σχέση με αυτής του τερματισμού. Η μεταβλητότητας της χρησιμότητας, είναι ο αναθεωρητικός παράγοντας που προκαλεί αμφιβολία για την επιλογή, ωστόσο το status quo ante bellum αποτελεί ένα αξιόπιστο κριτήριο μέτρησης και σύγκρισης.

➤ Ο ηγέτης αποτελεί την προσέγγιση όπου ο μηχανισμός τερματισμού του πολέμου προσωποποιείται. Η εστίαση γίνεται στην εσωτερική πολιτική, όπως διαμορφώνεται από τις πολιτικές συμμαχίες και τη δυναμική του ηγέτη, αφού εν τέλει ο τερματισμός του πολέμου απαιτεί μια αλλαγή στην πολιτική. Ο ηγέτης κάνει ορθολογική επιλογή, όταν έρχεται αντιμέτωπος με ανταγωνιστικές εναλλακτικές λύσεις, κάθε μία από τις οποίες έχει ένα κόστος και αντίστοιχη ανταπόδοση. Με βάση το ορθολογικό πρότυπο, όταν ο πόλεμος εξελίσσεται νικηφόρα, η απόφαση του ηγέτη

για τερματισμό, δεν θα πρέπει να είναι ούτε πρόωμη, ώστε να έχει εξασφαλιστεί το αναγκαίο επίπεδο φθοράς του αντιπάλου, αλλά ούτε και καθυστερημένη, με υπέρμετρη καταστροφή στον αντίπαλο που ενδεχομένως επιφέρει κενό εξουσίας. Όταν αντίθετα μειώνεται σταθερά η αντιληπτή σχετική δύναμη, χωρίς δυνατότητα ανατροπής, η άμεση απόφαση τερματισμού μοιάζει λογική. Οι ηγέτες παρουσιάζονται συνήθως απρόθυμοι να τερματίσουν έναν πόλεμο που φαίνεται ότι ηττώνται - προσδοκώντας μεταστροφή της κατάστασης - από φόβο απώλειας της πολιτικής υποστήριξης, αλλά και καταλογισμού ευθυνών για λανθασμένες επιλογές. Οι εισηγήσεις ή αποφάσεις «πολεμοχαρών» και «ειρηνόφιλων» ηγετών, συνήθως περιπλέκουν την κατάσταση με αποκλίνουσες και άκαιρες επιλογές σε φάσματα από την προδοσία μέχρι τον τυχοδιωκτισμό.

Η περίπτωση μη ορθολογικών ηγετών, πάντα υπάρχει σαν πιθανότητα, όπου δογματική, μεσσιανικού τύπου συμπεριφορά, διαχέεται στις αποφάσεις για τον τερματισμό του πολέμου, περιορίζοντας τη δυνατότητα των αντιπάλων να προβούν σε προβλέψεις. Σε περιόδους πολέμου, η επιρροή ενός μεμονωμένου ατόμου με ιδιαίτερη πολιτική κοσμοθεωρία και ασυμβίβαστο χαρακτήρα, μπορεί να καθυστερήσει ή καταστρατηγήσει την απόφαση για τερματισμό των μαχών, προκαλώντας ζημιά, ακόμη μεγαλύτερη και από εκείνη της απόρριψη μιας απόφασης ειρήνης.

➤ Τελευταία προσέγγιση αποτελεί, η δύναμη της κοινής γνώμης και ο επηρεασμός της εσωτερικής πολιτικής κατ' επέκταση. Καθόσον η δομή της εξουσίας δεν είναι ενιαία, πολιτικές μερίδες, ηγέτες και ιδιωτικά συμφέροντα επιδιώκουν αποκλίνοντες σκοπούς, με τη λαϊκή βάση υποστήριξης, να μεταβάλλεται ανάλογα. Κατά την διάρκεια ενός πολέμου, τάσσονται και συμβάλλουν θετικά ή αρνητικά και ανάλογα με τις εξελίξεις, διεκδικούν μερίδιο εξουσίας. Όσο δυσμενέστερα είναι τα αποτελέσματα των μαχών, τόσο βαθύτερες θεμελιώδεις αξίες υποχωρούν με την αναπροσαρμογή σκοπών ενέχοντας κίνδυνο παράλυσης της εσωτερικής πολιτικής. Σε ολοκληρωμένες πολιτικές δομές, εάν οι αποκλίσεις στις αξίες, επηρεάζουν τα βασικά επίπεδα της κοινής πεποίθησης, οι συμβολισμοί που δηλώνουν τι σημαίνει νίκη και τι ήττα, είναι πιθανό να αποκλίνουν. Σε εξαιρετικά πολωμένα όμως κοινωνικά συστήματα, δεν υπάρχει σχεδόν κανένας κοινός ορισμός της κατάστασης του πολέμου που να δεσμεύει όλα τα μέλη της κοινωνίας σε ευρέως διαδεδομένη αντίληψη. Συνεπώς, η απόφαση για τον τερματισμό, αποτελεί μάλλον αδύνατη επιχείρηση.

Πάντα εντοπίζονται συνειδητές προσπάθειες των ηγετών να χειραγωγήσουν το

σύστημα των συμβόλων με τα οποία ο λαός αντιλαμβάνεται την εξέλιξη του πολέμου, ώστε να δέχεται τον ορισμό τους, για την τρέχουσα κατάσταση και τη μελλοντική προοπτική. Περαιτέρω, είναι η δυναμική των Μ.Μ.Ε., που με την αμεσότητά τους, από τρόπος επικοινωνίας και κοινοποίησης της επίσημης πολιτικής, έχουν αναλάβει ρόλο τόνωσης της δημόσιας σκέψης αλλά και αμφισβήτησης της κυβερνητικής πολιτικής. Είτε αφορά προπαγάνδα ή αντιπροπαγάνδα και με τη δυνατότητα φιλτραρίσματος από την κοινή γνώμη των εισερχομένων πληροφοριών, εν τέλει είναι δυνατή η μεταστροφή της κοινής γνώμης σε αντίθετες θέσεις από τις αρχικές έναντι του πολέμου, και αυτό αποτελεί σοβαρότατη αιτία εάν όχι την σημαντικότερη για τον τερματισμό του.

6.3 Εισηγήσεις

Απαίτηση αποτελεί, η αυστηρή ολοκληρωτική διερεύνηση της έννοιας της στρατηγικής νίκης τοποθετούμενη στις σωστές διαστάσεις της, σε ένα πρακτικό ερμηνευτικό πλαίσιο ασφάλειας. Η πλήρη κατανόηση της στρατηγικής νίκης θα αποτρέψει αντιληπτικές στρεβλώσεις μεταξύ των προσδοκιών του πολέμου και των πραγματικών επιτευγμάτων, στην αναμενόμενη μεταπολεμική δυναμική ανταπόδοσης.

Στο πλαίσιο στρατηγικών σπουδών, επιβάλλεται η διδασκαλία ενοτήτων για τον τερματισμό του πολέμου, σε φοιτητές πανεπιστημίων, στρατιωτικών ιδρυμάτων αλλά και σχολών διπλωματίας. Με την αυξανόμενη συσσώρευση μελετών και τη γέννηση αυτόνομης βιβλιογραφίας στη συνέχεια, θα ενταθεί η προσοχή στο υπόψη αντικείμενο. Η εμπειρία του παρελθόντος και η διαρκή μελέτη, θα προκαλέσει την αργή και σταδιακή ανάπτυξη θεωρίας, που θα προσθέσει σημαντικά κομμάτια στο πάζλ του φαινομένου του πολέμου. Περαιτέρω, η κατασκευή ενός μοντέλου μετρήσιμου και με προγνωστική αξία, που θα περιγράφει μια σειρά ειδικών συνθηκών, θα αποτελέσει απαραίτητο εργαλείο στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Έτσι θα μπορούν να συνεισφέρουν διανοητικά, πέρα από την προσπάθεια αποτροπής ή κλιμάκωσης ενός πολέμου και στη διαδικασία τερματισμού όταν αυτός ξεκινήσει.

Ο προσδιορισμός με ποιο τρόπο διάφορες πλειοψηφούσες πολιτικές συμμαχίες αντιμετωπίζουν το κόστος του πολέμου, θα μπορούσε να ερμηνεύσει τον τρόπο συμπεριφοράς των διαφορετικών πολιτικών συστημάτων κατά τη διάρκεια του πόλεμου. Δηλαδή μελέτη του αντίκτυπου της κοινής γνώμης όπως καταγράφεται στις

αποφάσεις τερματισμού του πολέμου, στο πλαίσιο διαφορετικών, ίσως και ακραίων πολιτικών συστημάτων, όπως αυτή επηρεάζεται και διαμορφώνεται από, γεγονότα, μέσα και ιδέες, καθώς και η χρονική υστέρηση από το ερέθισμα - που κατά βάση δίνει μια στρατιωτική αποτυχία - μέχρι την αντίδραση στη δημόσια στήριξη.

Ενδιαφέρουσες νέες ιδέες μπορούν να εξαχθούν μέσα από μια συγκριτική μελέτη των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων υπό συνθήκες νίκης, ήττας ή αδιεξόδου, αναλύοντας τον επαναληπτικό διάλογο μεταξύ των φορέων χάραξης πολιτικής και στρατιωτικών σχεδιαστών με στόχο τη συμφιλίωση των πολιτικών στόχων και των στρατιωτικών στρατηγικών για τον τερματισμό του πολέμου.

Σε ένα εξελεγμένο στάδιο, η σχετική ερευνητική προσπάθεια, θα ήταν δυνατό να λάβει την πλέον φιλόδοξη μορφή της, εξετάζοντας το αντικείμενο τερματισμού του πολέμου υπό το πρίσμα των ηγετών. Δηλαδή ψυχολογική και ψυχο-περιπτωσιολογική προσέγγιση της συμπεριφοράς των ηγετών, υπό την πίεση ήττας ή νίκης, και της σημασίας αυτών των αλληλεπιδρουσών αντιλήψεων, στην απόφαση τερματισμού του πολέμου.

Τέλος, ο τερματισμός του πολέμου αντί να λαμβάνεται υπόψη σαν μια φάση μεταξύ των εχθροπραξιών και ειρήνης, θα ήταν χρήσιμο στους πολιτικούς ηγέτες και τους στρατιωτικούς διοικητές η βάση που προσφέρει ένα αντίστοιχο δόγμα στην σχεδίαση προ του πολέμου. Τα μυριάδες προβλήματα τερματισμού των συγκρούσεων απαιτείται να είναι πλήρως συγχρονισμένα με τα σχέδια της μάχης. Η καθοδήγηση που θα λαμβάνεται σαν εργαλείο σχεδιασμού, θα κάνουν τη στρατηγική τερματισμού του πολέμου, αναπόσπαστο μέρος της εξίσωσης της νίκης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η αβεβαιότητα των αποτελεσμάτων είναι το χαρακτηριστικό της στοχαστικής φύσης του πολέμου. Στον πόλεμο, σε κάθε δεδομένη δράση, μια σειρά αποτελεσμάτων είναι δυνατά. Ο Clausewitz συγκρίνοντας τον πόλεμο σε ένα παιχνίδι με χαρτιά ανέφερε ότι εάν τα αποτελέσματα των πολέμων ήταν ντετερμινιστικά - αν, για κάθε δυνατό σύνολο συνθηκών, μία και μόνο μία έκβαση ήταν δυνατή - τότε ο πόλεμος θα τερματιζόταν χωρίς αμφίβολο αποτέλεσμα, γεγονός που θα τον καθιστούσε άχρηστο σε καθορισμένο ρόλο ως συνέχεια της πολιτικής. Ωστόσο συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Είναι τόσοι οι παράγοντες προβλέψιμοι και μη, που διαμορφώνουν μια πολεμική σύρραξη, που οι συνθήκες τερματισμού είναι σχεδόν αδύνατο να προβλεφτούν και κατά συνέπεια το αποτέλεσμα που θα διαμορφώσει την μεταπολεμική κατάσταση.

Έχοντας αναπτύξει όσο πιο προσεκτικά βασικούς παράγοντες που διαμορφώνουν τον τερματισμό του πολέμου εν είδει θεωρητικού πλαισίου για τη σκέψη η τελική ερώτηση είναι καθαρά χρηστική: Μήπως κάποια από αυτά έχουν μια πρακτική εφαρμογή; Η απάντησή μου είναι ένα ικανοποιητικό ναι. Άλλωστε, πολύτιμο για την προσέγγιση του αντικειμένου του τερματισμού του πολέμου, δεν είναι ότι προσφέρει εντυπωσιακές νέες συνταγές για τη νίκη, αλλά ότι οργανώνει αυτά που είναι γνωστά από τις ιστορικές εμπειρίες, σε ένα συστηματικό τρόπο που αναδεικνύει τις σχέσεις τους.

Η κύρια γενική θέση είναι ότι οι πόλεμοι αρχίζουν συνήθως όταν δύο αντίπαλοι διαφωνούν για τη σχετική δύναμή τους, και συνήθως παύουν όταν αυτοί συμφωνήσουν για τη σχετική δύναμή τους. Διαπιστώνεται όμως η μεγάλη ανάγκη να διατυπωθούν υποθέσεις ή θεωρίες που ενσωματώνουν μεταβλητές από τα διαφορετικά επίπεδα ανάλυσης. Μέχρι το στάδιο του τερματισμού του πολέμου να συνδέεται έχοντας το ίδιο βάρος με την έναρξη του πολέμου, η κατανόηση του πολέμου θα παραμένει ατελής. Δεν πρέπει να αναμένονται θαύματα. Κάποιοι παράγοντες – οι κυριότεροι - θα περιλαμβάνονται στην περιγραφή του φαινομένου, όπως θα προκύπτουν από μια εξελισσόμενη μελέτη του θέματος σε ακαδημαϊκό επίπεδο. Ωστόσο μια μυριάδα άλλων παραγόντων οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν τερματισμό του πολέμου θα

ομαδοποιούνται κάτω από τις βασικούς. Άλλωστε , όπως συμβαίνει με οποιοδήποτε καλό μοντέλο, αυτό, θα εγείρει τουλάχιστον τόσες ερωτήσεις όσες απαντά.

Ο τερματισμός του πολέμου είναι μια περίπλοκη διαδικασία και δεν βασίζεται μόνο σε μια ορθολογική διαδικασία σκέψης, αλλά επηρεάζεται επίσης από την οργανωτική επινόηση και τη συνάθροιση ενός οικοδομήματος πολιτικών παραγόντων, προσωπικοτήτων, διαπραγματεύσεων και συναινέσεων. Η κατανόηση των παραπάνω παραγόντων θα επικουρεί τους στρατηγικούς αναλυτές τονίζοντας τη σημασία του σχεδιασμού του τερματισμού. Η στρατιωτική δράση ιδιαιτέρως, οφείλει να εξετάζεται σε ένα ευρύ στρατηγικό πλαίσιο όπου όλα τα στοιχεία των συγχρονισμένων μέσων εθνικής εξουσίας υποστηρίζουν μια σκόπιμη στρατηγική τερματισμού του πολέμου. Ο τερματισμός του πολέμου είναι ταυτόχρονα επιστήμη και τέχνη είναι κυρίως καλή στρατηγική.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

Κλίμακες Μέτρησης της Νίκης που Ακολουθεί τη Στρατιωτική Επικράτηση στο Πεδίο της Μάχης

Πληροφοριακός Έλεγχος

-βαθμό στον οποίο ο νικητής διατηρεί την επαρκή πληροφοριακή υπεροχή σε εσωτερικές και εξωτερικές πηγές της υπό την προθυμία του εχθρού να σταματήσει να αγωνίζεται, και προστατεύει τα πληροφοριακά του συστήματα ενώ χειραγωγεί ή παύει αυτών του εχθρού.

Στρατιωτική Αποτροπή

-το βαθμό στον οποίο ο νικητής παρέχει στρατιωτική ασφάλεια στον ηττημένο αποτρέποντας τυχόν εσωτερικά ή διεθνή εμπόλεμα μέρη να προβαίνουν σε βίαιες, ανατρεπτικές συμπεριφορές λόγω της πρόβλεψής τους για την επακόλουθη τιμωρία από το νικητή.

Πολιτική Αυτοδιάθεση

-το βαθμό στον οποίο ο νικητής καθορίζει την πολιτική σταθερότητα στον ηττημένο με την ανάπτυξη κατάλληλης εκλεγμένης κυβέρνησης, με τη συμμετοχή ντόπιων αναλαμβάνοντας την ευθύνη για τη διοίκηση, με πολιτικές ευνοϊκές για βασικά εθνικά συμφέροντα του νικητή.

Οικονομική Ανασυγκρότηση

-ο βαθμός στον οποίο ο νικητής στερεοποιεί εξασφαλισμένη πρόσβαση σε πόρους του ηττημένου και δραστηριοποιείται με επιτυχία στη μεταπολεμική ανασυγκρότηση της οικονομικής υποδομής του και την ενσωμάτωσή του στο περιφερειακή και παγκόσμια οικονομία.

Κοινωνική Δικαιοσύνη

-ο βαθμός στον οποίο ο νικητής διαχειρίζεται δίκαια εσωτερική αναταραχή του ηττημένου, ιδιαίτερα σε ευμετάβλητες εθνοτικές - θρησκευτικές - εθνικιστική εξάρσεις βίας, κατευθύνοντας την προς την εξάρτηση από πολιτική συζήτηση για την επίλυση των εσωτερικών και εξωτερικών διαφωνιών.

Διπλωματικός Σεβασμός

-ο βαθμός στον οποίο ο νικητής διαθέτει εξωτερική νομιμότητα, που εμπεριέχει αξιόπιστη έγκριση και απτή υποστήριξη για την έκβαση του πολέμου, την εγχώριας κοινής γνώμης, τους συμμάχων, διεθνών οργανισμών, καθώς και άλλων σημαίνοντων παρατηρητών.²⁰⁰

²⁰⁰ Mandel Robert, "Reassessing Victory in Warfare", p.469

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄

Διαφορετικές Αντιλήψεις για τη Νίκη

- Νίκη όπως ερμηνεύεται με την στρατιωτική έννοια:
 - Συνολική εξόντωση των δυνάμεων του αντιπάλου, βιομηχανία, κ.λπ.
 - Καταστροφή των στρατιωτικών δυνάμεων αντιπάλου.
 - Σταδιακή υποταγή ή απομάκρυνση των δυνάμεων του αντιπάλου.

- Νίκη σαν **σχέση μεταξύ των αντιπάλων**:
 - Συνθηκολόγηση ή υποταγή στη δύναμη του αντιπάλου (στρατηγική παράδοση).
 - Επιβολή των υπαγορευμένων όρων της ανακωχής ή της ειρήνης.
 - Επίτευξη μεγαλύτερων στρατιωτικών επιτυχιών από του αντίπαλου.
 - Πρόκληση μεγαλύτερων απωλειών στον αντίπαλο, από του ίδιου.
 - Επιβίωση σε έναν ολοκληρωτικό μέχρι τέλους πόλεμο.

- Νίκη σαν μια **σχέση μεταξύ των στόχων και των αποτελεσμάτων** του πολέμου:
 - Επίτευξη των αρχικών στόχων του πολέμου.
 - Επίτευξη οποιουδήποτε στόχου του πολέμου ή στόχων που διαμορφώθηκαν κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων.
 - Απαγόρευση των αρχικών στόχων του πολέμου του αντιπάλου.
 - Απαγόρευση κάθε στόχου του πολέμου του αντιπάλου.

- Νίκη όπως ερμηνεύεται από άποψη **κερδών και ζημιών**:
 - Επίτευξη κερδών (εδαφικών, οικονομικών, πολιτικών, ψυχολογικών στρατηγικών) πέραν του status quo ante και τις συνακόλουθες ζημιές και απώλειες.
 - Επίτευξη όποιων κερδών πέραν του status quo ante ανεξάρτητα από τις απώλειες.
 - Επίτευξη τυχόν κερδών αντιληπτών ως μεγαλύτερων των κερδών του αντιπάλου.

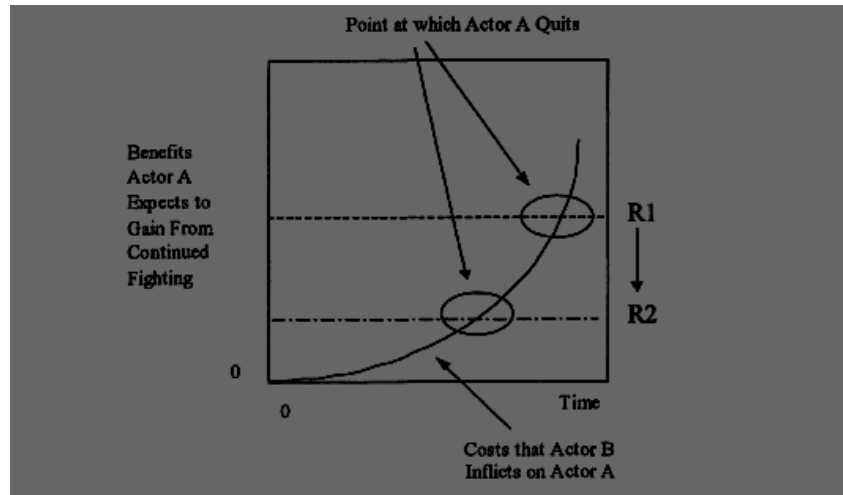
Είναι προφανές ότι ορισμένες ερμηνείες της νίκης μπορεί να απαιτούν

συνδυασμό δύο ή περισσότερων από τις παραπάνω κατηγορίες. Αν και δεν εξαντλεί κάθε περίπτωση, ο παραπάνω κατάλογος είναι σίγουρα αρκετά εκτενής ώστε να κάνει αντιληπτό ότι η νίκη δεν είναι αυτοκαθοριζόμενη.²⁰¹

²⁰¹ Berenice A. Carroll, "How Wars End: An Analysis of Some Current Hypotheses", p. 305

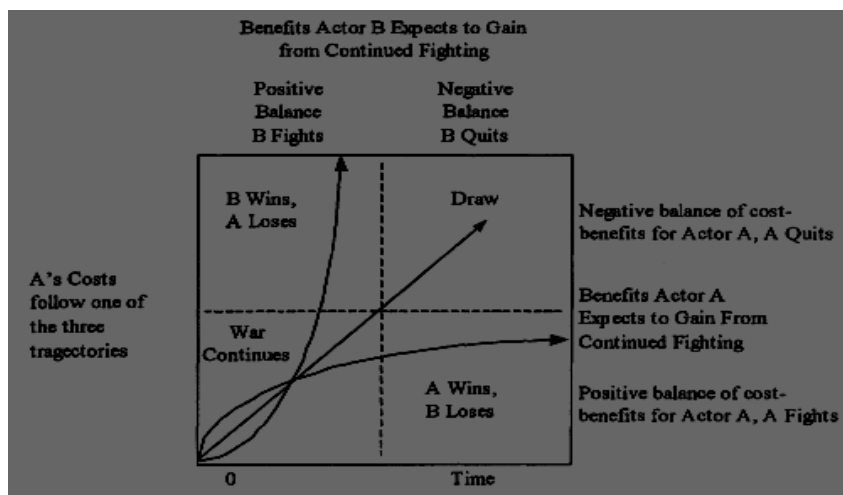
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ΄

Επεξηγηματικά Γραφήματα περί Κόστους και Χρησιμότητας στον Τερματισμό του Πολέμου

Σχήμα 1. Απεικόνιση εξέλιξης εσωτερικής υποστήριξης και αναλογίας κόστους -οφέλους²⁰²

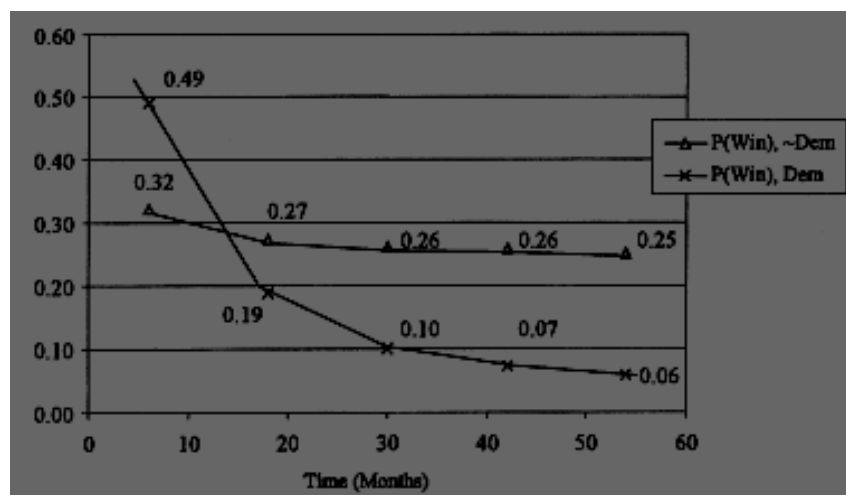
Στο παραπάνω σχήμα παρουσιάζεται η πορεία της μείωσης της εσωτερικής υποστήριξης (R1 προς R2) για τη συνέχεια του πολέμου σε συνδυασμό με το αυξανόμενο κόστος και συνεπώς ποιο σημείο τομής θα σημάνει τον τερματισμό του πολέμου.

Σχήμα 2. Απεικόνιση εξέλιξης εσωτερικής υποστήριξης και αναλογίας κόστους - οφέλους²⁰³

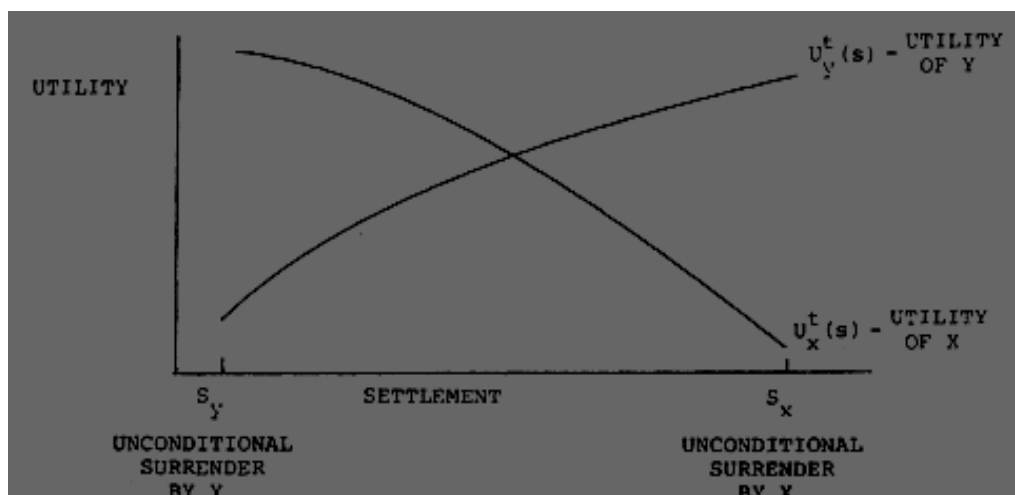
²⁰² Bennett Scott and Stam Allan, "The Declining Advantages of Democracy. A Combined Model of War Outcomes and Duration", p. 348

Στο παραπάνω σχήμα παρουσιάζονται γραφικά, οι υπολογισμοί που κάνουν δυο αντίπαλοι όσο αφορά το κόστος – όφελος από τη συνέχιση του πολέμου. Ο υπολογισμός παράγει τέσσερα πιθανά αποτελέσματα.

Σχήμα 3. Εξέλιξη πιθανοτήτων του επιτιθέμενου στην πάροδο του χρόνου, να νικήσει²⁰⁴

Παρουσιάζεται η εξέλιξη των πιθανοτήτων να νικήσει ένας δρών όσο περνά ο χρόνος σε περιπτώσεις καθεστώτων δημοκρατικών και μη.

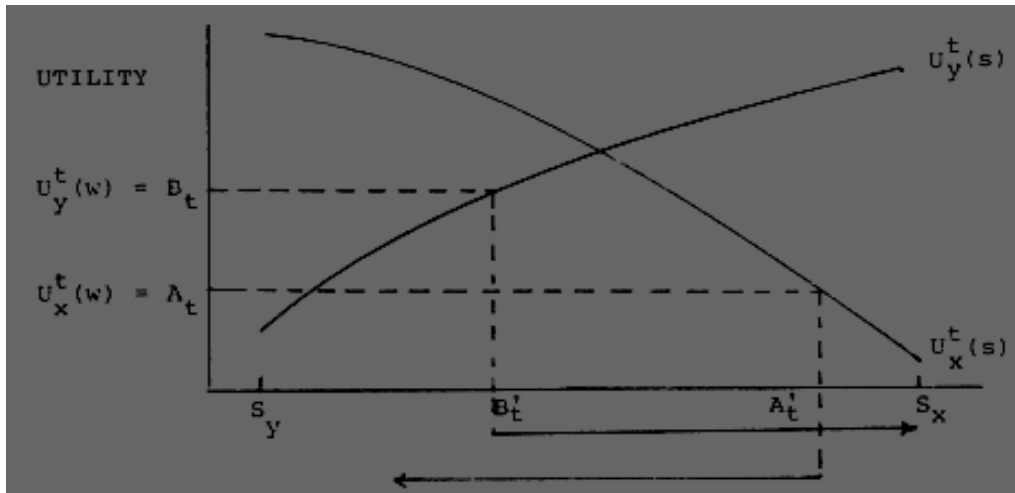
Σχήμα 4. Χρησιμότητα από μια διαπραγμάτευση²⁰⁵

²⁰³ Bennett Scott and Stam Allan, "The Declining Advantages of Democracy. A Combined Model of War Outcomes and Duration", p. 349

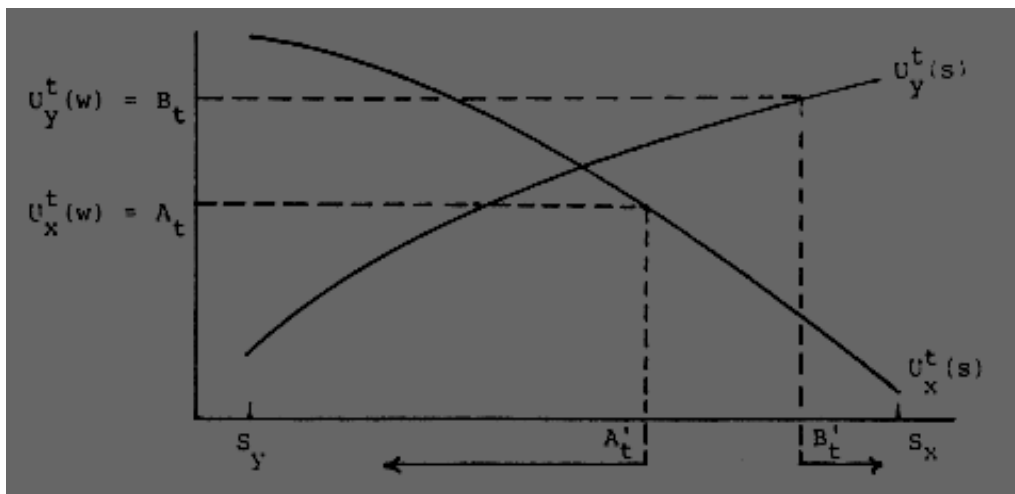
²⁰⁴ op. cit., p. 363

²⁰⁵ Wittman Donald, "How a War Ends: A Rational Model", p. 747

Παρουσιάζεται η χρησιμότητες των αντιπάλων από μία διαπραγμάτευση. Ενδεικτικά, όσο δεξιότερα στο διάγραμμα συμβαίνει μια συμφωνία τόσο μεγαλύτερη χρησιμότητα για τον εμπόλεμο Y και μικρότερη για τον X²⁰⁶

Σχήμα 5. Περίπτωση σύγκλισης απόψεων με βάση τη χρησιμότητα

Σχήμα 6. Περίπτωση απόκλισης απόψεων με βάση τη χρησιμότητα

Σε συνέχεια της παράστασης του σχήματος 4, στο σχήμα 5 παρουσιάζεται ένα παράδειγμα όπου ο εμπόλεμος X, αναμένει χρησιμότητα συνεχίζοντας τον πόλεμο A_t και θα δεχτεί μια συμφωνία που του προσφέρει τουλάχιστο αυτή την χρησιμότητα, άρα αριστερότερα στην καμπύλη του. Αντίστοιχα ο Ψ, θα δεχτεί μια συμφωνία όπου η χρησιμότητα του είναι τουλάχιστο B_t δηλαδή δεξιότερα στην καμπύλη του. Συνεπώς μια συμφωνία μεταξύ των δύο είναι δυνατή. Το αντίστροφο παρουσιάζει το σχήμα 6.

²⁰⁶ Wittman Donald, "How a War Ends: A Rational Model", p. 748

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Allotey Sam and Chesonis Mike et al., *Planning and Execution of Conflict Termination*, Essay, Air Command Staff College, May 1995, Retrieved from <http://www.handle.dtic.mil/100.2/ADA279623>.

Beckerman Gal, "In Modern Warfare, What Does Victory Mean?". *Boston Globe*, January 2013, Available on <http://www.bostonglobe.com/ideas/2013/01/26/modern-warfare-what-does-victory-mean/O7NUJmxyz2sg4IsuZWSGJL/story.html>.

Bennett Scott and Stam Allan, "The Declining Advantages of Democracy: A Combined Model of War Outcomes and Duration", *The Journal of Conflict Resolution*, vol. 42, no. 3, June 1998.

Bennett Scott and Stam Allan, "The Duration of Interstate Wars, 1816-1985", *The American Political Science Review*, vol. 90, no. 2 (Jun., 1996).

Bond Brian, *The Pursuit of Victory: From Napoleon to Saddam Hussein*, New York: Oxford University Press, 1996.

Bone J. Bartholomees "Theory of Victory" *Parameters* vol.38 no.2, Summer 2008.

Bostick E. Wallace, *Selected Factors Involved In War Termination*, Essay, Carlisle Barracks PA, U.S. Army War College, October 1975, Retrieved from <http://handle.dtic.mil/100.2/ADA023916>.

Bracken Paul, "Institutional Factors in War Termination," in Cimbala J. Steven and Waldman R. Sidney, eds. *Controlling and Ending Conflict: Issues Before and After the Cold War*, Westport CN: Greenwood Press, December 1991.

Brade C. Bruce, *Termination: Why Don't we Plan for it?* Essay, Fort Lesley J, Washington DC, National War College, March 1994.

Bueno de Mesquita, Bruce, Siverson et al. "War and the Fate of Regimes: A Comparative Analysis", *The American Political Science Review*, vol. 86, no. 3, September 1992.

Carroll A. Berenice, "How Wars End: An Analysis of Some Current Hypotheses," *Journal of Peace Research* vol. 6 no. 4, 1969.

Chan Steve, "Explaining War Termination: A Boolean Analysis of Causes" *Journal of Peace Research*, vol. 40, no. 1, January 2003.

Cimbala J. Steven and Waldman R. Sidney, eds. *Controlling and Ending Conflict: Issues Before and After the Cold War*, Westport, CN: Greenwood Press, December 1991.

Clausewitz Carl Von, *On War*, ed. and trans. Michael Howard and Peter Paret, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1976.

Coser A. Lewis , "The Termination of Conflict" *The Journal of Conflict Resolution*, vol. 5, no. 4, December 1961.

Cushing E. Daniel, *War Termination And Our Cultural Heritage*, 1992, Available on <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1992/CDE.htm>.

Engelbrecht A. Joseph, *War termination: Why Does a State Decide to Sstop Fighting?* Thesis, New York, Columbia University, 1992.

Fearon D. James and Laitin D. David, "Civil War Termination", Stanford, Stanford University, September 2008, Retrieved from <http://www.stanford.edu/~jfearon/papers/termination.pdf> .

Filson Darren and Werner Suzanne, "A Bargaining Model of War and Peace: Anticipating the Onset, Duration, and Outcome of War", *American Journal of Political Science*, vol. 46, no. 4, October 2002.

Filson Darren and Werner Suzanne, "Bargaining Model of War and Peace: Anticipating the Onset, Duration, and Outcome of War" *American Journal of Political Science* vol. 46, no. 4, October 2002.

Flavin William, "Planning for Conflict Termination and Post-Conflict Success" *Parameters* vol.33 no.3, Autumn, 2003.

Flores Alejandro Quiroz, "A Competing Risks Model of War Termination and Leader Change", *International Studies Quarterly* vol. 56, 2012.

Fondaw E. Jeffrey, *Conflict Termination – Considerations For The Operational Commander*, Report, Newport R.I., Naval War College (May 2001) Retrieved from <http://www.handle.dtic.mil/100.2/ADA393386>.

Foster L. James L. and Brewer D. Garry, "And The Clock were Striking Thirteen: The Termination of War", *Policy Sciences*, vol. 7, March 1976.

Garrard Mark, "War Termination in the Persian Gulf Problems and Prospects" *Aerospace Power Journal* (August 2001).

Gilpin D. Michael, *Exit Strategy: The New Dimension In Operational Planning*, Strategy Research Project, Carlisle Barracks PA, U.S. Army War College, May 1997, Retrieved from <http://handle.dtic.mil/100.2/ADA328399>.

Glassmyer Katherine and Sambanis Nicholas, "Rebel-Military Integration and Civil War Termination", *Journal of Peace Research*, vol.45, no.3, April 2008.

Gray S. Colin, *Defining and Achieving Decisive Victory*, Monograph, Carlisle Barracks PA, US Army War College, April 2002, Retrieved from <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub272.pdf>.

Griffith L. Michael, *War Termination: Theory, Doctrine, and Practice*, Monograph,

Fort Leavenworth KS, U.S. Army Command and General Staff College (April 1992)
Retrieved from <http://handle.dtic.mil/100.2/ADA252038>.

Gross Stein Janice, "War Termination and Conflict Reduction or, How Wars Should End," *The Jerusalem Journal of International Relations*, Fall 1975.

Handel I. Michael, *War. Strategy, and Intelligence*, London: Frank Cass, 1989.

Handel Michael, "The Study Of War Termination" *Journal of Strategic Studies*, vol.1, no.1, May 1978.

Hegre Håvard, "The Duration and Termination of Civil War" *Journal of Peace Research* vol.41, no.3, May 2004.

Hjalte Tin, *A Typology of Civil Wars*, Essay, Archus, Aarhus University, May 1997,
Retrieved from www.ninaoghjalte.dk/downloads/forskning/4.pdf.

Holl Jane, *From the Streets of Washington to the Roofs of Saigon: Domestic Politics and the Termination of the Vietnam War*, Doctoral Thesis, Stanford, CA, Stanford University, May 1989.

Ikle Fred Charles, *Every War Must End*, New York: Columbia University Press, 1971.

Jervis Robert, *Perception and Misperception in International Politics*, Princeton NJ: Princeton University Press, 1976).

Johnson D. Leah, *Non-Rational Considerations Towards Conflict Termination*, Essay, Newport R.I., Naval War College, March 1994, Retrieved from <http://www.handle.dtic.mil/100.2/ADA279623>.

Kecskemeti Paul, *Strategic surrender: The politics of Victory and Defeat*, Project Rand, Stanford, CA: Stanford University Press, July 1957.

Kecskemeti Paul, "Political Rationality in Ending Wars", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 392, November 1970.

Kirchbach Hans-Peter, *Clausewitz and the Culmination Point of Victory*, Study Project, Carlisle Barracks, U.S. Army Staff College, March 1989 Retrieved from <http://www.oai.dtic.mil/oai/oai?verb=getRecord&metadataPrefix=html&identifier=ADA207383>.

Legier-Topp A. Linda, *War Termination: Setting Conditions for Peace*, Strategy Research Project, Carlisle Barracks PA, US Army War College, February 2009, Retrieved from <http://handle.dtic.mil/100.2/ADA501266>.

Liddell Hart Basil, *Strategy* 2nd rev.ed, New York: Meridian, 1991.

Lockyer Adam, "How Democracies Exit Small Wars: The Role of Opposition Parties in War Termination", *Australian Journal of International Affairs*, vol.66 no.3, May 2012.

Mandel Robert, "Adversaries Expectations and Desires about War Termination", in Cimbala C. Stephen ed, *Strategic War Termination*, New York: Praeger, (1986).

Mandel Robert, "Reassessing Victory in Warfare", *Armed Forces & Society* vol.33 no.4, July 2007.

Martel C. William, *Victory in War: Foundations of Modern Military Policy*, New York: Cambridge Univ. Press, 2007.

Μαρτζούκος Βασίλειος, *Περί Τερματισμού του Πολέμου* [πανεπιστημιακές σημειώσεις], Ναυτική Σχολή Πολέμου, Φεβρουάριος 1998.

Massoud Tansa George, "War Termination" , *Journal of Peace Research*, vol. 33, no. 4, November 1996.

Mattes Michaela and Morgan T. Clifton, "When Do They Stop? Modeling The Termination Of War", *Conflict Management and Peace Science*, vol 21, July 2004.

Toft Monica Duffy, *Securing the Peace: The Durable Settlement of Civil Wars*, Princeton University Press, 2009, Available in <http://press.princeton.edu/chapters/s9086.pdf> .

Oberst J. David, *Why Wars End: An Expected Utility War Termination Model*, Study Project, Carlisle Barracks PA, US Army War College, April 1992, Retrieved from <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a250825.pdf> .

O'Connor G. Raymond, "Victory in Modern War" *Journal of Peace Research*, vol. 6, no. 4, 1969.

Pillar Paul, *Negotiating Peace: War Termination as a Bargaining Process*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1983.

Prins C. Brandon and Daxecker E. Ursula, "Committed To Peace: Liberal Institutions and the Termination of Rivalry", *British Journal of Political Science* vol.38 no.1, January 2008.

Papasotiriou Haralampos, "The Kosovo War: Kosovar Insurrection, Serbian Retribution and NATO Intervention", *Journal of Strategic Studies*, vol.25 no.1,

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο Αιώνα*, β' έκδοση, Αθήνα: Ποιότητα, 2009.

Ramsay W. Kristopher, "Settling It on the Field: Battlefield Events and War Termination" *The Journal of Conflict Resolution*, vol. 52, no. 6, December 2008.

Raymer H. James, *In Search of Lasting Results: Military War Termination Doctrine*, Monograph, Fort Leavenworth KS, U.S. Army Command and General Staff College, May 2002, Retrieved from <http://handle.dtic.mil/100.2/ADA403681>.

Reed W. James, "Should Deterrence Fail: War Termination in Campaign Planning" *Parameters*, Summer 1993.

Shirkey C. Zachary, "When And How Many: The Effects Of Third Party Joining On Casualties And Duration In Interstate Wars", *Journal of Peace Research* vol.49 no.2, March 2012.

Slantchev L. Branislav, "The power to hurt: Costly conflict with completely informed states", *American Political Science Review* vol. 97 no.1, February 2003.

Smith, Alastair, "Fighting Battles, Winning Wars", *Journal of Conflict Resolution* vol.42 no.3, June 1998.

Stanley Elizabeth and Sawyer P. John, "The Equifinality of War Termination: Multiple Paths to Ending War", *The Journal of Conflict Resolution*, vol. 53, no. 5, October. 2009.

Strednansky Susan, E. *Balancing The Trinity: The Fine Art Of Conflict Termination*, Thesis, Maxwell Air Force Base AL, Air University Press, February 1996.

Summers G. Harry Jr., "War: Deter, Fight, Terminate: The Purpose of War is a Better Peace", *Naval War College Review* XXXIX, January 1986.

Svensson Isak and Harding Emily, "How Holy Wars End: Exploring the Termination Patterns of Conflicts With Religious Dimensions in Asia", *Terrorism and Political Violence*, vol. 23, March 2011.

Thomas M. Timothy, *Conflict Termination and Military Strategy* Essay, Newport R.I., Naval War College, June 1994, Retrieved from <http://handle.dtic.mil/100.2/ADA283406>.

Tirman John, *The Way Wars End: Mobilizing the Public Demand*, Paper presented at the "Biennial Meeting of the International Society for Third Sector Research" Dublin, July 2000, Retrieved from <http://www.cyprus-conflict.net/public%20demand.html>.

Tuck, Christopher, "Conflict Termination in Iraq" *RUSI Journal* vol. 149 no. 5, October 2004.

Vasquez A. John, *The War Puzzle Revisited*, Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Vasquez A. John, "Types of War, Peace", *The Western Political Quarterly*, vol. 39, no. 2, June 1986).

Wagner R. Harisson, "Bargaining and war" *American Journal of Political Science* vol.44 no.3, July 2000.

Wittman Donald, "How a War Ends: A Rational Model", *The Journal of Conflict Resolution*, vol. 23, no. 4, December., 1979.

Wittmann Christopher, *War Termination Theory in Operation Other than War: US Disengagement From Somalia, 1993*" Paper presented at the USMC Command and Staff College Conference Group 9, Quantico, VA, (April 1995) Retrieved from <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1995/wce.htm>.

Wojdakowski Walter, *Conflict Termination: Integrating the Elements of Power In Today's Changing World*, Study Project, Carlisle Barracks PA, U.S. Army War College, 1993, Retrieved from <http://handle.dtic.mil/100.2/ADA264564>.